

OM INVANDRARELEVER SOM SVENSKINLÄRARE

Anu Liiti

Jenni Saarinen

Pro gradu-avhandling i svenska språket

Institutionen för språk

Jyväskylä universitet

Våren 2007

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Anu Liiti, Jenni Saarinen	
Otsake: Om invandrarelever som svenskinlärare	
Aine: ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma
Vuosi: 2007	Sivumäärä: 131
<p>Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella maahanmuuttajaoppilaita ruotsin kielen oppijoina. Haluamme selvittää tutkielmassamme, miten maahanmuuttajaoppilaat kokevat ruotsin kielen ja sen opiskelun, minkälainen asenne heillä on ruotsin kieltä kohtaan sekä, mitkä tekijät vaikuttavat oppilaiden ruotsin kielen opiskelumotivaatioon.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Tutkimusmateriaali kerättiin teemahaastattelun avulla, joka rakentui viidestä eri teemasta: tausta, koulunkäynti, kieltenopiskelu koulussa, ruotsin kieli koulussa ja ruotsin kieli koulun ulkopuolella. Tutkimukseen osallistui 11 Jyväskylän seudulla asuvaa maahanmuuttajaoppilasta, joista tyttöjä oli seitsemän ja poikia neljä.</p> <p>Oppiaineena ruotsin kieli on monelle maahanmuuttajaoppilaalle vain oppiaine muiden joukossa, eivätkä oppilaat kyseenalaista sen asemaa pakollisena oppiaineena. Oppilaiden suhtautuminen ruotsin kieltä ja ruotsin kielen oppitunteja kohtaan on melko neutraalia, jopa positiivista. Suhtautuminen opettajaa kohtaan sen sijaan on tunnepitoista sekä osittain jopa negatiivista. Kieltenopiskeluun maahanmuuttajaoppilaat suhtautuvat yleensä myönteisesti ja he kokevat sen hyödylliseksi tulevaisuutensa kannalta. Maahanmuuttajaoppilaiden opiskelumotivaatio on kuitenkin hyvin integratiivista ja se perustuu ulkoisiin tekijöihin. Vahvimmin ulkoisista tekijöistä nousivat esille vanhemmat ja kulttuuritausta sekä arvosanan ja todistuksen merkitys.</p>	
Avainsanat: invandrarundervisning, svenska som främmandespråk, attityder till svenskundervisning	
Kirjasto/Säilytyspaikka: Aallon kirjasto	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	6
2	INVANDRARE OCH FINLAND	8
2.1	Begreppet invandrare	8
2.2	Statistik.....	8
2.3	Anpassning och finnars attityder.....	9
3	KULTURMÖTEN I SKOLAN.....	11
3.1	Väsentliga begrepp.....	11
3.2	Om mångkulturell skola.....	12
4	INVANDRARELEVER I DEN FINSKA GRUNDSKOLAN.....	13
4.1	Utgångspunkt för undervisning.....	13
4.2	Undervisningens målsättning	14
4.3	Förverkligande av undervisning.....	15
4.3.1	Förberedande undervisning	15
4.3.2	Undervisning i den grundläggande utbildningen	17
4.3.2.1	Undervisning i finska	17
4.3.2.2	Undervisning i modersmål	18
4.3.2.3	Undervisning i olika läroämnen	18
4.4	Nuvarande situation.....	19
5	OM SPRÅKINLÄRNING	20
5.1	Olika typer av språkinläring.....	20
5.2	Inlärningskontexter.....	22
6	PÅVERKANDE FAKTORER I SPRÅKINLÄRNING	22
6.1	Utgångspunkt	22
6.2	Kognitiva faktorer	23
6.3	Affektiva faktorer	24

7	OM MOTIVATION OCH ATTITYDER.....	26
7.1	Begreppen.....	26
7.2	Instrumentell och integrativ motivation.....	27
7.3	Inre och yttre motivation.....	28
7.4	Specifika och generella attityder.....	29
7.5	Sociala attityder och attityder till utbildning.....	29
8	MOTIVATION OCH ATTITYDER I SPRÅKINLÄRNING.....	30
8.1	Förhållandena i skolan.....	30
8.1.1	Lärare och undervisningsmetoder.....	30
8.1.2	Inlärares roll.....	31
8.1.3	Utvärdering.....	32
8.1.4	Om attityder i klassrummet.....	33
8.2	Förhållandena utanför skolan.....	35
9	METODER OCH MATERIAL.....	36
9.1	Kvalitativ fallstudie.....	36
9.2	Undersökningsmaterial.....	37
9.3	Insamlande och bearbetning av material.....	39
10	UNDERSÖKNINGSRESULTAT.....	40
10.1	Om invandrarelever och deras språkinläring.....	40
10.1.1	Utgångspunkt för språkinläring.....	40
10.1.2	Elevernas inställning till språkinläring.....	46
10.1.3	Elevernas inställning till svenska.....	60
10.2	Om kulturbakgrundens inverkan på skolgång och språkinläring.....	72
10.2.1	Elevernas kulturbakgrund.....	72
10.2.2	Eleverna och skolgång.....	76
10.2.3	Föräldrarnas språkkunskaper och inställning till språkinläring.....	90
10.3	Elevernas inställning till svenskundervisning.....	95
10.3.1	Elevernas inställning till lektioner och lärare.....	95
10.3.2	Elevernas inställning till läxor, prov och vitsord.....	106
10.4	Om elever och svenska språket utanför skolan.....	113

11 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION.....	119
LITTERATUR	123
BILAGOR	128

1 INLEDNING

Eftersom internationalismen och globaliseringen ökar, lever vi idag i en ännu mer mångkulturell och heterogen värld. Våra samhällen håller på att förändras, migrationen mellan olika länder och kontinenter ökar ständigt. Det finns många olika skäl för migrationen. T.ex. kan befolkningstillväxt, naturkatastrofer, krig och arbetslöshet tvinga människor att lämna sitt hemland, men också kan den frivilliga flyttningen komma ifråga. Strävan efter ett bättre liv kan locka människor att flytta. Nästan omärkligt möter vi varje dag människor från olika kulturer och ursprung. Vi möter dem på gatan och i arbetslivet samt i skolvärlden. Eftersom skolan är en väsentlig del av vårt samhälle, är också lärarna och eleverna tvungna att möta kulturpluralismen i klassrummet.

Temat för denna avhandling kom från vårt intresse för invandrarbarn och deras undervisning i Finland. Viktiga frågor är hur undervisningen arrangeras, om invandrarbarn också studerar svenska som alla andra barn trots att de först ska lära sig också finska? Som blivande svensklärare vill vi förbättra skolornas svenskundervisning samtidigt som vi modigt också vill möta skolvärldens kulturpluralism. Vi vill lära oss mer om invandrarelever för att vi sedan i vårt arbete bättre skall kunna visa hänsyn till dem och förbättra deras möjligheter att lära sig svenska. Syftet med detta arbete är att studera invandrarelever som svenskinlärare. Vi vill utreda hur invandrarelever i Finland upplever svenska språket och skolornas svenskundervisning. Vi vill ta reda på hurdana elevers åsikter om och attityder till svenska språket är och vilka faktorer som påverkar deras svenskinlärningsmotivation.

Vår undersökning är en kvalitativ fallstudie som vi har genomfört med hjälp av temaintervjuer. Vi har sammanlagt intervjuat 11 invandrarelever. Alla elever går på högstadiet i en skola i Jyväskylä. Sju av eleverna är flickor, fyra är pojkar och de är från 13 till 16 år gamla. Förutom två elever av vilka den ena kommer från Ryssland och den andra från Kosovo har eleverna flyttat till Finland från Mellanöstern.

Man bör vara medveten om invandrarbarns bakgrunder, hur deras skolgång organiseras i Finland och vilka faktorer som i allmänhet anses påverka språkinläring och -studier innan man kan

studera i invandrarelevens åsikter om svenskinläring och inställningar till svenska språket och undervisningen i språket. Syftet med arbetets teoretiska bakgrund är att stödja och begrunda undersökningsresultatets granskning och analys. Vi koncentrerar oss på att beskriva invandrarbarns situation både i Finland och i den mångkulturella skolvärlden samt ge en bild av invandrarbarns undervisningsarrangemang i finska skolor. Efter detta behandlar vi språkinläringsterminologi och förklarar t.ex. vad skillnaden mellan andra- och främmandespråksinläring är. I slutet av arbetets teoretiska bakgrund koncentrerar vi oss på att behandla de faktorer som påverkar andra- och främmandespråksinläring. Från undersökningens synpunkt sett är de viktigaste faktorerna motivation och attityder, som för sin del påverkas av många olika andra faktorer. Med tanke på vår undersökning är de centralaste faktorerna som anses påverka elevernas motivation och attityder föräldrarna, läraren och vitsordet vilkas inverkan på elevernas svenskinlärningsmotivation och inställning till svenska språket och dess undervisning vi också beskriver i arbetets analysdel. Förutom de här faktorerna granskar vi i analysdelen också elevernas språkbakgrunder, deras allmänna inställning till språk- och svenskinläring, inlärningsmiljö och svenskundervisning samt de faktorer som påverkar elevernas svenskinläring och -studier utanför skolan.

Under de senaste två årtiondena har man publicerat många finskspråkiga studier om invandrarbarns anpassning till finska skolor men vi hittade inte tidigare studier om deras inställning till svenskinläring och -undervisning. Det var väldigt svårt att få tag på svenskspråkig litteratur om ämnet eftersom litteratur som behandlar både invandrarelever och det svenska språket koncentrerar sig på att presentera eleverna och språket i Sverige. På grund av detta baserar sig arbetets teoretiska bakgrund i stort sett på finskspråkig litteratur.

2 INVANDRARE OCH FINLAND

2.1 Begreppet invandrare

Personer som inte har finskt medborgarskap är för oss finländare *utlänningar*. Med begreppet *invandrare* menas däremot personer som både är av någon annan härkomst än vi och därtill invandrar till ett nytt land för att stanna där. Invandrarna kan antingen definieras som *immigranter*, *flyktingar*, *asylsökande* eller *återflyttare*. Gemensamt för alla dessa fyra olika slags invandrare eller utlänningar är att de i sitt nya hemland bildar etniska minoritetsgrupper. (Mikkola & Heino 1997, 5.)

På grund av flyttningsens skäl kan invandrarna indelas i två olika grupper. Immigranter bildar tillsammans med återflyttare den första gruppen, alltså de som frivilligt har lämnat sitt hemland. Den andra invandrargruppen består av flyktingar som däremot har varit tvungna att lämna sina hem och flytta till ett nytt land. (Mikkola & Heino 1997, 5.)

Bakom immigranternas flyttning ligger vanligen ett nytt arbete eller sökande av det, äktenskap med en finländare eller enbart ett hopp om bättre levnadsförhållanden (Alitolppa-Niitamo 1994, 14). Återflyttarna anses däremot vara personer som återvänder till sitt hemland och som tidigare har haft eller i detta ögonblick har i det ifrågavarande landets medborgarskap (Talib, Löfström & Meri 2004, 20). Enligt Förenta Nationernas konvention beträffande flyktingarnas juridiska ställning är flyktingarna personer som lever utanför sitt hemland och har vägande skäl att falla offer för förföljelse. Flyktingarna kan bli utsatta för förföljelse på grund av social status, medborgarskap, religion, ras eller politisk åsikt. (Utlänningslag, 2004.)

2.2 Statistik

De första invandrarna anlände till Finland för drygt 30 år sedan (Liebkind 1994, 11). Det nästa viktiga årtalet var 1990-talet, då det finska samhället närmade sig för andra gången

internationalisering och man var tvungen att förnya utlänningslagstiftningen. I början av 90-talet anlände en stor mängd invandrare till Finland och det förorsakade att antalet utlänningar som bodde i landet tredubblades och antalet flyktingar till och med tiodubblades. (Jaakkola 2000, 28.) Situationen är dock annorlunda idag. År 2005 levde sammanlagt 113 852 människor som kan beräknas som utlänningar i Finland och före år 2005 hade landet mottagit sammanlagt 25 114 flyktingar (Inet 1 & Inet 2). Finland har mottagit flyktingar bl. a. från Somalia, Irak, Iran, Vietnam och från området som tillhörde det före detta Jugoslavien (Wahlström 1996, 14).

Om vi jämför Finlands ställning som ett land som tar emot invandrare med några andra nordiska länder märker vi en stor skillnad i antalet asylsökningar och i antalet inflyttningar av utlänningar. Norge och Danmark där det finns omkring lika många invånare som i Finland tar årligen emot ca 10 000–15 000 asylsökningar. De här siffrorna kan jämföras med Finlands omkring 3000 årliga asylsökningar. Sverige är dock i en klass för sig eftersom landet årligen tar emot omkring 30 000 ansökningar. Trenden är densamma om man granskar i stället för antalet asylsökningar antalet inflyttningar av utlänningar. Under de senaste årtiondena har i genomsnitt 35 000–50 000 utlänningar flyttat till Sverige. Till Norge och Danmark flyttar däremot 25 000–30 000 utlänningar årligen, litet mer dock till Danmark än till Norge. Enligt denna jämförelse står Finland långt bakom sina grannländer. Antalet inflyttningar av utlänningar ligger i vårt land på 5 000–10 000 per år. Med hjälp av de ovannämnda siffrorna som baserar sig på statistik som har samlats in år 2000 kan man konstatera att i Sverige bor betydligt mera utlänningar och befolkning med invandrarbakgrund än i Norge eller Danmark, för att inte tala om Finland. (Inet 3.)

2.3 Anpassning och finnar attityder

Inom invandringspolitiken är det viktigt att ta hänsyn till att invandrarnas anpassning till det nya samhället och arbetslivet sker flexibelt och effektivt. Finlands undervisningsministerium använder begreppet *integration* när man vill ta upp invandrarnas anpassningsprocess i invandringspolitiska sammanhang. Invandrarnas anpassning stöds genom att man ger dem möjligheter att delta i samhällets ekonomiska, politiska och sociala liv. De anses vara befullmäktigade medlemmar i samhället och ha samma plikter och rättigheter som

ursprungsfolket. Det är viktigt att konstatera att invandrarna får möjligheten att bevara sin egen kultur och religion inom Finlands lagstiftning. Integrationen organiseras dock endast med hjälp av myndigheternas resurser. (Utbildningsministerium 2002, 4.)

Trots ideala invandringspolitiska utstakningar har Finlands väg mot ett mångkulturellt samhälle varit i vis mån också problematisk. Ursprungsfolkets inställning till invandrarna dominerar och styr invandrarnas anpassningsprocess. (Talib 2002, 25.) Befolkningens negativa attityder såsom diskriminering, rasism och fördomar samt fördomsfullt beteende i arbetsliv och utbildning har påverkat negativt invandrarnas anpassning i Finland (Utbildningsministerium 2002, 20). Massmedierna ger också en ensidig bild om invandrarna och detta kan leda till främlingshat också för sin del försenar invandrarnas anpassning (Talib, Löfström & Meri 2004, 43).

Finlands ekonomiska situation och sysselsättning har under de senaste årtiondena påverkat finländarnas attityder till invandrarna. Under recessionen var attityderna relativt negativa. Finländarna trodde att de skulle förlora sina jobb för invandrarnas skull. När den ekonomiska situationen återhämtade sig, blev attityderna också positivare. (Talib, Löfström & Meri 2004, 209.) Vår inställning till människor som kommer från fattigare länder än Finland, vars utseende och kultur avviker från våra egna är negativare än de attityder, som vi har mot människor som tycks vara i närmare kontakt med landet och vår kultur. Finländare tycks förhålla sig mest positivt till ingermanländska, anglosaxiska och nordiska invandrare. De negativaste attityderna sägs komma fram när vi möter ryska, arabiska eller somaliska invandrare. (Jaakkola 2000, 33–34.) Wahlström (1996, 48) poängterar också att flyktingarna utsätts ofta för främlingshat. Främlingshatet kan visa sig antingen som våld, indirekt diskriminering eller som anklagelser för att invandrarna lägger ut finländarnas skattepengar.

3 KULTURMÖTEN I SKOLAN

3.1 Väsentliga begrepp

Globala och sociala förändringar framträder både i samhället och i skolvärlden. Kultur, kulturpluralism och etniska bakgrunder väcker debatt i dagens samhälle. Man kan fråga vad kulturpluralism eller mångkulturell och etniska bakgrunder då betyder och vem och vilka som möts när olika kulturer möter varandra (Kupiainen 1994, 26)?

Som begrepp är *kultur* väldigt omfattande och mångtydigt. I korthet betyder begreppet *kultur* alla de saker som människorna under sin historia har lärt sig att göra, saker som de har lärt sig att uppskatta, tro på och de saker som de har lärt sig att njuta av. (Sue 1990, 35.) Kultur betyder alltså en nations levnadssätt (Talib, Löfström & Meri 2004, 14). Enligt Ulvinen (1994, 510–517) betyder *kulturpluralism* samexistens och samlevnad av flera olika kulturer.

En grupp som har samma bakgrund och en känsla av samhörighet kan beräknas som en *etnisk* grupp. Den gemensamma bakgrunden kan vara en nationell eller geografisk bakgrund, samma ras, religion eller språk; den etniska gruppens egna etniska kultur förmedlar information om gruppens beteende, tänkande och känslor. (Alitolppa-Niitamo 1994, 21.) Man kan alltså konstatera att individen har de etniska bakgrunderna i blodet (Talib, Löfström & Meri 2004, 39).

Människans utveckling till medlemskap i den etniska kulturen blir starkare under livet. Känslan av människans egen etniska bakgrund påverkar också människans identitet. Med *identitet* menas vårt sätt att disponera individualiteten i oss, dvs. människans uppfattning om sig själv. Sammanfattningsvis kan konstateras att kulturen och den etniska bakgrunden påverkar i hög grad utvecklingen av människans identitet och självkänsla. (Matinheikki-Kokko 1994, 108.)

3.2 Om mångkulturell skola

Kulturpluralismen är trots allt ingen ny företeelse i det finska samhället. På grund av lärarnas och elevernas olika sociala och kulturella bakgrunder har kulturpluralismen alltid varit en del av den finska skolvärlden. Nuförtiden är den kulturella mångfalden bland skolkollektivet dock en ännu viktigare och väsentligare fråga på grund av den ökade migrationen. (Talib, Löfström & Meri 2004, 19.)

Vi anser att lärararbetets fostrande uppgift är en viktig del av lärarens befattningsbeskrivning. Med internationalism har den här uppgiften förändrats. Nuförtiden måste lärarna ta hänsyn till kulturpluralism. Syftet med den mångkulturella uppfostran är att befrämja individernas rättvisa, likfärdighet samt individens värdighet. Den mångkulturella uppfostran strävar också efter kulturell mångfald och social jämlikhet. Man försöker nå det här målet genom att förnya skolan med hjälp av undersökningsresultat, lärarnas självreflexion samt skolkollektivets samarbete. (Talib, Löfström & Meri 2004, 19.) För att skolan och lärarna skulle kunna ta hänsyn till kulturpluralism anser vi att de också skall vara medvetna om de största skillnaderna mellan den egna och invandrarelevernas kultur.

Olika kulturer förhåller sig på olika sätt till individualism och till individens ställning i samhället. I kollektiva kulturer värderas familjen högt och det anses viktigt att man bevarar traditioner. Varje individ har sin egen roll i familjen och beslut görs tillsammans. I kollektiva kulturer har individerna ingen egen identitet utan den upplevs i relation till andra människor. I samhällen där den kollektiva kulturen är rådande betonar man också att man ska visa hänsyn mot andra och bete både socialt och moraliskt på ett lämpligt sätt. I individualistiska kulturer betonas i stället för kollektivet individens ställning. Samhällets alla medlemmar anses som individer och dess intressen går alltid förbi kollektivets intressen. De flesta av västerländska stater samt de nordiska länderna representerar den individualistiska kulturen medan många stater i Sydamerika samt stater där islam är den rådande religionen representerar den kollektiva kulturen. (Malmberg 1996, 88–92.)

Som vi tidigare har konstaterat flyttar invandrare till Finland från flera olika länder, bl.a. från länder och kulturer där den islamska religionen råder. I Finland finns det omkring 10 000 muslimer mest från Somalia, Turkiet, Iran och Irak. Kollektivism har den centralaste positionen bland den islamska kulturens värden. I ett islamskt samhälle föredrar man tillhörandet i en grupp framför individuella prestationer, självständigt beslutsfattande kommer sällan i fråga. En individ är alltid en del av familjen, släkt eller arbetskollektiv och han bör ta ansvar för sin grupp och dess rykte och ära. I teorin uppfattas män ofta som representant för den islamska familjen. Men trots att han anses vara familjens överhuvud har kvinnor också rätt så mycket makt hemma. Könroller och kvinnornas ställning varierar dock mycket i den islamska kulturen beroende på landet. Man måste komma ihåg att den islamska kulturen är väldigt utbred och både historiskt och kulturellt sett ett mångfaldigt område. På grund av detta varierar muslimernas kulturbakgrund samt seder och vanor mycket. (Hallenberg 1996, 155–158.)

4 INVANDRARELEVER I DEN FINSKA GRUNDSKOLAN

4.1 Utgångspunkt för undervisning

Lärokursen för den grundläggande utbildningen är nioårig i Finland. Läroplikten innebär skyldighet att avlägga lärokurs för den grundläggande utbildningen. Läroplikten börjar när barnet fyller sju år. Den upphör när läroplikten har fullgjorts eller när det har förflutit tio år sedan läroplikten började. (Inet 4.)

Enligt den finska lagen har invandrarelever i läropliktsålder rättighet att delta i grundskoleundervisningen oavsett deras modersmål eller kulturbakgrund. En elev som bor i Finland och som inte har finskt medborgarskap är enligt den finska grundskolelagens 35:e paragraf berättigad att gå i skolan eller delta i undervisning som är arrangerad på något annat sätt, t.ex. i privatskolor eller hemma hos eleven. (Kauhanen, Luokkanen & Manner 1998, 17.) På det här sättet garanteras invandrarelevernans jämlika ställning med finska elever i skolvärlden (Mikkola & Heino 1997, 164).

År 2005 deltog sammanlagt 15 400 elever med invandrarbakgrund i den grundläggande utbildningen i finska skolor. Med invandrarelever menas i den grundläggande utbildningens läroplan både de invandrarbarn och -elever som har flyttat till Finland och de som är födda här. (Ikonen 2005, 7–10.)

4.2 Undervisningens målsättning

En läroplan med riksomfattande grundläggande anvisningar står bakom både de finländska elevernas och invandrarelevernas undervisning. Syftet med de här grundläggande anvisningarna är att bilda en läroplan, där mål, undervisningsgrupper och lärokurser i mån av mänskliga möjligheter är heterogena. (Talib, Löfström & Meri 2004, 85.) Med hjälp av läroplanen försöker skolorna nå de mål som har utsatts för utbildningen. Läroplanen omfattar alltså alla de viktigaste åtgärder och regleringar som angår den finska grundskolan och dess grundläggande utbildning. (Atjonen 1990, 29.)

Enligt de grunder som står i grundskolans och gymnasiet läroplan är några värderingar angående kultur och tolerans väldigt viktiga. Det sägs att eleverna ska lära sig uppskatta kulturernas mångfald och ställa sig på tolerant och öppenhärtigt sätt till människornas olikhet. (Kauhanen, Luokkanen & Manner 1998, 18.)

De mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, en vilja att bevara naturens mångfald och omgivningens livskraft samt tolerans och vilja att slå vakt om den kulturella mångfalden är de värden som den grundläggande utbildningen skall gestalta och förmedla. Den skall också främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004, 10.)

Med språkundervisning strävar man efter språkfärdighet. Det ideala syftet är att den som studerar ett främmande språk skulle kunna använda språket på samma sätt som den som har det som modersmål. Eftersom målet är så ansvarsfullt är det förnuftigt att inskränka målsättningen till en mer eller mindre begränsad uppsättning av färdigheter t.ex. färdighet att ge och ta emot information samt kommunicera med andra. (McDonough 1986, 86.)

Invandrarelever flyttar till vårt land av många olika skäl. Deras språk-, kultur- och utbildningsbakgrunder är väldigt varierande. (Rekola 1998, 6.) Invandrarelevernas heterogenitet är ett faktum som ska räknas med när man utarbetar läroplanen och planerar och genomför själva undervisningen. Man ska t.ex. ta hänsyn till elevernas modersmål, de språk eleverna använder hemma och elevernas färdigheter och kunskaper i finska. Utöver detta är det väsentligt att notera elevernas egen inlärningshistoria. Den kan variera beroende på landet där skolgången har börjat. (Ikonen 2005, 10–11.) Varenda invandrarelev förtjänar undervisning som är speciellt planerad för honom (Mikkola & Heino 1997, 164).

Med hjälp av invandrarundervisning försöker man säkra invandrarelevernas möjligheter att fortsätta sina studier efter grundskolan. Syftet är att övergången till arbetslivet blir lättare och eleverna blir aktivt tvåspråkiga. (Peltonen 1998, 7.) Det räcker dock inte att man enbart koncentrerar sig på de språkliga färdigheterna. Invandrarelevernas undervisning ska också stödja deras mentala utveckling. En stark självkänsla och identitet är viktiga för oss alla. Meningen är att de på lång sikt blir aktiva och balanserade medlemmar både i det finskspråkiga och i det modersmålspråkliga samhället. (Kauhanen, Luokkanen & Manner 1998, 17; Ikonen 2005, 12.)

4.3 Förverkligande av undervisning

4.3.1 Förberedande undervisning

Man försöker alltid placera invandrarelever i sådana klasser som motsvarar deras ålders- och kunskapsnivå (Rekola 1998, 7). Men eftersom eleverna bildar en heterogen grupp och deras bakgrunder och kunskaper i finska är olika, försöker man stödja deras skolgång med speciella arrangemang. Förberedande undervisning och undervisning både i elevernas modersmål och i finska som andra språk hör till de speciella arrangemangen. (Talib, Löfström & Meri 2004, 82–83.)

Man vill först ta hand om invandrarelevernas inlärningsmöjligheter i en förberedande grupp, eftersom deras språkkunskaper i finska helt enkelt inte räcker till att följa undervisning direkt i en vanlig klass. Det ena syftet med den förberedande undervisningen är att säkra och underlätta elevernas senare övergång till den grundläggande utbildningen, alltså bland de finskspråkiga och framförallt jämnåriga eleverna. För det andra är den förberedande undervisningens mål att främja elevens balanserade utveckling och integrering i det finländska samhället. (Ikonen 2005, 13.)

Till varje invandrarelev planeras ett personligt studieprogram, eftersom den förberedande undervisningen inte har någon riksomfattande lärokurs. Det är vanligen kommuner som ordnar undervisningen, men också andra håll som har rättighet att ordna grundläggande utbildning kan ta hand om den. Alla invandrarelever som är i läropliktsålder kan delta i den förberedande undervisningen, men kommunerna får dock alltid själva bestämma, om de alls vill ordna den. Under läsåret 2003–2004 anordnades förberedande undervisning i 56 kommuner och sammanlagt 1 475 invandrarelever deltog i den. Den allmänna praktiken är att staten ersätter kommunerna de kostnader, som de använder för undervisningens planering och förverkligande. (Ikonen 2005, 13–14.)

I den förberedande undervisningen undervisas eleverna i grupper av fyra till tio personer. Enligt den nuvarande författningen kan undervisningen pågå i ett läsår. (Talib 1999, 92.) Men redan under den förberedande undervisningen är det nödvändigt att invandrareleven integreras med den grundläggande utbildningens grupper. På det viset sker invandrarbarnens anpassningsprocess lättare och utvecklingen av de sociala språkfärdigheterna och de olika läroämnenas behärskning tar framsteg effektivare. Den slutgiltiga integreringen i den grundläggande utbildningens grupper sker genast när elevens språkliga och sociala kunskaper och färdigheter är tillräckligt goda. (Ikonen 2005, 14.)

4.3.2 Undervisning i den grundläggande utbildningen

4.3.2.1 Undervisning i finska

För att ha bra framgång i grundskolan och för att både kunna söka till vidareutbildning och handla i det finländska samhället krävs det av invandrarelever att de behärskar det finska språket väl (Peltonen 1998, 8). Invandrareleverna har dock i början ofta stora svårigheter att förstå och producera finska. Detta stör deras skolgång och förorsakar problem i olika kommunikationssituationer. (Talib, Löfström & Meri 2004, 83.) Efter att invandrareleverna har blivit integrerade i den grundläggande utbildningens grupper, får de fortfarande undervisning i finska och i det egna modersmålet.

Det hör till varje elevs plikt att delta i något av läroämnets *modersmål och litteratur* lärokurs. För invandrarnas del är den avgörande saken deras kunskaper i finska. De invandrarelever som behärskar språket lika bra som infödda talare deltar i *finska som modersmål*-undervisning. Om invandrarnas kunskaper i finska däremot är bristfälliga, deltar de i *finska som andraspråk*-undervisning. (Ikonen 2005, 15.) Beroende på invandrarnas boningsort i Finland kan finskan naturligtvis ersättas med svenskundervisning, noggrannare specificerad med *svenska som andraspråk*-undervisning. Talib konstaterar ytterligare att undervisning och inläring av finska som andra språk skiljer sig väldigt mycket från undervisning i finska som modersmål. Det finns relativt stora skillnader både i målsättningar och i innehåll. (Talib 1999, 93.)

Det väsentligaste målet i undervisning av finska som andra språk är att eleverna får så goda kunskaper på olika språkområden som möjligt. Finska som andra språk försöker på samma sätt som den förberedande undervisningen underlätta invandrarelevernas slutgiltiga integrering i den grundläggande utbildningen och samtidigt möjliggöra vidareutbildning. (Ikonen 2005, 15.)

4.3.2.2 Undervisning i modersmål

Vårt modersmål påverkar bildningen av vår självbild. Därför är det viktigt att ta hänsyn till modersmålet också i invandrarundervisningen. Behärsknigen av det egna modersmålet underlättar också inläringen av finska och andra ämnen i grundskolan. Kort sagt kan man konstatera att undervisningen i invandrarelevernas eget modersmål tillsammans med finskundervisningen är väldigt viktiga områden i invandrarundervisningen. (Soutamo, Säily & Vilhunen 1998, 33–35.) Tillsammans med finskundervisning förstärker modersmålsundervisning utvecklingen av den mångkulturella identiteten och ger en bra grund för aktiv tvåspråkighet (Ikonen 2005, 15).

Modersmålsundervisningen kompletterar invandrarnas grundläggande utbildning. Den är inte lagstiftad utan organiseras med hjälp av ett särskilt statsstöd. Invandrareleverna är inte heller tvungna att delta i modersmålsundervisningen och kommunerna är inte skyldiga att arrangera undervisning. (Ikonen 2005, 16–17.)

4.3.2.3 Undervisning i olika läroämnen

Den allmänna principen är att invandrareleverna studerar samma läroämnen i skolan som de finska eleverna. Det är dock viktigt att komma ihåg att elever som inte har finska som modersmål inte är jämlika med de finska eleverna. Situationen är mest krävande när eleven kommer till Finland först i högstadieålder. I många fall är eleven tvungen att följa finskspråkig undervisning i olika läroämnen samtidigt som han eller hon först studerar grunderna i finska. Situationen är naturligtvis lättare bland de invandrarelever som har avlagt lågstadiet i Finland. (Ikonen 2005, 18.)

Alla elever har rätt till stödundervisning och därför kan också invandrareleverna få stödundervisning i olika läroämnen. Skolorna har också möjlighet att söka statsstöd för stödundervisning som endast är avsedd för invandrarelever. (Ikonen 2005, 18.)

Det måste finnas ett vägande skäl för att invandrareleverna kan bli befriade från hela lärokursen i ett ämne. Om de blir befriade är det vanligen fråga om det andra inhemska språket dvs. svenska. Att vara en invandrarelev betyder dock inte att man automatiskt blir befriad från svenska. Situationen måste alltid bedömas elev för elev. Utöver svenska kan också undervisning i övnings- och konstämnen samt i religion kräva speciella arrangemang. Orsaken till specialarrangemangen kan vara elevernas religiösa övertygelse eller olika kulturella bakgrund. Eleven kan dock inte bli befriad från läroämnet bara på grund av de här skälen. (Ikonen 2005, 19.)

4.4 Nuvarande situation

Med invandrarelever blir den finländska skolan ännu mer internationell. Invandrarnas kultur, språk, vanor och upplevelser om sitt eget land ger liv till den vanliga skolan. Med invandrarnas närvaro är de främmande kulturena, religionerna och raserna en del av det finländska samhället och den finländska skolvärlden. Det mångkulturella samhället ökar elevernas tolerans. (Kosonen 1994, 193.)

Samtidigt som antalet invandrare ökar, skärs ner skolornas ekonomiska resurser, stödundervisning minskas och antalet elever i klassrummet blir allt större. Invandrarnas ställning blir ännu sämre i och med att man skär ner resurser. Endast de flyktingar som alldeles nyss har kommit till Finland kommer med i den grundläggande utbildningen genom den förberedande undervisningen. Alla andra invandrare deltar direkt i den grundläggande utbildningen. På grund av de invandrare som inte behärskar finska blir lärarens pedagogiska uppgift ännu svårare och mer krävande. (Kosonen 1994, 193.)

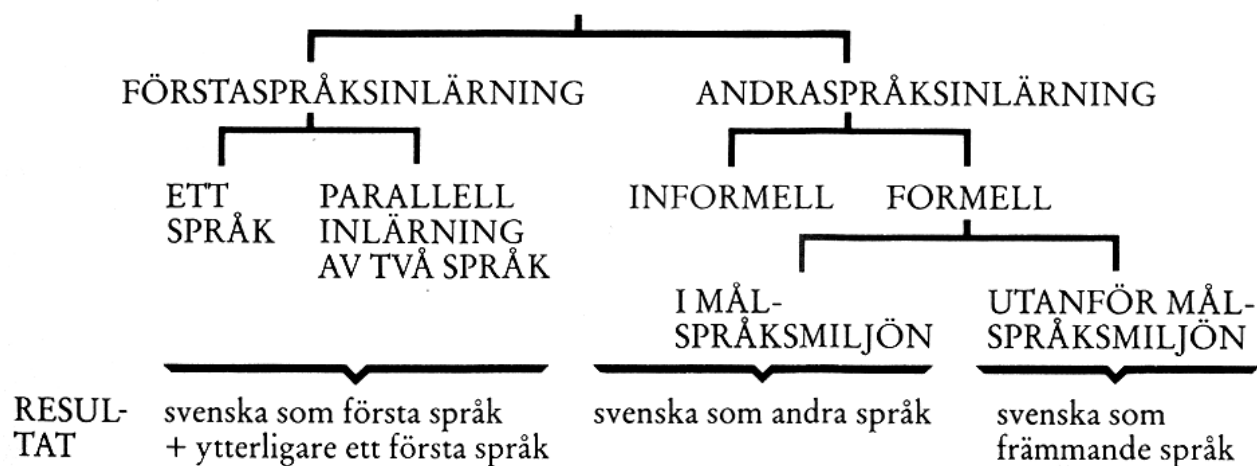
Möjligheterna att lära ut finska som andra språk är relativt likadana i alla skolor. Möjligheterna att arrangera undervisning i elevens eget modersmål är däremot sämre på många håll. Trots att antalet invandrabarn växer i alla skolor i nästan hela Finland kan det vara svårt att arrangera undervisning i elevernas modersmål, eftersom det finns för få elever per språk. Några språkgrupper är också väldigt sällsynta och därför kan det vara besvärligt att hitta lämpliga lärare. (Talib, Löfström & Meri 2004, 104.)

En fråga är i vilken mån man då upplever invandrarbarnens olikhet som rikedom. En undersökning av Rauni Räsänen visar på ett intressant sätt hur de som arrangerar grundläggande utbildning strävar efter att kunna slå ihop invandrareleverna med ursprungsfolkets barn i skolan. Det är t.ex. möjligt att invandrareleverna flyttas till en specialklass bara därför att man vill framhäva den egna kulturen och nationaliteten. Man antar att det är lättare att flytta invandrareleverna till den grundläggande utbildningen när de först har lärt sig skolans vanor och regler i specialundervisningen. Elevernas olikhet upplevs inte som en rikedom utan man känner sig lättad för att man har lyckats kväva den rikedom som invandrareleverna har att erbjuda. Kanske går allt lättare om invandrareleverna bara anpassar sig och den grundläggande utbildningen inte behöver vara flexibel. (Talib, Löfström & Meri 2004, 118.)

5 OM SPRÅKINLÄRNING

5.1 Olika typer av språkinläring

I följande figur presenterar Viberg (1987, 9) olika typer av språkinläring och deras resultat i sitt verk *Vägen till ett nytt språk 1 – andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv*. Som exempelspråk använder Viberg svenska språket.

Figur 1 Olika typer av språkinläring och deras resultat (Viberg 1987, 9)

När ett barn lär in ett språk innan något annat språk etablerats talar man om *förstaspråkinlärning* (Viberg 1987, 9). Barnets utveckling av modersmålet, dvs. förstaspråket, sker gradvis och i nära kontakt med omgivningen. Mycket i barnets språkliga utveckling är av imitativ art men språket tycks också utvecklas genom språklig, omedveten analys. (Ericsson 1989, 106.)

Barnet kan också lära in parallellt två språk och då har han fler än ett förstaspråk. Barnet kan bli tvåspråkigt t.ex. när föräldrarna har skilda modersmål som de använder när de talar till barnet. *Parallell förstaspråkinlärning* skiljer sig från andraspråkinlärning genom att inget annat språk redan är etablerat. Förstaspråkinlärning hos barn som redan från början konfronteras med två språkssystem skiljer sig från enspråkig förstaspråkinlärning. Vid den parallella inlärningen talar man också om kodseparering, dvs. hur barnet lär sig att hålla isär de två språken. Enligt vissa forskare kan barnet redan från den första början hålla isär de två språken, medan de andra påstår att barnet till att börja med utgår från ett gemensamt system för båda språken. (Viberg 1987, 9–10.)

När ett språk lärs in först sedan ett eller flera språk har blivit ordentligt etablerade talar man om *andraspråkinlärning*. Andraspråkinlärningen kan gälla inlärningen av ett eller flera senare språk. Vid andraspråkinlärningen gör man distinktion mellan *informell* och *formell* inlärning. I den informella inlärningen sker inlärningen på egen hand utan undervisning i den miljö där målspråket talas. I den formella inlärningen sker inlärningen däremot med hjälp av undervisning, vanligen i skolan. I den formella inlärningen kan undervisning äga rum också i målspråksmiljön t.ex. när invandrare undervisas i finska. Då kombineras inlärningen med informell inlärning utanför klassrummet. Denna mellanform av inlärning kan kallas för *semiformell* inlärning. (Viberg 1987, 11.)

Inlärningsresultatet blir alltså svenska som första språk när svenska lärs in innan något annat språk etablerats. När svenska lärs in först sedan något annat språk har blivit etablerat och om inlärningen sker i målspråksmiljön, talar man om svenska som andra språk. När svenska lärs in i skolan eller vid universitet utanför svenskspråkig miljö talar man om svenska som främmande språk. (Viberg 1987, 11.)

5.2 Inlärningskontexter

Inlärningskontext är ett överbegrepp till den formella och informella inläringen. Inlärningskontexten är det sammanhang i vilket språket lärs in. Förstaspråket lärs in i en personlig miljö, hemma, där samtalsämnen är konkreta. Barnets förstaspråk utvecklas vidare utanför hemmet vid kontakten med jämnåriga kamrater. När barnet börjar skolan kommer han i kontakt med abstrakta begrepp. Utvecklingen i förstaspråket hos invandrabarn kan bli begränsad om inlärningskontexten begränsas till hemmiljön och förstaspråket inte utvecklas vidare i skolan. Inlärningskontexten är annorlunda för vuxna som lär sig ett andraspråk. De vuxna inlärnarna har sällan det stöd för tolkningen av ord som barnet har på tidiga stadier av språkinläringen och de är tvungna att redan från början använda abstrakta begrepp i sitt språk. Inlärningskontexten kan också variera för olika individer. Någon kan använda målspråket endast på arbetsplatsen medan någon kan leva med en person som har målspråket som modersmål. (Viberg 1987, 11–12.)

Eftersom undervisningens viktigaste uppgift är att erbjuda begriplig input kan undervisningen anses vara nödvändig vid inläring av främmande språk. Faktumet är att inläringen sker i en miljö där målspråket inte talas. (Viberg 1987, 120.)

6 PÅVERKANDE FAKTORER I SPRÅKINLÄRNING

6.1 Utgångspunkt

Inlärningsprocessen av främmande språk är en individuell process och det naturligt att många olika faktorer påverkar den. Den ena kan lära sig snabbt ett främmande språk men den andra kan ha stora svårigheter att ens lära sig elementära kunskaper i språket i fråga. (Gardner & Lambert 1972, 131.) När vi behandlar elever med invandrabakgrund kan vi inte glömma att de oftast lär sig flera språk samtidigt. Då är inlärningsprocessen ännu komplexare än i vanliga fall. Det finns vissa individuella skillnader som skiljer språkinlärnarna från varandra. Viberg (1987, 92–97) delar de här individuella skillnaderna in till två subgrupper: ålder bildar ensam den ena gruppen, medan

de psykologiska faktorerna bildar den andra gruppen. Trots att åldern enligt Viberg förmodligen är den mest diskuterade faktorn som påverkar språkinlärning koncentrerar vi oss i vår avhandling på de psykologiska faktorerna eftersom vi framförallt är intresserade av invandrarelevernas inställning till svenskinlärning. Viberg indelar grovt de psykologiska faktorerna i kognitiva och affektiva faktorer.

Om vi speciellt betraktar invandrarelever kan vi inte låta bli att konstatera att elevernas sociala bakgrund också är en viktig faktor som påverkar deras språkinlärning. De bildar en egen heterogen grupp i finska skolklasser och denna heterogenitet förorsakar naturligtvis olikheter. Enligt Balke-Aurell & Lindblad (1982, 136) kan det finnas skillnader t.ex. i tidpunkt för inflyttning till det nya landet, skillnader i språkbruket hemma hos eleven, skillnader i det aktiva deltagandet i modersmålsundervisning samt skillnader i föräldrarnas utbildningsnivå.

6.2 Kognitiva faktorer

Allmän intelligens och *språkbegåvning* hör till de kognitiva faktorer som anses påverka individens språkinlärning. Man vill skilja mellan de här två faktorerna, mellan allmän intelligens som mäts med särskilda IQ-tester och en särskild typ av begåvning för språk. I slutet av 50-talet utvecklade forskaren John B. Carroll en test, *MLAT* (Modern Language Aptitude Test), som testar just individens språkliga begåvning. Enligt *MLAT*-undersökningar om elevernas analytiska förmåga i språkinlärning i skolan utan direkt kontakt med infödda talare och målspråkets kultur spelar ”språkbegåvning” en stor roll vid främmandespråksinlärning. I inlärningssituationer i målspråksmiljön ansågs ”språkbegåvning” däremot ha en underordnad betydelse. (Viberg 1987, 97–98.)

I samband med kognitiva faktorer behandlas även individernas olika kognitiva stilar. Med den menas människornas sätt att organisera och bearbeta information. Den mest studerade stilskillnaden är *fältberoende* gentemot *fältoberoende*. Denna stilskillnad mäts ofta med hjälp av olika figurer och bilder där det är fråga om att finna en figur i en mer komplex figur. Personer som är fältberoende anses troligen lyckas bättre med uppgiften än fältberoende personer. Detta

beror på att de anses ha en bra och utvecklad förmåga att omstrukturera problem och göra kognitiva analyser. Språkligt har fältberoende personer en bra förmåga att upplösa tvetydighet i meningar. Personer som däremot är fältberoende har det svårare att lösa figuruppgifter. I motsats till fältberoende personer är de skickliga på sociala sammanhang och de är intresserade av mänskliga relationer. Språkfärdigheten har ofta mätts med metoder som favoriserar en analytisk begåvning och därför är också sambandet mellan fältberoende personer och framgång i språkinläring tvivelaktigt. Man hävdar att testerna har rört sig mer om testfärdighet än språkfärdighet och de har inte lyckats med att ta hänsyn till fältberoende personers bra förmåga i sociala samspel. Denna förmåga skulle anses vara en fördel i kommunikativa sammanhang. (Viberg 1987, 98–99.)

6.3 Affektiva faktorer

Med affektiva faktorer menas inlärares emotionella beteende i språkinläringen. De affektiva faktorerna syftar på inlärares mentala tillstånd och känslor och är motsatsen till de kognitiva faktorerna. Man kan indela de affektiva faktorerna i fyra olika kategorier: *egocentriska faktorer*, *transaktionella faktorer*, *motivation* och *attityder*. (Viberg 1987, 100.) Vi är mest intresserade av de två sistnämnda men vi vill också ge en helhetsbild av de två förstnämnda för att man ska bättre förstå de affektiva faktorernas roll i språkinläringen.

De egocentriska faktorerna omfattar begrepp som *självuppskattning*, *hämning*, *språklig jaguppfattning* och *alienering* (Viberg 1987, 100). Man kan utan tvekan påstå att självuppskattning behövs både i den kognitiva och i den affektiva aktivitet som vi sysslar med. Man måste ha självförtroende och självuppskattning, vara medveten om sina egna behov och sin egen vilja och man ska tro på sig själv om man vill lyckas med sin uppgift. Människans självuppskattning baserar sig på de erfarenheter som hon själv har genomgått, och fått i interaktion med andra människor och på de värderingar som omvärlden har. (Brown 1980, 103.). Jaguppfattningen förklarar tydligt hur individuell språkinlärningsprocessen är och hur inläringen av ett nytt språk alltid också kräver någon sorts identitetskris i och med att inlärares identitet förändras genom nya kunskaper (Brown 1980, 105). Hämnings tycks också ha betydelse i

språkinläringen. Det verkar vara så att en minskad grad av hämning förbättrar färdigheten i ett andraspråk. Därför är det också viktigt att läraren tar hänsyn till att inlärningsmiljön och -atmosfären inte är tryckande utan sådan att den sänker inbyggda hämnings- och försvarsmekanismer. (Viberg 1987, 101.) Leino (1979, 66) framhåller att lärarens uppgift är att skapa en positiv och trygg inlärningsatmosfär i klassrummet.

Med alienering menas i detta sammanhang företeelser som kallas *språkchock* och *kulturchock*. Rädslan för att låta löjligt eller skämma ut sig när man försöker tala ett nytt språk hör till språkchock. Inläraren är rädd för att han eller hon blir missförstådd. Kulturchock är däremot i första hand förbunden med inläringen i den miljö där det nya språket talas. Vardagsrutinerna kan förändras radikalt och omställningen kan leda till att språkinläringen blockeras helt. (Viberg 1987, 101.)

Människan är till sin natur en social individ som använder språk för att binda kontakter i samhället. De transaktionella faktorerna baserar sig på människans förmåga att föra socialt samspel med andra personer och diskutera sina tankar och åsikter med dem. Till de här faktorerna hör bl. a. *imitation, empati, utåtvändhet, aggression* och olika *kommunikationsstilar*. Empati, utåtvändhet och aggression kan anses som de relevantaste för andraspråksinläringen. Man skulle kunna definiera empatin som en förmåga att kunna sätta sig in i någon andras position och försöka ta reda på den andra personens tankar och känslor. Det kräver både självkänedom och förmåga att kunna identifiera sig med andra personer. Eftersom en lyckad kommunikation i viss mån också kräver empati, är den också en faktor som för sin del påverkar språkinläring. Då språket lärs in genom direkt kontakt med infödda talare och i en nativ miljö sätts inlärarens förmåga att bedöma den infödda talarens sinnestämning och intentioner bakom det sagda på hårda prov. (Brown 1980, 107; Viberg 1987, 101.)

Som ett tecken på empati uppfattas utåtvändhet ofta som ett positivt karaktärsdrag hos en språkinlärare men det saknar ännu någon vetenskaplig bekräftelse (Viberg 1987, 102). Enligt Brown (1980, 110) är en utåtriktad, vänlig och pratsam person en ideal bild av en bra språkinlärare. Lärarna tycks sporra elever att vara mer utåtriktade och de anser att tystlåtna elever som är reserverade leder till problem.

Aggression är den tredje transaktionella faktorn som kan ha betydelse i språkinläringen. Begreppet aggression kan definieras på många olika sätt; man kan förklara aggressionen som en sekvens av människans beteende vars mål är att sårta eller skada den person till vilken aggressionen inriktas. I klassrummet kan aggression ha en positiv inflytelse på språkinläring när eleverna blir arga på varandra och kommunicerar på ett mer öppet sätt. (Brown 1980, 111–112.)

7 OM MOTIVATION OCH ATTITYDER

7.1 Begreppen

Motivation är till sin natur ett komplext fenomen. Begreppet syftar till olika motiv som stimulerar, styr och underhåller människans beteende och handling och därmed hjälper den rätta motivationen människor att tro på sig själv och eventuellt nå sitt mål. Motivationen kan anses vara individens psykiska tillstånd, vilket bestämmer över handlingens intensitet i en viss situation. (Ruohotie 1982, 1, 8; Tynjälä 1999, 98.) *Attityder* står i nära kontakt med motivation och de har en enorm inverkan på motivationens uppkomst. De syftar till människans allmänna orientering som antingen är negativ eller positiv. Attityderna hjälper oss att bättre förstå världen vi lever i och de stödjer vår självkänsla och de anses styra människans handling. (Triandis 1971, 4; Mustila 1990, 15.)

Skillnaden mellan motiv, vilka stimulerar och styr motivation, och attityder är flertydig. Några forskare försöker hålla isär dem, medan några anser att det inte lönar sig att göra någon skarp skillnad mellan de två begreppen. (Mustila 1990, 15–16.) Ruohotie (1982, 7–8) försöker att beskriva skillnader mellan motivation och attityder genom att konstatera att attityderna till sin natur är relativt stabila medan motivationen är mer kortvarig och syftar till en sak åt gången. Enligt Mustila (1990, 16) kan attityderna bestämmas efter de föremål eller objekt som de syftar till och som olika motiv kan grupperas omkring. De olika motiven måste däremot alltid ses ur handlingens synvinkel. På grund av detta kan det hända att samma attityder hos olika individer leder till att olika motiv aktualiserar. Mustila nämner ett exempel på språkinläring där en positiv

attityd till ett språk kan på ena sidan leda till intensiva språkstudier. På andra sidan kan det hända att inläraren börjar besöka olika språkstudiecirklar för att få omväxling i sina studier. Det är dock också möjligt att inlärarens intresse för språkstudier växer bara av nyttoskäl. (Mustila 1990, 16.)

Inom litteraturen har man gjort skillnaden mellan olika typer av motivation och attityder. I det följande kommer vi att presentera de väsentligaste med tanke på deras inflytelse på språkinlärning och naturligtvis med tanke på vår egen undersökning.

7.2 Instrumentell och integrativ motivation

Två kanadensiska socialpsykologer Robert Gardner och Wallace Lambert (1972) har gjort en av de mest kända undersökningarna om motivation i språkinlärning. I sina undersökningar ville de kartlägga hur attityderna och motivationen påverkar språkinlärning. De skiljer mellan *instrumentell* och *integrativ* motivation. En inlärare med instrumentell motivation är intresserad av den nytta som han får när han lär sig språket, dvs. inlärarens motivation är rent praktisk. En instrumentellt orienterad människa vill med hjälp av språket få t.ex. ett bättre jobb, ett bra betyg i skolan eller hon vill klara sig som turist utomlands. Den integrativa motivationen syftar däremot mer till sociala skäl att lära sig ett nytt språk. Om inläraren t.ex. vill lära sig ett främmande språk för att kunna umgås med talare av målspråket och också bli socialt accepterad av dem, dvs. integrera sig i den nya kulturen, är det fråga om integrativ motivation. (Gardner & Lambert 1972, 3; Viberg 1987, 102; Linnarud 1993, 90.)

Distinktionen mellan instrumentell och integrativ motivation och deras inverkan på språkinlärning är dock inte enkel, trots att många forskare anser att den integrativa motivationen på lång sikt starkare befrämjar inlärningen än den instrumentella motivationen. Det är också möjligt att lära sig ett språk utan att behöva integrera sig i målspråkets kultur. De två typerna av motivation kan också finnas hos en och samma inlärare. Vilken typ som ger det bästa resultatet – instrumentell eller integrativ – beror på sammanhanget. (Viberg 1987, 102; Linnarud 1993, 90–91.) Viberg (1989, 102) konstaterar att den sociala miljön där inlärningen sker, avgör vilken typ av motivation har det mest positiva inflytandet på resultatet. Den integrativa motivation ger effekt

i situationer där det finns en möjlighet till direkt kontakt med talare av målspråket. Utslaget är svagare då språket lärs ut som ett främmande språk. (Viberg 1987, 104.) I skolor i Europa påverkas studieresultat i språk ofta av instrumentella hellre än integrativa motiv (McDonough 1986, 169).

7.3 Inre och yttre motivation

Distinktionen mellan olika typer av motivation kan också göras med hjälp av inre och yttre motivation. Den inre motivationen bestäms med hjälp av inlärarens egna behov, attityder, önskemål och intressen. Motivationen kommer i detta fall inifrån och det är inläraren som vill lära sig språket av olika skäl. På grund av detta anses den inre motivationen vara den optimalaste motivationen för språkinlärandet. Om en elev med inre motivation får positiv feedback stärker den hans känsla av duktighet och motivation. I inläringen kan den inre motivationen också förstärkas genom att för omväxlingens skull ha undervisning i en spännande omgivning, där eleven verkligen kan visa vad han eller hon har lärt sig. Den yttre motivationen bestäms däremot av omgivningen, dvs. motivationen kommer utifrån och det är någon annan än inläraren själv som vill att han ska lära sig ett språk. Denna typ av motivation baserar sig på andra människors önskemål och förväntningar. T.ex. kan föräldrarna vilja att barnen ska lära sig ett nytt språk. Om vi jämför den inre och yttre motivationen med den integrativa och instrumentella motivationen kan vi kort konstatera att den inre motivationen kan likställas med den integrativa, medan den yttre motivationen är jämförbar med den instrumentella. De anses ofta som varandras motsatser och den inre motivationen liksom den integrativa anses ge de bästa inlärningsresultaten. Det är dock naturligt att inlärandet i formell undervisning inte enbart kan basera sig på den inre motivationen. (Leino 1979, 63–64; Linnarud 1993, 91; Byman 2002, 27–35.)

7.4 Specifika och generella attityder

Ett sätt att klassificera attityder är att indela dem i specifika och generella attityder. Attityderna till att lära sig ett visst språk är t.ex. specifika därför att föremålet attityderna är bra beskrivet och definierat. När inläraren är intresserad av att lära sig främmande språk är hans attityder mera generella. Föremålet för attityderna dvs. ”de främmande språken”, är mer generellt än bara ”ett visst språk” och ingen handling associeras med språken. Om man beskriver attityder till att lära sig bara ett visst språk uttrycker man handlingen. Att vara intresserad av främmande språk kan dock innehålla många olika aktiviteter: att lära sig språket, att tala språket och lyssna på språket. Attityderna till att lära sig ett visst språk och attityderna till kurserna i språket är viktigare från språkinläringens synpunkt i klassrummet. (Gardner 1985, 40–41.)

7.5 Sociala attityder och attityder till utbildning

Det finns också ett annat sätt att klassificera attityder. Attityderna kan syfta på faktorer som är väsentliga från utbildningens synpunkt, t.ex. attityderna till läraren, kursen eller språket, de kan gälla faktorer som är väsentliga ur social synvinkel, t.ex. attityder till en annan språkgrupp. De sociala attityderna berör alltså individens inställningar till olika kulturer och sociala grupper och är därför väsentliga ur språkinläringens synvinkel. De här båda typerna av attityder spelar dock en stor roll vid språkinläringen. (Gardner 1985, 39–42.)

Många forskare har undersökt attityder till språkinläring samt attityder till ett annat språksamhälle. Attityder till språkinläringen är relevanta ur utbildningens synvinkel. Attityder till ett annat språksamhälle hör för sin del till de sociala attityderna. Attityder till själva språkinläringen är relaterade till inlärarens prestationer, medan förhållandet mellan attityder till ett språksamhälle och prestationer inte är så klart. (Gardner 1985, 39–42.)

Båda typerna av attityderna – attityder till språkinläring samt attityder till ett annat språksamhälle – verkar vara oberoende av inlärarens allmänna intelligens och språkbegåvning

men de anknyter t.ex. till geografiskt område och till kön och ålder. Enligt många undersökningar påverkar inlärarens ålder hans attityder. Äldre inlärare har mera negativa attityder till andraspråkinlärning än yngre. (Gardner 1985, 43–44.)

8 MOTIVATION OCH ATTITYDER I SPRÅKINLÄRNING

8.1 Förhållandena i skolan

8.1.1 Lärare och undervisningsmetoder

Elevernas motivation är en avgörande faktor bakom framgång eller misslyckande i språkstudierna. Hur viktig roll har då läraren, lärarens agerande och aktiviteter som tillsammans utgör undervisningen? (McDonough 1986, 156.) Vilken roll har elevens inlärningshistoria?

Enligt Madsen och Egidius (1976, 7) kan lärarens påverkan i språkinlärningen vara väldigt stor. Varje lärare har sitt eget sätt att undervisa och de pedagogiska kunskaperna och färdigheterna varierar från lärare till lärare. Några har förmågan att väcka ett livslångt intresse hos eleven att studera ett visst ämne, medan några lyckas med att släcka intresset helt och hållet och få eleven att avsky ämnet i fråga. När läraren har haft en positiv inflytelse på eleven har också elevernas inlärningsresultat varit bättre. (Madsen & Egidius 1976, 7.)

Lärarens allmänna uppfattningar om inlärningen och de förväntningar han eller hon har om enskilda elever påverkar hans eller hennes arbete i undervisningssituationer och också elevernas motivation. Det är ännu viktigt att notera att elevernas etniska bakgrund påverkar också lärarens förväntningar om enskilda elever och deras prestationer. Läraren väntar mindre från invandrarelever än från andra i klassen och han uppmuntrar och berömmar dem inte i samma grad som andra elever. När läraren själv har en positiv uppfattning om undervisningens möjligheter och när han eller hon tror på elevernas inlärningsförmåga, anses han då ge mer

positiv feedback och lättare uppmuntra och sporra eleverna. (Linnarud 1993, 93; Aunola 2002, 117–118; Byman 2002, 31.)

Tillsammans med deduktiva undervisningsmetoder påverkar konkurrensen mellan elever, lärarens särbehandling av vissa elever samt offentlig kritik och utvärdering negativt elevernas motivation. De stärker framförallt elevens yttre motivation samt får dem att känna sig mindre duktiga. En uppmuntrande arbetsmiljö kan däremot påverka elevens inre motivation. Eleven bör lära sig självständighet i skolan och därför bör läraren och föräldrarna stödja hans utveckling genom att ge ansvar gradvis till eleven själv. Eleverna kan t.ex. få någon gång möjligheten att välja själva de uppgifter de är intresserade av att göra. Den inre motivationen tycks också öka med en starkare känsla av autonomi. (Linnarud 1993, 93; Tynjälä 1999, 109; Aunola 2002, 117–118; Byman 2002, 31.) Äldre elever lär sig effektivare om de själva också får bestämma över vad de skall studera (Byman 2002, 30). Denna synpunkt är betydelsefull särskilt i inläringen av svenska språket i finska skolor både hos finska elever och invandrarelever.

När läraren använder varierande och mångsidiga arbetsmetoder och uppgifter samt tar hänsyn till olika inlärningsstilar, tröttnar eleverna inte så lätt på arbetet och deras motivation håller. Eleverna är särskilt intresserade av de uppgifter som personligen är betydelsefulla för dem. I dessa uppgifter kan man t.ex. ta hänsyn till elevernas intressen och i allmänhet till barnens och ungdomarnas värld. (Tynjälä 1999, 108.) Intressen ses som ett av de viktigaste medlen i lärarens arsenal för att skapa motivation. När läraren lyckas att väcka elevens intresse, ökar också elevens vilja att lära sig mera. För att motivera eleven kan läraren också utnyttja belöningar, uppmuntringar eller olika klassrumsaktiviteter. Deras effekter på framstegen beror dock på deras kvalitet och elevens egen värdeskala. (McDonough 1986, 157.)

8.1.2 Inlärarens roll

Om lärarens förväntningar om elevernas förmågor påverkar inlärnarnas motivation, har också elevernas egna uppfattningar om sig själva som språkinlärare en inflytelse på sitt beteende under undervisningen. De elever som betraktar undervisningen som en möjlighet att utveckla sig och

har förmågan att ta emot lärarens utvärdering på ett moget sätt, väljer mer krävande uppgifter. De anser att svåra uppgifter också är meningsfulla och de gör sitt bästa för att lyckas med lösningen. Man kan också kalla sådana eleverna som uppgiftsorienterade elever. De elever vars mål i stället för själva inläringen bara är att klara av uppgiften eller att få ett bra betyg, väljer däremot uppgifter som är lätta eller som de säkert kan lösa. De elever som är prestationsorienterade är ofta också rädda för kritik och olika motgångar i inläringen får dem att undvika utmaningar. (Aunola 2002, 107.)

Allt vad man tidigare har lärt sig anses på något sätt ha inflytelse på individens nya inlärningsprocesser. Sambandet mellan det tidigare inlärd och förmågan att ta emot ny information är dock inte entydigt positivt utan vissa saker kan också hindra inläringen av nya saker. Eleven kan på förhand ha kännedom om den nya uppgiften men informationen blir inte aktiverad i inläringssituationen. På grund av elevens gamla kunskaper kan han eller hon också missförstå den nya informationen. Skolans undervisningspraxis kan även stå i strid med den praxis som råder i elevens eget samhälle och därför har eleven svårigheter att anpassa sig till undervisning och inläringssituationer. (National Research Council 2004, 83–84.) Elevens sociala, kulturella och etniska bakgrund samt tidigare inlärningsupplevelser har en inflytelse på det vad eleven har tillägnat sig i sin tidigare undervisning. De här upplevelserna hos invandrarbarn kan också vara väldigt traumatiska. Elevens kunskaper styrs och tolkas av de kulturella upplevelser som eleven har genomgått. Detta kan antingen stödja eller försvåra inläringen i skolan. (Talib, Lofström & Meri 2004, 110.)

8.1.3 Utvärdering

Prov anses vara ett av lärarens redskap för att underlätta utvärdering och betygsättning och deras uppgift är att styra både undervisning och inlärandet. Om eleverna och läraren är eniga om provets syfte och om provet mäter de saker som man har lärt ut, dvs. man prövar det vad man har övat sig, kan provet vara nyttigt i betygsättningen. Det förhåller sig dock annorlunda om läraren t.ex. betonar muntlig färdighet i undervisningen, men de prov han ger är enbart skriftliga. Då kan det hända att eleverna som idag verkar vara mycket betygsmedvetna, nästan enbart satsar på

proven eftersom de anser att provets resultat och vitsordet för hela terminen är nästan en och samma sak. (Tornberg 1999, 155.)

Provbetyget i sig och de s.k. sociala medlen, t.ex. positiv feedback, kan vara sätt med vilka läraren kan stärka elevens motivation. Förutom dessa väldigt vanliga medel och belöningar kan läraren i dagens skolor sporra elever med hjälp av materialistiska saker. Man kan t.ex. ge olika klistermärke och andra märken till yngre barn. Om skolan främjar betygsättning som betonar resultat, leder det ofta till att också eleverna blir prestationsorienterade. Om betygsättningen däremot ger förutom ett vitsord information om elevens framsteg blir eleverna mer inlärningsorienterade. (Tynjälä 1999, 99, 109–110.) Enligt Byman (2002, 29) är det trots allt så att skolan inte styr elevens inre motivation utan betygstrycket och andra prestationstryck leder till att inlärandet är mer och mer beroende av yttre faktorer.

8.1.4 Om attityder i klassrummet

Som vi tidigare konstaterade är attityderna relativt stabila företeelser. Enligt Smith (1971, 82) är de stabila eftersom de lärs in men eftersom individen lär sig sina attityder kan de också bli utlärd och övergivna. Detta betyder alltså också att attityderna till ett främmande språk och studier är inlärd. Vi föds inte med en förmåga att medvetet tycka om eller avsky något specifikt ämne. (Smith 1971, 82.) Attityderna är en självständig faktor i språkinlärningsprocessen fast de påverkar motivationen starkt. Precis som med motivationen spelar kontexten en stor roll för hurdana attityder som har det positivaste inflytandet på resultatet. (Linnarud 1993, 91–92.)

Språklektioner skiljer sig från andra ämnen i läroplanen och därför har de individuella skillnaderna, speciellt skillnaderna i attityder och i motivation, en betydande roll i andraspråkinläring. De övriga ämnena i läroplanen innehåller aspekter och perspektiv från inlärarens egen kultur medan inläraren under språklektionerna möter material som kommer från en annan kultur. Ord, ljud och grammatiska regler är inte bara aspekter av lingvistiska koder utan de är väsentliga delar av den andra kulturen. Inlärarens attityder till en viss språkgrupp påverkar hur effektivt han slår ihop de olika aspekterna av språket och i vilket mån han tar det främmande

språket som en del av sitt beteende. Språket är inte någon neutral lingvistisk kod utan det representerar alltid en främmande kultur och därför är det också inlärares attityder till själva språket viktiga. T.ex. är attityder till följande omständigheter viktiga: inläring av språk, muntlig användning av språket, hur språket låter och vilken karaktär och struktur det har. (Gardner 1985, 6–7.)

Attityder till en annan språkgrupp eller till själva språket är dock inte de enda attityderna som är med i inläringen av främmande språk. Också inlärares attityder till språkinläringssituationen påverkar på något sätt inläringen. Inlärares kan se läraren eller kursen som språkets fokus och därför kan inlärares attityder till läraren och kursen vara viktiga. Språklektioner är vanligen de enda situationer där eleven möter det främmande språket och läraren är den primära användaren av språket. Attityder till läraren och kursen påverkar också hur eleven upplever det material som används i språkinläringen eftersom eleven kan associera kursen och läraren med materialet. Materialet i de andra läroämnena innehåller aspekter från inlärares egen kultur och därför är kursen eller läraren inte de enda fokuserna. (Gardner 1985, 7.)

Huvuddelen av attityderna utvecklas hemma hos eleven och de stöds vanligen av samhället och av den atmosfär som råder där. Det är dock möjligt att många av attityderna kommer fram först i klassrummet, där man studerar det främmande språket. Läraren kan med hjälp av sina metoder och sin karaktär göra eleverna medvetna om sina latenta attityder och försöka omforma dem. Elever med positiva attityder i språkinläringssituationer ser språkinläringen som en behaglig upplevelse och vill lära sig mera. Elever med negativa attityder upplever däremot hela situationen som en obehaglig upplevelse. Eftersom språklektioner är formella kan läraren och hans metoder påverka händelsekedjan. Intressanta och informativa metoder samt en yrkesskicklig lärare som behärskar språket och kan anpassa sig efter elevernas känslor kan framkalla positiva attityder oberoende av om eleven ursprungligen hade negativa eller positiva attityder. (Gardner 1985, 7–8.)

8.2 Förhållandena utanför skolan

Motivationskällor kan finnas i klassrummet men också på annat håll. Elevens vilja att lära sig kan bero på föräldrarnas positiva eller negativa uppmuntran, goda inlärningserfarenheter från andra ämnen eller på något särskilt temperamentsdrag hos eleven. Intresset kan komma från eleven själv, föräldrar, släktingar, kamrater, TV-program eller besök. (McDonough 1986, 157.)

Filmer, TV och musik är möjliga motivationsfaktorer utanför skolan. Vid all inläring är olika intressen viktiga eftersom de sätter igång själva inlärningsprocessen. Intressen stärker den inre motivationen vid inläring och på det sättet blir inläringen naturligare, intressantare och därmed också effektivare. Därför rekommenderas det också att läraren i sin undervisning tar hänsyn till elevernas olika intressen. (Madsen & Egidius 1976, 39.) Då läraren tar hänsyn till elevernas intressen och vill påverka positivt deras inlärningsmotivation kan hans undervisning basera sig t.ex. på rent pragmatiska mål, resande eller sökning av nya vänner utomlands (Cook 1991, 75).

Hos invandrarelever är hemmets betydelse som en påverkande faktor i inläringen mycket större än intressenas. Inte bara det faktumet att barn uppskattar samma saker som sina föräldrar, går också föräldrarnas socioekonomiska bakgrund och utbildningsnivå i arv till familjens barn i alla i-länder. Barn vars föräldrar har positiva attityder till språkinläring klarar sig bättre i skolan än barn vars föräldrar har negativa attityder. Aunola hänvisar i sin artikel till undersökningar som visar att föräldrarnas attityder till barnets skolgång påverkar barnets inre och yttre motivation. Föräldrarnas intresse för skolgången, deras stöd i uppväxt samt de demokratiska familjförhållandena har en inflytelse på barnets inre motivation. Föräldrarna som kontrollerar för strängt t.ex. om läxorna är gjorda eller inte anses påverka barnets yttre motivation. Barnet ser den överdrivna kontrollen som ett tecken på att föräldrarna inte litar på hans egen förmåga att ta hand om läxor och andra saker som har något med skolan att göra. (Aunola 2002, 115–117; Malmberg & Little 2002, 131.)

Enligt Leino (1979, 65) kan det vara svårare att väcka intresse för språkundervisning i invandrarfamiljer eftersom färdigheter och kunskaper i ett främmande språk ofta uppfattas av de som ett tecken på bättre levnadsstandard. Det kan vara svårt för invandrarfamiljernas föräldrar att

stödja sina barn i språkinlärning eftersom språket i fråga kan vara den faktor som hindrar dem att få ett bättre liv. (Leino 1979, 65.)

När eleven börjar grundskolans sjunde klass byts ofta den trygga och bekanta skolmiljön, lärarna och kanske också klasskamraterna mot nya. När barn närmar sig tonårsåldern blir kamraterna närmare medan föräldrarnas roll i deras liv blir mindre. Skolan är en viktig plats för ungdomarna där de har tid att dela åsikter med varandra och tänka på sin egen framtid tillsammans med kompisarna. Man ska alltså inte underskatta kamraternas roll som en påverkande faktor i elevernas, särskilt i tonårselevernas, skolgång och skolgångsmotivation. (Malmberg & Little 2002, 131.)

9 METODER OCH MATERIAL

9.1 Kvalitativ fallstudie

Vetenskapliga undersökningar kan till sin natur vara antingen kvalitativa eller kvantitativa. De kan också ha inslag av de båda metoderna. I kvantitativa undersökningar är språket formellt, rapportering abstrakt och nya uppgifter presenteras ofta i numerisk form (Hirsjärvi & Hurme 2000, 24). I en kvalitativ undersökning är det däremot mera fråga om att skaffa holistisk information. Materialet för en kvalitativ undersökning samlas in i naturliga situationer och människor prefereras ofta som datainsamlingens instrument. Undersökningsgruppen eller undersökningsmaterialet väljs alltid ut ändamålsenligt. Undersökningsresultat baserar sig inte på de uppgifter man har skaffat med hjälp av konkreta mätapparater utan snarare på de observationer som forskaren har gjort eller på den interaktion som utvecklas mellan forskaren och undersökningsgruppen. Syftet med kvalitativa undersökningar är ofta att avslöja oväntade saker. Detta innebär att undersökningens utgångspunkt inte är att pröva färdiga hypoteser utan viktigare är en mångsidig och utförlig granskning av undersökningsmaterialet. Eftersom forskaren nödvändigtvis inte har någon hypotes i en kvalitativ undersökning, är forskaren tvungen att

omformulera sin forskningsplan ofta medan undersökningen pågår. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Vår undersökning är en kvalitativ fallstudie. Vi försöker beskriva mångsidigt 11 invandrarelever som svenskinlärare. En fallstudie ger möjligheten till forskaren att bara koncentrera sig på ett par undersökningsföremål och den används därför ofta vid undersökningar vars syfte är att ta reda på om en viss företeelse eller om en bestämd grupp och om de faktorer som påverkar företeelsen eller gruppen i fråga. Metoden används ofta också vid s.k. pilotundersökningar. De uppgifter som man får från en pilotundersökning kan sedan användas vid planering av senare undersökningar om samma ämne. En fallstudie syftar inte enbart till en beskrivning av ett undersökningsföremål utan den försöker också tolka och förstå föremålets synvinkel och åsikter. Liksom andra forskningsmetoder ska en fallstudie handla om systematisk datainsamling, tolkning av relationer mellan olika variabler och noggrann planering av undersökningens förlopp. Eftersom fallstudier koncentrerar sig på en grupp eller en enskild företeelse går det inte att generalisera undersökningsresultaten. (Bell 2000, 16–17; Hirsjärvi & Hurme 2000, 22.)

När man skaffar material för en kvalitativ undersökning favoriseras kvalitativa metoder. Metoder som tar upp den undersökta gruppens eller företeelsens synvinklar. Sådana metoder är t.ex. observationer, gruppintervjuer, diskursanalyser om olika dokument och texter och en temaintervju som vi också själva använde för att skaffa undersökningsmaterialet. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.) Det väsentligaste vid en temaintervju är att intervjun går framåt istället för detaljerade frågor med hjälp av på förhand bestämda väsentliga teman. På det viset är intervjuaren snarare en samtalspartner för den intervjuade än bara forskare. För en temaintervju är det också viktigt att den intervjuades åsikt kommer fram och hans tolkningar om saker tas upp. Interaktionen mellan intervjuaren och den intervjuade står i fokus. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

9.2 Undersökningsmaterial

Vårt syfte var att få en mångsidig bild av invandrare som svenskinlärare och av invandrarnas personliga erfarenheter om svenskinläring och -undervisning i skolan. Därför var den kvalitativa

metoden det ändamålsenligaste. Med hjälp av en kvalitativ undersökning hade vi möjlighet att skaffa information om invandrarelever holistiskt och få en omfattande bild av dem. Med hjälp av en fallstudie var det däremot möjligt för oss att koncentrera oss på en enskild grupp av invandrarelever i Finland. Vi valde att genomföra undersökningen som en fallstudie också därför att det inte fanns särskild många invandrare i Jyväskylä som studerade svenska. Vi bestämde oss att göra undersökningen i Jyväskylä eftersom inom ramen för resurser var staden den enda möjliga. Den kvalitativa undersökningens resultat baserar sig både på forskarens egna observationer och på forskarens och undersökningsföremålets interaktion. På grund av detta var det också naturligt att skaffa materialet med hjälp av intervjuer. Vi bestämde oss att samla in materialet med hjälp av temaintervjuer eftersom vi särskilt ville betona invandrarelevernas egna åsikter och upplevelser senare i analysfasen. Också de fördelar som en intervju har som en datainsamlingsmetod var ett viktigt kriterium vid valet av metoden. För att nämna några fördelar kan man säga att vid en intervju är man i direkt, verbal interaktion med den intervjuade, man kan få uppgifter direkt i undersökningssituation och ta upp oplanerade saker som ligger bakom informanternas svar (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34). Under intervjun har forskaren också möjlighet att beakta den intervjuades icke-verbalt beteende, såsom hans tonfall, mimik och pauser (Bell 2000, 119). Detta var också för oss oerhört viktigt eftersom vi intervjuade unga invandrare vars kunskaper i finska var bristfälliga.

Vi genomförde vår undersökning på ett högstadium i Jyväskylä i slutet vårterminen 2006. Undersökningsgruppen bestod av 11 invandrarelever vid högstadieålder. Fyra av eleverna var pojkar, sju flickor. Förutom en elev gick eleverna på sjuan men trots att eleverna gick på samma årskurs varierade deras ålder mellan 13 och 15 år. Pojken som gick på åttan var 16 år gammal. Största delen av invandrarna kom från Mellanöstern. Fyra av eleverna kom från Irak, tre från Afghanistan och en från Iran. Förutom de elever som var födda i Mellanöstern deltog också en flicka från Ryssland och en flicka från Kosovo i vår undersökning. Också förutom en elev som hade flyttat till Finland 1994 hade invandrabarn från Mellanöstern kommit till Finland på 2000-talet. Eleverna från Ryssland och Kosovo hade flyttat till Finland på 1990-talet. Tiden som de intervjuade hade bott i Finland varierade alltså mellan två och 12 år.

9.3 Insamlande och bearbetning av material

Vår undersökning hade sin fokus på invandrarelever som gick på högstadiet eftersom det skulle ha varit svårt att få tag på äldre invandrarelever som studerade svenska. Äldre invandrarelever fortsätter sina studier i många olika läroanstalter och om undersökningen behandlade flera olika skolor skulle man ha varit tvungen att be om undersökningstillstånd från staden. Men eftersom vi undersökte elever bara i en skola räckte det med att skolans rektor accepterade genomförandet av undersökningen. Efter att vi fick skolans rektors tillstånd besökte vi skolan och presenterade vår plan för skolans alla invandrarlever som studerade svenska. Eftersom det var fråga om underåriga elever fick de med sig ett brev (se bilaga 1) där vi bad tillstånd för genomförandet av undersökningen också från elevernas föräldrar. Sammanlagt 11 invandrare var villiga att delta i vår undersökning. Antalet elever var rätt så stort men om man tar hänsyn till att vi intervjuade ungdomar som kan svara på frågor ganska obestämt var det bara bra att ha många elever med i undersökningen. Enligt Hirsjärvi och Hurme (2000, 132) kan ungdomar associera intervjun med föräldrar, skolan eller med andra institutioner som de står emot och därför kan intervjun bara vara ett sätt för dem att vara borta från lektioner. På grund av samma sak kan svaren också vara ytliga och korta. Vi försökte visa vårt intresse för elevernas åsikter i intervjusituationer eftersom detta också är viktigt att visa hänsyn till när man intervjuar unga människor. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132.)

Vår temaintervju baserade sig på fem olika teman: bakgrund, skolgång, språkstudier i skolan, svenska språket i skolan och svenska språket utanför skolan (se bilaga 2). Det hör till temaintervjuernas karaktär att de baserar sig på tidigare bestämda, väsentliga teman. Vår temaintervju innehöll dock relativt exakta frågor från alla teman eftersom vi var oerfarna intervjuare och genomförandet av intervjuerna skulle annars ha varit för krävande. Vi intervjuade eleverna i skolan, i en lugn miljö där bara den intervjuade och intervjuaren var närvarande. En intervju tog ungefär 20 minuter och de gjordes på finska eftersom elevernas kunskaper i svenska inte räckte till att svara på frågorna på svenska. Förutom tre elever intervjuade vi eleverna en gång. De tre eleverna var vi tvungna att intervjuar två gånger eftersom på den första gången intervjun inte sparades på disketten. Eftersom det är svårt att göra anteckningar samtidigt som man intervjuar för att inte tala om att skriva upp svaren spelade vi in alla intervjuerna.

Inspelningen underlättade också senare analys och tolkning av materialet. Vi försökte lägga märke till allmänna råd som Hirsjärvi och Hurme (2000, 131) ger när man ska intervjuva ungdomar. För det första ska intervjuaren inte anta att den unga känner till alla begrepp och han ska visa att han är intresserad av den ungas åsikter trots att åsikterna och beskrivningarna inte alltid har något att göra med intervjutemat. Intervjuaren får inte heller pressa den unga och man ska särskilt lägga märke till att försöka ta reda på om vad den intervjuade menar när han svarar oklart. Beror det oklara svaret på det att han inte har förstått frågan eller kan han helt enkelt inte svara på den? (Hirsjärvi & Hurme 2000, 131.) Denna sak var viktig att ta hänsyn till i vår undersökning eftersom vi intervjuade invandrarelever som inte hade möjlighet att svara på frågorna på sitt eget modersmål. Vi försökte säkra att eleverna förstod alla frågor rätt genom att repetera frågorna eller att uttrycka dem på nytt på ett annat sätt. Ibland var vi också tvungna att förklara svåra och främmande termer.

Efter vi hade samlat in materialet, dvs. intervjuat alla elever skrev vi upp intervjuerna i skriftlig form. Med hjälp av det skriftliga intervjumaterialet började vi sedan analysera elevernas svar.

10 UNDERSÖKNINGSRESULTAT

10.1 Om invandrarelever och deras språkinlärning

10.1.1 Utgångspunkt för språkinlärning

Nästan alla invandrarelever i vår undersökning studerar åtminstone fyra olika språk: sitt modersmål, som antingen är dari, kurdiska, albanska eller ryska, finska som andraspråk samt svenska och engelska som främmande språk. Endast en elev studerar finska som sitt modersmål. Många invandrarelever kan utöver de här språken också några andra språk, t.ex. arabiska och persiska vilket beror på det att eleven har bott i något annat land än sitt hemland, innan han har kommit till Finland, eller av det att språken som eleven behärskar liknar hans modersmål eller är

modersmålets äldre version. Tre elever berättar att de har valt att börja studera också tyska i åttonde klass, vilket betyder att de här eleverna kommer att studera ytterligare ett språk till i årskurs åtta.

Finska språket är vanligen invandrarbarnens andraspråk, därför att de i tidigt skede har tillägnat sig redan sitt modersmål i nära kontakt med omgivningen och föräldrar i sitt hemland. Några invandrarbarn har också bott i något annat land, innan de har kommit till Finland och följaktligen kan deras andraspråk vara något annat språk än finska. En elev i vår undervisning bodde t.ex. fyra år i Ryssland, sedan hon hade lämnat sitt hemland. Hon kan fortfarande ryska. Utgångspunkterna för invandrarelevernas språkstudier och undervisning i finska och i främmande språk, såsom i svenska och engelska är alltså helt annorlunda. Invandrareleverna studerar finska som andraspråk, dvs. som S2-språk i en finskspråkig miljö. Då kombineras den formella inläringen med den informella inläringen utanför klassrummet. Invandrarbarnen studerar engelska och svenska däremot som främmande språk och deras inläring sker formellt med hjälp av undervisning. Främmande språkundervisning och inläring sker inte i målspråkmiljön, där invandrarbarnen kan ha en möjlighet att komma i kontakt med det autentiska språket och under dessa omständigheter uppfattar invandrarbarnen studierna i främmande språk som svårare än studierna i finska.

Invandrarelevernas undervisning i svenska i Finland är ett exempel på explicit och formell språkinläring i svenska som främmande språk. Med explicit inläring menas inläring som styrs av en lärare och som sker med hjälp av olika läroböcker t.ex. grammatikböcker. Implicit inläring syftar däremot till situationer där språket lärs in helt informellt utan någon undervisning. Begreppen informell och formell språkinläring syftar alltså enbart på inläringssituationens karaktär. Explicit inläring kan dock innehålla drag från den implicita inläringen eftersom många lärare vill genomföra t.ex. olika samtalsövningar och textläsning på sina lektioner, i detta fall är dock inläringssituationen alltid formell och styrd på olika sätt. (Viberg 1987, 113.) Då ett språk lärs in med hjälp av organiserad undervisning sker en väsentlig del av inläringen genom att eleverna får *språklig input* av språket i fråga. Den språkliga inputen varierar beroende på hur mycket eleverna får höra språket talas i klassrummet och i vilket mån de själva har möjlighet att använda språket. I samband med invandrarundervisningen i Finland är inputen stor när det är

fråga om undervisning i finska medan den är mindre när det är fråga om svenskundervisning. Finskundervisning sker oftast ända från början på finska medan svenskundervisning inte sker på svenska utan också i stor utsträckning på finska. (Viberg 1987, 112.)

Eftersom svenskundervisning i stor utsträckning sker på finska är den språkliga inputen ganska ringa. Man måste dock komma ihåg att inputens mängd beror på läraren och lärarens sätt att undervisa. I sjunde klass behandlar man bara elementära kunskaper och språket som används i klassen är ganska enkelt. Elevernas egen möjlighet att använda svenska begränsar sig ofta till enkla övningar, som genomförs i klassrummet. Många invandrarelever i vår undersökning har släktingar, som kan tala svenska, i Sverige. Vi tror ändå inte att eleverna använder svenska med sina släktingar, för modersmålets betydelse för invandrarna är stor.

Onko kieltenopiskelu sinulle helppoa? Joudutko tekemään töitä opintojen eteen?

'Är det lätt för dig att studera språk? Måste du arbeta för språkstudiernas skull?'

No, joittenkin kielien niinku esimerkiksi suomen kielen ei siinä niinku hirveesti tartte mitään niinku töitä tehdä, mut esim. englannin kielellä, ei täällä niinku koko ajan puhuta englannin kieltä, se on sen takia vähän vaikea.

'Nå, för några språks skull, t.ex. för finskans skull behöver man inte plugga. Men engelska är lite svårt därför att man inte pratar den hela tiden.'

Invandrareleverna studerar många språk och även en del upplever det negativt och jobbigt att studera många olika språk samtidigt. Många invandrarelever upplever att de redan studerar för många språk och därför har de t.ex. inte valt tyska i åttonde klass trots att de tycker om det tyska språket. Att studera många olika språk försvårar enligt invandrareleverna deras språkinläring. Eleverna tycker bl.a. att de glömmet språket eller att olika språk blandar sig. Att studera flera språk är också jobbigt på grund av den stora arbetsmängden och de långa skoldagarna. Eftersom invandrarelever studerar utöver de andra skolämnena också sitt eget modersmål och finska som andraspråk, segdrar deras skoldagar ofta ganska länge i förhållande till de finska elevernas vanliga skoldag.

Muistatko yhtään, minkä numeron sait?

'Kan du komma ihåg vilket vitsord du fick?'

Äh, vitonen.

'Äsch, en femma.'

Vastaako arvosana mielestäsi omaa tasoasi?

'Tycker du att vitsordet motsvarar din nivå?'

Joo, meillä oli kaks kieltä samaan aikaan, englantiki, se on vähän vaikea.

'Ja, vi hade två språk samtidigt, också engelska. Det är lite svårt.'

No, kyllä mä niinku saksasta tykkään, ku se on niinku aika hieno kieli, mut en mä niinku voi sitä enää opiskella ku mulla on niin paljon kieltä.

'Nå, jag tycker nog om tyska, eftersom den är ett ganska fint språk. Men jag kan inte studera det därför att jag redan har så många språk.'

Miltä ruotsin opiskelu sinusta tuntuu? Onko se helppoa vai vaikeaa?

'Hur känns det att studera svenska? Är det lätt eller svårt?'

Vaikeaa.

'Svårt.'

Minkä takia se on vaikeaa?

'Varför är det svårt?'

En tiiä.

'Jag vet inte.'

Vaikuttaako muiden kielten opiskelu asiaan?

'Påverkar studier i andra språk saken?'

Joo.

'Ja.'

Koetko, että sanasto on vaikeaa?

'Tycker du att orden är svåra?'

Kun meillä on englannin kieli ja sitäki, vähän vaikea molemmat.

'Eftersom vi har också engelska är det lite svårt att studera både svenska och engelska.'

No kyl, syksymmässä se aina unohtu, ku aina välillä joutu opiskeleen enkkua, mut kyllä niinku jos mulla nyt niinku olis koko syksy tai koko vuoden ruotsia niin kyllä mä nyt sitte sen opin vähän parempi. Kun nyt rupee unohtuu, ku välissä on enkkua ja kaikkea.

'Nå ja, i höstas glömde jag den, därför att jag ibland var tvungen att studera engelska. Men om jag nu hade svenska hela hösten eller hela året, skulle jag lära mig den lite bättre. Nu börjar jag glömma, eftersom vi mellan kurserna i svenska har engelska och allt möjligt.'

Miltä ruotsin opiskelu sinusta tuntuu, onko se helppoa vai vaikeaa?

'Hur känns det att studera svenska? Är det lätt eller svårt?'

Ruotsi on vaikee, mutta englanti menee sen päälle sitte.

'Svenska är svårt, men engelska kolliderar med den.'

Joo, ruotsi ja englanti menee sekasi...

'Ja, jag förväxlar svenska och engelska...'

Koetko, että ne ovat vaikeita?

'Tycker du att de är svåra?'

Niin, kun mä meinaan sanoa jotain ruotsiks sitte mä sanon englanniks, kun mä sanoin jotain englanniks mä sanon ruotsiks.

'Ja, när jag håller på att säga någonting på svenska, säger jag det på engelska och när jag håller på att säga någonting på engelska, säger jag det däremot på svenska.'

Vid språkinläring måste man behandla inlärningsordning eftersom då ett språk lärs in efter ett eller flera språk kan det uppvisa spår av olika former av transfer. Transfer betyder överföring av element från andra språk än målspråket dvs. ett tidigare inlärt språk. Inlärarspråket kan innehålla element från andra språk än målspråket. De här elementen kan komma antingen från inlärarens modersmål eller från något annat språk som inläraren behärskar. Element hämtas speciellt från ett språk som ligger nära målspråket, ett närbesläktat språk. Transfer kan vara antingen negativ eller positiv. När överförandet av element från andraspråk ger upphov till felaktig struktur, talar man om negativ transfer eller interferens. När överförandet ger upphov till en struktur som är korrekt på målspråket, är det fråga om positiv transfer. Inläraren kan också ibland använda medvetet ett uttryck från ett annat språk än målspråket om han tror att lyssnaren förstår detta. Det här funktionella utnyttjandet av sådana element kallas för lån eller kodväxling. Transfer är däremot ett funktionellt och omedvetet överförande. (Viberg 1987, 11, 41, 51.)

På grund av elevernas svar kan man konstatera att vid invandrarelevernas språkinläring förekommer det spår av negativ transfer dvs. de tidigare inlärd sakerna påverkar negativt den senare inläringen. Invandrareleverna har lärt sig sitt modersmål, finska och engelska innan de börjar lära sig svenska i sjunde klass. Vid elevernas språkinlärningsordning är svenskan vanligen bara det fjärde språket. Alla språk, som eleverna tidigare har lärt sig kan alltså förhindra eller påverka negativt svenskinläringen. Det kan vara svårt att komma ihåg svenska ord när man kommer att tänka på bara engelska ord. Utöver de lexikaliska enheterna kan också de andra tidigare inlärd sakerna försvåra svenskinläring eller göra det svårt att komma ihåg grammatik eller ord. Negativ transfer kan också påverka åt båda hållen dvs. t.ex. svenskan störs inte bara av engelskan utan båda språken, svenskan och engelskan stör varandra. Att studera flera språk

samtidigt ser ut att påverka negativt elevernas svenskinläring och möjligtvis också elevernas motivation att studera svenska.

Enligt Viberg (1987, 41) hämtas de överförande elementen speciellt från ett språk som ligger nära målspråket, ett närbesläktat språk. Positiv transfer spelar en sällsyntare roll vid invandrarelevernas språkinläring än negativ transfer, för språk som invandrarelever studerar är väl olika och under dessa omständigheter stöder språken inte varandra. Överförandet av element från andraspråk ger alltså sällan upphov till strukturer som är korrekta på målspråket. Trots den ringa andelen av positiv transfer, kan man hos några elever se positiv transfer. En flicka upplever t.ex. att hennes tidigare språkkunskaper dvs. de språk som hon tidigare har lärt sig stöder finskinläring och antagligen också främmande språkinläring. En annan flicka upplever däremot att man kan överföra några ord och meningar från ett språk till ett annat språk.

Miten opit suomen kielen? Mitkä asiat auttoivat mahdollisesti oppimisessa?

'Hur lärde du dig finska? Vilka saker bidrog möjligtvis till inläringen?'

No, kyllä mulla niinku kielitaito takana, se niinku, kyl mä aika nopeesti opin, mullaki oli niinku kuus kieli.

'Nå, jag har nog språkkunskap bakom mig och den hjälper. Jag lär mig ganska snabbt. Jag studerar sex språk.'

Mitä kieliä opiskelet?

'Vilka språk studerar du?'

Mulla on venäjä, dari, suomi, enkku, ruotsi.

'Jag har ryska, dari, finska, engelska, svenska.'

Det är klart att de tidigare inlärd språken hos invandrarbarn i vår undersökning påverkar deras senare språkinläring t.ex. på den lexikaliska nivån. Vi kan ändå inte konstatera i vilken mån antingen negativ eller positiv transfer förekommer i språkets olika delsystem dvs. i fonologi, syntax, semantik eller av pragmatik eftersom vi inte studerade elevernas språkliga färdigheter i svenska.

10.1.2 Elevernas inställning till språkinläring

Trots att eleverna studerar flera olika språk och några av dem anser att det är jobbigt att studera samtidigt flera olika språk, förhåller sig nästan alla elever relativt positivt till sina språkstudier. De betonar också språkstudiernas viktighet och nyttighet. Viktigheten och nyttigheten motiveras t.ex. med tanke på framtid och arbete. Eleverna anser t.ex. att man måste kunna tala olika språk i arbetslivet för det är lättare att få arbete om man kan tala olika språk. Eleverna tycker också att det är viktigt att behärska främmande språk för att kunna kommunicera med människor, resa utomlands och klara sig där och för att kunna hjälpa utlänningar. Några elever tycker också att det är trevligt att lära sig nya saker.

No, se on hyvä jos menet töihin, sitä tarvitsset kieltä, töissä osata.

'Nå, det är bra om du ska arbeta. I arbetet måste du behärska språk.'

No, on se ihan hyvä, ku siinä niinku, lääkärrien jotenkin pitää osata muita kieliä, niin on se ihan hyvä.

'Nå, det är ganska bra från arbetets synpunkt för en läkare måste kunna olika språk.'

No kyllä se on hyvä ku saa sitte paljon ammatteja ja sitte niinku voi niinku paljon auttaa ulkomaalaisia niinku jos niitä on oma maassa tai jotain muualla ja pärjää muissaki maissa ku vain omassa.

'Nå, det är ju bra därför att man får många yrken om man kan språk och man kan hjälpa utlänningar t.ex. i sitt eget land eller på något annat ställe, och man klarar sig också i andra länder än bara i sitt eget land.'

On ne hyödyllisiä silleen, ihan hauska oppia jotain muutaki. Voi jonku saksalaisen kanssa puhua saksaa tai jotain jos ei ymmärrä englantia eikä mitään...

'De är ju nyttiga, det är ganska roligt att lära sig också något annat. Man kan tala tyska eller något annat språk med en tysk, om man inte förstår engelska eller någonting...'

Onko mielestäsi hyvä, että koulussa opiskellaan kieliä vai pitäisikö kielten tunnit korvata joillakin muilla aineilla?

'Tycker du att det är bra att man studerar språk i skolan eller borde man ersätta språklektioner med några andra ämnen?'

Ei kun mun mielestä on kiva opiskella koulussa, muute jos ei oo koulussa, jos on erityinen opetus, ni se o vähän vaikee, ku ei kaikilla o vaaraa mennä sinne, varaa.

'Jag tycker att det är trevligt att studera i skolan. Om man inte går i skolan eller om man går i en speciell undervisning, är det lite svårt eftersom alla inte har råd med det.'

Kannattaa opiskella, koska jos johonki menee joskus niin niitä kieliä tarvii ja ilman niitä kieliä, jos osaa vaan esimerkiksi suomee, ei siinä pyri mihinkään...

'Det lönar sig att studera, därför att om man någongång reser någonstans, behöver man språk. Utan språk, t.ex. om man bara kan finska, det leder inte till...'

En elev skiljer sig tydligt från de andra invandrareleverna i sitt förhållande till språkinläring. På samma sätt som de andra är den här eleven medveten om språkstudiernas betydelse, men hon betonar ändå inte direkt hur viktigt det är att kunna behärska olika språk från framtidens synpunkt. I motsats till de andra invandrareleverna förhåller sig eleven, som har bott i Finland 13 år, faktiskt negativt till språkstudier. Eleven anser språkstudierna som en motbjudande sak och hon orkar inte satsa på språkstudierna fast hon uppfattar att man måste jobba för att ha framgång i språkstudier. Elevens språkinlärningsmotivation är dålig och andra ämnen och saker, som att irca på nätet är mer intressant än att lägga grammatik på minnet. Varför avviker elevens förhållande till språkinläring från de andra invandrarelevernas förhållande till språkinläring? Kan elevens starka finska identitet ha någonting att göra med saken? Inga Jasinskaja-Lahti (2000, 42) hävdar att ungdomar som har sina rötter i Ryssland, vilket eleven i fråga har, men som har en stark finsk identitet tenderar att assimileras med och anpassa sig till det finska samhället så fort som möjligt. Assimileringen betyder att man för maktkulturens skull överger egna kulturens vanor, seder och traditioner (Talib, Löfström & Meri 2004, 44). Eleven har bott största delen av sitt liv i Finland och har assimilerats och anpassat sig klarast av alla invandrareleverna i vår undersökning till det finska samhället. Enligt Talib, Löfström och Meri (2004, 111) uppskattar ryskfödda ungdomar skolan i sig men också skolans bildande uppgift. Trots sina ryska rötter har eleven en stark finsk identitet och på samma sätt som de finska ungdomarna förhåller hon sig ganska negativt till skolgången. Eleven förstår nog skolans betydelse från framtidens synpunkt men uppskattar den kanske inte i nuläget. Det, att eleven i motsats till de andra invandrareleverna ibland har skolkat från några lektioner, berättar också om hennes likgiltiga förhållande till skolgången.

Onko sinulla mitään henkilökohtaisia haaveita, haluatko esimerkiksi asua joskus muualla Euroopassa?

'Har du några personliga drömmar? Vill du t.ex. bo någon gång i framtiden på ett annat ställe i Europa?'

No, pienenä määhä halusin muuttaa Ranskaan, mutta en mä enää tiiä, ku se kieli on niin vaikee, en mä sitä jaksaa opetella, ku pitää muutenkin opetella venäjää, ruotsii ja englantii, ei enää oikein maistu uusia kieliä opetella.

'Nå, som liten ville jag flytta till Frankrike, men jag vet inte längre för franska är så svårt. Jag orkar inte lära mig det eftersom jag redan måste lära mig ryska, svenska och engelska. Jag har ingen lust att lära mig nya språk.'

Mitä mieltä olet yleensä kielten opiskelusta?

'Vad tycker du i allmänhet om språkstudier?'

No, ottaa päähän, ettei jaksais millään.

'Nå, det irriterar, jag orkar inte på något sätt studera.'

Mikä opiskelussa on vaikeinta?

'Vad är den svåraste saken i språkstudierna?'

No, silleen niinku, ku on, esim. venäjän kielessä on niin monia niitä ihme sääntöjä, et miten pitää oikeen kirjoittaa, niinku ruotsissakin on niitä aika paljon. Sitte kun englannissa kaikki sanat kirjoitetaan eri tavalla kun ne lausutaan, ni ei niitä millään voi muistaa, sekottaa aina. Ja ne sanat EI vaan jää päähän.

'Nå, t.ex i ryska finns det så många konstiga regler hur man ska skriva. Också i svenska finns det ganska många regler. Och eftersom i engelska skriver man alla ord på ett annorlunda sätt som de uttalas, kan man inte komma ihåg dem. Man bara förväxlar dem. Man kan INTE helt enkelt komma ihåg orden.'

Koetko, että kielten opiskelu vaikeaa tai se vaatii työtä?

'Tycker du att språkstudierna är svåra eller att de kräver arbete?'

No, joo. Pitää lukea niitä koko ajan varmaan.

'Nå, ja. Man måste visst läsa språken hela tiden.'

Mitä mieltä yleensä olet, kannattaako kieliä opiskella?

'Vad tycker du annars, är det nyttigt att studera språk?'

No, kannattaa vaikka se ois kuinka ärsyttävää ja tyhmää.

'Nå, det lönar sig, även om det skulle vara hur irriterande och dumt som helst.'

No, voisin määhä ehkä vähän lukee enemmän. Esim. viimekään kokeeseen määhä en lukenu kun viis minuuttia, ja nukahdin. Kyl mä aina niinku yritän silleen niinku lukea siihe enemmänkin, mut sit se jää siihe ajattelen aina silleen, mä oon vielä vähän aikaa koneella ja meen kohta lukemaan ja sitte vähän ajan päästä, en määhä vielä jaksaa, määhä oon vielä vähän aikaa koneella ja sitte ku kello o jotain kakstoista, ainiin siihe ruotsin kokeeseen piti lukea ja sit luen viis minuuttia ja nukahan.

'Nå, jag kunde kanske läsa lite mer. Jag läste t.ex. bara fem minuter inför det senaste provet och därefter somnade jag. Varje gång försöker jag att läsa mer inför provet men sedan tänker jag att jag

ännu ska tillbringa en liten tid vid dator och läser om ett ögonblick. Tiden går vid datorn och när klockan redan är tolv på natten kommer jag ihåg att jag måste läsa svenska. Sedan läser jag fem minuter och somnar.'

Onko sama muiden aineiden kokeiden kohdalla?

'Är det samma sak vid proven i andra ämnen?'

Ei, mulla jotenkin, tai silleen, mä tykkään lukea niinku historian ja kemian kokeeseen. Niihi on kiva lukea, mut sit nää kaikki äidinkielen jutut, mihin pitää opetella niitä juttuja ja matikka ja ruotsi ja englanti, ni ne on jotenkin tyhmiä.

'Nej, jag tycker om att läsa inför provet i historia och kemi. Men alla saker i modersmål, som man måste öva in, och matte och svenska och engelska, är på något vis dumma.'

Tarkkaa muistamista vaativat aineet tuntuvat siis vaikeammilta?

'De ämnen som kräver av att man måste komma ihåg saker känns alltså svårare?'

Niin, kaikki tällaseet niinku semmoset historialliset ja tällaset jutut, niitä on kiva lukee.

'Ja, jag tycker om att läsa alla historiska saker och sådana här saker.'

Mitä mieltä olet yleensä koulunkäynnistä, pidätkö sitä tärkeänä ja hyödyllisenä?

'Hur anser du i allmänhet skolgången? Tycker du att den är viktig och nyttig?'

No, on se tärkeätä ja hyödyllistäkin, vaikkei yleensä jaksu herätä kuuelta aamulla.

'Nå, den är viktig och också nyttig, trots att man inte orkar vakna klockan sex på morgonen.'

Mitä itse pidät koulunkäynnistä, minkälaista se sinusta on?

'Vad tycker du själv om skolgången? Hurdan är den enligt din åsikt?'

Niin, ja oli ala-asteella kyllä paljon kivempaa nyt ku yläasteella, mut on täälläkin ihan kiva.

'Så, på lågstadiet var det nog mycket trevligare än nu på högstadiet, men det är ganska kul också här.'

Oletko koskaan lintsannut?

'Har du någon gång skolkat?'

En mä oo lintsannu koskaan, paitsi ehkä jonkun äidinkielen tai hissian tunnin aina koulun lopussa, tai silleen, kun meillä on kaheksasta kolmeen melkein aina, niin nämä viimeiset tunnit oon joskus, myönnän.

'Jag har aldrig skolkat, förutom någon gång i slutet av dagen när vi borde ha haft modersmål eller historia. Vi har ju skola från åtta till tre nästan varje dag, så nog har jag skolkat någon gång de sista lektionerna, jag erkänner.'

Vad gäller de främmande språken har engelskan tydligt den starkaste ställningen bland invandrareleverna. Största delen av eleverna anser att utöver sitt eget modersmål är engelskan det viktigaste av alla språk. Modersmålets viktighet motiverades med en potentiell återkomst till hemlandet och med det att man inte kan glömma sitt modersmål och man måste kunna tala sitt modersmål. Man måste också behärska sitt modersmål för att kunna kommunicera med sina

föräldrar och släktingar, vilkas kunskaper i finska sällan är tillräckliga. Engelska anses däremot vara ett viktigt språk på grund av engelskans position som ett maktspråk. Eleverna anser att engelskan är ett världsspråk, med vilket man klarar sig utomlands.

Mikä kieli on sinun mielestäsi kaikkein tärkein?

'Vilket språk är det viktigaste enligt din åsikt?'

Enkku, eiku eka se oma äidinkieli.

'Engelska, eller först är det egna modersmålet.'

Minkä takia ne ovat kaikkein tärkeimmät kielet?

'Varför tycker du att de är de viktigaste språken?'

No, kun ihmisen pitää osata se oma äidinkieli, se on aika tärkeä ihmiselle.

'Nå, en människa måste kunna sitt eget modersmål, det är ganska viktigt för människan.'

Minkä takia oma äidinkieli on tärkeä?

'Varför är det egna modersmålet viktigt?'

Koska, jos mä kotona yleensä puhun suomee niin äiti ja ne ei ymmärrä silleen paljon. Pakkohan sitä nyt puhua oma äidinkieltä... Jos mä joskus vaikka menisin johonki kurdissa tai johonki... En mä osaa sitä enää kieltä, mä puhun vaan suomee, en mä ymmärrä siellä mitään.

'Eftersom, om jag vanligen talar finska hemma, förstår mamma eller de inte så mycket. Man måste ju tala sitt eget modersmål... Om jag någon gång i framtiden reser någonstans i Kurdistan eller på något annat ställe... Skulle jag inte mer kunna tala det, jag talar bara finska, jag förstår ingenting där.'

Oma äidinkieli ja sitten englanti. Kaikissa maissa pärjää englannin kielellä.

'Modersmålet och sen engelska. Man klarar sig i alla länder med engelska.'

Oma äidinkieli on tärkeä, se pitää osata ja sitten englanti on tärkeä, koska sitä tarvitaan.

'Modersmålet är viktigt, det måste man kunna och också engelska är viktig, därför att den behövs.'

No kun sitä puhutaan maailmalla niin paljon että jos niinku mä, jos mä meen vaikka mejjän maahan että sinnehän pitää ensin mennä Budapestiin ja sitte siellä puhutaan vaan englantia ja ett sen... Ja sit darin kieli... Kaikki on... Enkku on hyvä kun on mukavaa kun kaikissa maailmassa on se, kaikki puhuu sitä. Ja suomi on hyvä kun me ollaan, on kiva kun me ollaan Suomessa ja puhutaan sitä ja darin kieli on hyvä ku se on mun äidinkieli.

'Man pratar den i världen så mycket att om jag t.ex. reser till vårt land, måste man åka dit via Budapest och i Budapest pratar man bara engelska... Och också dari... Alla språk är... Engelska är bra för det är bra att den talas överallt, alla pratar den. Och finska är bra, eftersom vi är i Finland. Det är trevligt att vara i Finland och prata finska, och dari är bra, därför att den är mitt modersmål.'

Sun äidinkieli, kaikkien pitäis osata oma äidinkieli ja sit enkku on hyvä ku jos sä meet niinku... Muihin maihin, kun sun pitäis osata joku, että... Voit sanoo sun ongelma kaikille, jos sulla on joku ongelma, sun pitäis kysyä jotain jos sulla on kysyttävää.

'Ditt modersmål, alla måste kunna sitt eget modersmål och också engelska är bra t.ex. om du går till andra länder, måste du kunna ett språk... För att kunna berätta om ditt problem för alla. Om du har ett problem, måste du fråga något om du har någonting att fråga.'

No se on vähän niinku tärkeempi koska ku jos mä puhuisin niinku tuttuja tai jonkun kanssa niin ei ne varmaan ymmärrä suomea, venäjää, enkkua tai ruotsia.

'Nå, det är viktigare, eftersom om jag pratade med bekanta eller med någon annan, så skulle de kanske inte förstå finska, ryska, engelska eller svenska.'

Emmä tiiä, ku kaikki... Se on nytte semmonen yleinen kieli, niin ehkä sen takia, että kaikki osaa sitä.

'Jag vet inte, för alla... Det är ett allmänt språk, så kanske därför att alla kan det.'

Engelskan har också en stark position som elevernas favoritspråk, för eleverna tycker tydligt mest om den. Bara några elever tycker mest om något annat språk än engelska. Två flickor tycker mest om svenskan, medan några elever anser att finska är det trevligaste språket. De flickor som tycker mest om svenska motiverar sina svar med det att svenskan fortfarande är lätt i jämförelse med t.ex. engelskan. Flickorna tycker också att svenskan är ett fint och ett trevligt språk. Finska anses vara det trevligaste språket bl.a. på grund av det att man kan kommunicera på finska med finskspråkiga kompisar och det är trevligt att kunna tala finska i Finland. De invandrarelever som har en stark vilja att integrera sig i det finska samhället eller de som redan känner att de har integrerat sig tycker också mest om det finska språket. Eleverna vill vara en del av det finska samhället och de vill lära sig finskan bra för att kunna agera i det finska samhället och för att kunna kommunicera med sina finska kompisar. De här eleverna har alltså en stark integrativ och inre motivation att studera det finska språket. Hos de flickor som anser att svenska är det trevligaste språket kan man knappast tala om en liknande motivation, för flickornas motivation kommer inte inifrån. De vill inte lära sig svenska för att kunna umgås med svenskspråkiga människor eller integrera sig med det svenska samhället. Flickornas motivation och vilja att studera svenskan är rent praktisk för de vill studera svenska för att få ett bra betyg. Flickorna tycker också att studera svenska på grund av språkets lätthet vilket antagligen också ger dem känslan av att lyckas.

Mikä englannissa on erityisen kivaa?

'Vad är i synnerhet kul i engelska?'

No, kun se on ihana kieli.

'Nå, eftersom det är ett härligt språk.'

Mikä siinä on ihanaa?

'Vad är härligt i det?'

En mä tiiä, ku mää tykkään vaan englannista hyvin paljon.

'Jag vet inte. Jag bara tycker om engelska väldigt mycket.'

Kuulostaako se kivalta?

'Låter det trevligt?'

Joo, se on hyvä, kun mää ymmärränkin siitä aika paljon.

'Ja, det är bra att jag förstår det ganska mycket.'

Mistä kielistä pidät eniten?

'Vilka språk tycker du mest om?'

No, suomen kielestä (naurua).

'Nå, om det finska språket (skratt).'

Osaatko sanoa minkä takia?

'Kan du säga varför?'

No, kun täällä on niin hirveästi suomenkielisiä kavereita ja suomenkielisiä puhuvia kavereita ja sitä on niinku kiva opetella että pystyy puhumaan sen kaverin kanssa.

'Nå, här finns det massor av finskspråkiga kompisar och det är trevligt att lära sig finska för att kunna prata med de här kompisarna.'

Mikä niistä on kaikkein mukavin?

'Vilket av dem är det trevligaste?'

Ehkä ruotsi.

'Kanske svenska.'

Minkä takia se on mukavin?

'Varför är den är trevligast?'

No, se kieli on silleen hieno tai sillee hienoo tai sillee mukavaa...

'Nå, språket är på det viset fint eller trevligt...'

Mikä siitä tekee mukavan?

'Varför är språket trevligt?'

No, se on helppo ja tälle.

'Nå, det är lätt och så.'

Miltä kieli sinusta kuulostaa? Onko sinun helppo puhua sitä?

'Hur låter språket? Är det lätt för dig att prata det?'

On, että se yleensä lausutaan niin ku kirjojetaanki. Se tekee sen helpommaks.

'Ja, att det vanligen uttallas på samma sätt som det skrivs. Det gör det lättare.'

Mistä kielestä pidät eniten, jos pitäisi valita?

'Vilket språk tycker du mest om, om du borde välja?'

Riippuu, miten se pitää sanoa, koska ku eiks venäjä oo niinku mun oikea äidinkieli? Ni, mun pitäs englannista ja ruotsista ja suomesta valita joku kieli, kun mää niitä periaatteessa opettelen, ku venäjä on mun äidinkieli. Mutta se meni niinku toisin päin, niinku suomi on niinku mun äidinkieli, silleen, mutta sitten mä opiskelen vaan venäjää, kun mää en osaa sitä kunnolla, mut silleen ehkä kivoin on ruotsi veikkaisin, mun mielestä, tai englanti.

'Det beror om det hur man måste säga det. Eftersom det är ju så att ryska är mitt eget modersmål, eller hur? Så, jag borde välja ut engelska och svenska och finska, därför att jag i princip studerar dem och ryska är mitt modersmål. Men det gick liksom tvärtom, dvs. finska är mitt modersmål. Men sen studerar jag bara ryska därför att jag inte kan den så bra, men kanske det trevligaste är svenska eller engelska.'

Osaatko sanoa, minkä takia?

'Kan du säga varför?'

No, ruotsi on vielä nyt niin helppoa, nyt kun me vasta alotettiin ja on englanti nyt kivempi ku venäjä... Ku silleen venäjässä, tai silleen ku englannissa vaan opiskellaan niinku silleen niitä sanoja ja silleen mutta venäjässä pitää opiskella kaikkia niitä sääntöjä, niitä on ihan kamalasti, ei ne jää päähä. Ja sit ku on niitä kokeita, miten pitää oikein kirjoittaa, niin mulla on niistä aina vitosia tai kutosia. Ihme viime kokeesta sain kasin.

'Nå, svenska är ännu så lätt, för vi började först nu med den och engelska är nu trevligare än ryska... Eftersom i ryska, eller i engelska studerar man bara ord, men i ryska måste man studera alla regler och det finns så många regler att man inte kan komma ihåg dem. Och sen har vi prov, i vilka det testas om man vet hur det skrivs på ett rätt sätt. På de här proven får jag alltid femmor eller sexor. Konstigt nog fick jag en åtta på det senaste provet.'

Över hälften av eleverna anser att det är trevligt att studera språk. Det är ändå intressant att språken sällan är elevernas favoritämnen. Allmänt taget håller eleverna övningsämnen som musik, slöjd eller hemkunskap för sina favoritämnen. Oberoendet av könet tycker eleverna också om matematiska ämnen. Endast en flicka håller tydligt svenska och engelska för sina favoritämnen. Å andra sidan tycker den här flickan också om biologi, geografi och matematik dvs. om samma ämnen som majoriteten av invandrareleverna för det mesta tycker om. I flickans svar betonas också det att hon tycker om alla läroämnen.

Mitkä ovat sinun lempikouluaineitasi?

'Vilka är dina favoritämnen?'

Enkku ja ruotsi, sit biologia ja maantieto, matikka, kaikki on vähän.

'Engelska och svenska och också geografi, matte, alla ämnen är lite.'

Vad beror det på att trots att eleverna tycker om språkstudier och anser att det är viktigt och nyttigt att studera språk för framtidens skull, håller de inte språken för sina favoritämnen? Matematikens, kemins och fysikens popularitet kan förklaras med hjälp av elevernas svar. Många av eleverna vill bli läkare när de blir stora och läkaren behöver i sitt yrke t.ex. just kemi. Också polis är ett populärt drömyrke bland invandrareleverna. Både läkare och polis är yrken som har hög prestige hos invandrarna. I bakgrunden av elevernas drömyrken kan man tydligt se föräldrarnas påverkan och föräldrarnas önskan om ett bra yrke. Föräldrarna har antagligen lärt barn att uppskatta yrken som har hög prestige och de uppmuntrar barn att utbilda sig till yrken som har hög prestige. Å andra sidan betonar föräldrarna också språkstudiernas viktighet. Varför håller eleverna ändå inte språken för sina favoritämnen?

Enligt Gardner (1985, 6–7) skiljer språklektioner sig från andra ämnen, eftersom de andra ämnena innehåller aspekter från inlärares egen kultur medan i språklektionerna möter inlärares material, som kommer från en annan kultur. Hos invandrarelever är situationen ändå annorlunda för förutom språklektioner innehåller de andra ämnena i läroplanen material som inte kommer från invandrarelevernas egen kultur. Många invandrarelever upplever historia som ett svårt läroämne just på grund av att historia är så kulturbunden. På lektionerna i historia behandlas Finlands historia och under dessa omständigheter möter invandrareleverna mycket främmande saker och ord som anknyter sig starkt till Finlands historia och kultur.

Onko mitään oppiainetta, joka tuntuu muita vaikeammalta?

'Finns det ett ämne som är svårare än de andra?'

Vähän historia.

'Lite historia.'

Osaatko sanoa minkä takia historia tuntuu vaikeammalta kuin muut?

'Kan du säga varför historia är svårare än de andra?'

No kun, sillä on vanhoja sanoja siellä ja mä oon kaks vuotta Suomessa, kohta kaks vuotta Suomessa, sit mä en tiä mitähän, näiden sanat. Kyllä mä ymmärrän mutta mä unohan taas, ku mä en osaa oppia ne sanat.

'I historia finns det gamla ord och jag har varit två år i Finland, snart två år och sen vet jag inte vad de här orden betyder. Jag förstår nog men jag glömmer igen, eftersom jag inte lär mig dessa ord.'

Pystytkö sinä seuraamaan hyvin suomenkielistä opetusta?

'Kan du bra följa med den finskspråkiga undervisningen?'

Joo, yleensä pystyn, mutta joskus tulee semmosia sanoja, jota ei ymmärrä, sit mä kysyn heti opettajalta, ne vastaa hyvin.

'Ja, vanligen kan jag, men ibland förekommer det ord som jag inte förstår och sedan frågar jag genast lärare. De svarar bra.'

Mikä aine tuottaa eniten vaikeuksia?

'Vilket ämne ställer till med svårigheter?'

Historia.

'Historia.'

Minkä takia juuri historia?

'Varför just historia?'

No siellä on just se suomen kieli.

'Nå, där finns det just det finska språket.'

Pysytkö hyvin mukana suomenkielisessä opetuksessa?

'Hänger du bra med den finskspråkiga undervisningen?'

Joo, pysyn, mutta joskus kun on hissaa, ja näin ni on vähän vaikeeta.

'Ja, det gör jag, men ibland, när vi har historia, är det lite svårt.'

Mikä historiassa on kaikkein vaikeinta?

'Vad den allra svåraste saken i historia?'

No, ku siellä on semmosia sanoja, jota ei tiä tai... Mutta aika paljon ymmärrän.

'Nå, i historia finns det ord som man inte vet... Men jag förstår ganska mycket.'

Slöjd, gymnastik och matematiska ämnen, som eleverna håller för sina favoritämnen är däremot universella ämnen, som följer nästan samma principer och aktiviteter överallt i världen. De matematiska formlerna är universella och alla människor kan motionera trots de kulturella skillnaderna. Kan det att läroämnena är kulturbundna för sin del förklara elevernas favoritämnen?

Fast nästan alla av eleverna anser att det är viktigt och nyttigt att studera språk varierar deras syner på och erfarenheter om språkstudiernas lätthet. Fördelningen mellan eleverna går nästan till hälften: sex av de elva eleverna anser att det är jobbigt och svårt att studera språk, medan fem elever anser språkstudier som en lätt sak. Två elever som anser att det är lätt att studera språk

betraktar språkstudiernas lätthet närmast från finskinlärningens synpunkt inte från främmande språkinlärningens synpunkt. Eleverna förhåller sig på ett annat sätt till finska och finskinlärning än till studierna i främmande språk för också två elever som annars anser att det är svårt att studera språk tycker att studier i finska är lätta. Elevernas vistelse i Finland varierar från två år till 12 år och därför är deras kunskaper i finska också varierande. Oavsett de språkliga och individuella skillnaderna upplevde största delen av eleverna att det var lätt att lära sig finska fast i början kunde det förekomma svårigheter. Varför upplever eleverna då att studierna i finska är lättare än studierna i främmande språk?

En orsak kan vara språkinlärningsmiljön och -kontexten. Invandrarbarn lär sig finska i en målspråkig miljö med hjälp av semiformell inlärning. Eleverna studerar finskan formellt i skolan och utöver detta sker undervisningen i en finskspråkig miljö. Den informella inlärningen stöder alltså den formella inlärningen. Invandrareleverna lever i en finskspråkig omgivning, där det finska språket är närvarande nästan hela tiden. Eleverna hör finskan både i skolan och i det finska samhället från de människorna och finska kompisar som de har omkring sig samt från lärare och TV. I det finska samhället är eleverna tvungna att agera på finska t.ex. i skolan, i klassrummet, när de är med sina finska kompisar och när de utträttar ärendet ute på stan. Enligt Viberg påverkar just invandrarnas kontakter med människor som talar målspråket invandrarnas språkinlärning. Bra sociala kontakter med talare av målspråket i fritiden utanför undervisningen befrämjar språkinlärningen. Invandrarnas tillgång till varierad input vid informell läring av ett språk ger bättre möjligheterna att lära sig tala det främmande språket. (Viberg 1987, 89.)

Mitkä asiat helpottivat suomen kielen oppimistasi? Katsoitko paljon vaikka suomenkielisiä tv-ohjelmia?

'Vilka saker underlättade din finskinlärning? Tittade du t.ex. på finskspråkiga TV-program?'

Joo, telkkari aina sitte.

'Ja, TV var det.'

Oliko muita asioita, jotka helpottivat oppimista?

'Var det andra faktorer som gjorde det lättare att lära sig?'

Myös sitten jotku suomalaisten kanssa mä juttelin aina sitte, kaverit.

'Jag pratade också med några finnar och också kompisar.'

Oliko suomen kielen oppiminen sinulle oppia?

'Var det lätt att lära sig finska?'

No, oli se silleen helppoa, ku mulla oli jo kavereita sillon. Mun kaverit, mä menin pihalle niin ne opetti mulle, että miten kysytään nimi ja miten sanotaan ja kaikkee, numeroita ja niitä.

'Ja, det var det, därför att jag redan hade kompisar vid den tiden. Jag gick ut och mina kompisar lärde mig, hur man frågar om namnet och säger namnet och allt, t.ex. siffrorna och sådana.'

Oliko suomen kielen oppiminen sinulle helppoa vai vaikeaa?

'Var det lätt eller svårt att lära dig tala och skriva finska?'

Helppoa.

'Lätt.'

Minkä takia se oli mielestäsi helppoa?

'Varför var det lätt?'

Ko meillä on hyvä opettaja ja siitä... Mekin yrittää mieluummin opiskella.

'Eftersom vi har en bra lärare... Också vi försöker hellre att studera.'

Opitko helpommin opettajan vai suomalaisten kavereiden avulla?

'Lär du dig lättare med hjälp av lärare eller finska kompisar?'

Molemmat.

'Med hjälp av båda.'

Kun tulit Suomeen, tuntuiko suomen kieli vaikealta?

'Tyckte du att finska var svårt, när du kom till Finland?'

Joo vähän.

'Ja, lite.'

Miten opit sitä mielestäsi parhaiten?

'Hur lärde du dig finska bäst?'

Mää olin mamuluokalla sitte sen jälkeen.

'Jag var på invandrarklass och därefter lärde jag det.'

Olitko mamuluokalla puoli vuotta vai vuoden?

'Var du på invandrarklassen ett halvt år eller ett år?'

Vuoden.

'Ett år.'

Siirryitkö sen jälkeen suomalaiseen luokkaan?

'Har du efter den övergått till en finskspråkig klass?'

Joo.

'Ja.'

Koetko, että olet oppinut paremmin suomen kieltä ihmisten kanssa puhuesssa vai opetuksessa?

'Tycker du att du har lärt dig finska bättre med hjälp av finskspråkiga människor eller med hjälp av undervisningen?'

Mää oon puhunu ihmisten kanssa.

'Jag har pratat med människorna.'

Koetko, että opit nopeasti suomen kielen?

'Tycker du att du har lärt dig snabbt det finska språket?'

Joo.

'Ja.'

Oliko se helppoa?

'Var det lätt att lära sig finska?'

Joo, ku mejjän ope oli aika hyvä sit hän opetti aika hyvin sillo...

'Ja, eftersom vi hade en bra lärare, som också undervisade bra...'

Tuleeko mieleen tiettyjä asioita, mistä pidit ja joista oppi hyvin?

'Kommer du att tänka på vissa saker, om vilka du tyckte och med hjälp av vilka du lärde dig bra?'

Joo, ku siellä oli aika kivaa, ku mejjän ope sano, et kaikkien pitää puhua suomenkieltä, sit me ei saatu puhua sit me siinä, ku viikonloppusin sillo perjantaisin jos kellä oli hyvät merkit sit hän sai aina lahjan, tarroja ja niitä... Sit mää voitin aika monesti, ku mä en puhunu sille, mut muut koko ajan puhui sille...

'Ja, det var ganska kul där, eftersom vår lärare sade att alla måste prata finska. Vi fick inte prata vårt modersmål och på veckoslutet på fredagar fick man en gåva, t.ex. klistermärken och sådana, om man hade goda märken... Jag vann ganska många gånger därför att jag inte pratade med lärare och de andra pratade med henne hela tiden...'

Mitkä muut asiat auttoivat kielen oppimisessa opettajan tuen lisäksi?

'Vilka saker hjälpte till med språkinläringen utöver lärarens stöd?'

No, oli kiva opiskella suomenkieltä, ku se oli vieras kieli vielä.

Nä, det var trevligt att lära sig finska, eftersom den ännu var ett främmande språk.'

Miten sinä koit aluksi suomen kielen opettelun, oliko se mielestäsi helppoa vai vaikeaa?

'Hur kändes det i början att lära sig finska, var det lätt eller svårt?'

No, mä olin maahanmuuttajaluokassa, kuus tai kuus kuukautta sitten menin nelkille ja siellä opin sitten luokassa, ku puhuin open kanssa sitte läksyt ja ne kaikki... Äidinkielessä niistä...

Nä, jag var på invandrarklass sex månader och sen övergick jag till fjärde klass och där lärde jag mig, när jag pratade med lärare. Också läxorna och alla andra saker hjälpte till... I modersmålet...'

Mitkä asiat auttoivat eniten kielen oppimista?

'Vilka saker underlättade mest din finskinläring?'

No, kun opettajat, jos ne selitti jotain, ne selitti tosi silleen niinku silleen tarkasti, oli kuvia jos... Jos selitti, ne selitti sen tosi tarkasti, niin sen takia.

'Nä, lärarna, om de förklarade någonting, förklarade de det väldigt noggrant. De hade också bilder... Om de förklarade saker, förklarade de det noggrant. Så på grund av det.'

Oliko suomenkielisistä kavereista apua?

'Var finskspråkiga kompisar till nytta?'

Joo, oli joo.

'Ja, de var det'

Utöver den finskspråkiga omgivningen har också finskspråkiga människor och kompisar främjat och underlättat invandrarelevernas finskinläring. Också den förberedande undervisningen, och en bra lärare har spelat en viktig roll vid elevernas finskinläring. Enligt eleverna var det bra att läraren i den förberedande undervisningen förklarade sakerna noggrant och undervisade bara på finska. Med undantag av två flickor som redan i daghemsåldern hade kommit till Finland har nästan alla av eleverna i vår undersökning kommit till den grundläggande utbildningen genom den förberedande undervisningen. Eftersom nästan alla av eleverna betonade den förberedande undervisningens betydelse i finskinläring har den förberedande undervisningen säkert fullgjort sitt mål. Syftet med den förberedande undervisningen är att säkra och underlätta elevernas senare övergång till den grundläggande utbildningen samt främja elevernas integrering i det finländska samhället (Ikonen 2005, 13). Eftersom språkinläringen alltid är en individuell process behöver den ena mera tid och övning än den andra. Också den tid som invandrareleverna har deltagit i den förberedande undervisningen berättar om elevernas skillnader i språkinläring och i språkkunskaper. Några elever har varit där bara två månader medan några har varit där hela året. Enligt Talib (1999, 92) kan den förberedande undervisningen pågå i ett år (se också ovan s. 16).

Vi frågade rektorn i vår undersökningsskola (personlig kommunikation, 29.8.2006) hur början på högstadiet inleds i deras skola och om alla invandrarelever deltar i den förberedande undervisningen. Enligt rektorn kommer en del av eleverna via den vanliga vägen från lågstadiets sjätte klass. De här eleverna har gått på lågstadiet från ett till sex år. De elever som har bott i Finland flera år och som kanske har kommit till Finland redan i daghemsåldern eller nära skolans början, talar vanligen ganska flytande finska och de behöver inga specialåtgärder. De elever som däremot har gått i lågstadiet bara en liten tid och har bristfälliga kunskaper i finska behöver stödundervisning. De elever som kommer till Finland först i högstadieåldern börjar däremot alltid med den förberedande undervisningen. Integreringen i den grundläggande utbildningen sker alltid individuellt enligt elevens utveckling i språkkunskaper. Elevernas skolgång koncentrerar sig alltid i början på övnings- och konstämnen. Läsämnena ökas så småningom om elevernas kunnande stöder det. Enligt rektorn deltar de här eleverna i den förberedande undervisningen

ändå hela läsåret och deras övergång till den grundläggande utbildningen sker under den följande hösten.

10.1.3 Elevernas inställning till svenska

Finska elever förhåller sig vanligen ganska negativt till svenska och de anser att de är tvungna att studera den. Vi känner ju alla begreppet tvångssvenska. Invandrareleverna i vår undersökning förhåller sig däremot ganska positivt både till svenskinläring och till språkinläring. De ifrågasätter varken svenskinläringens nytthet eller använder termen tvångssvenska. Invandrareleverna accepterar svenskinläring därför att språket hör till de skolämnen som man måste studera i skolan och att de anser att svenskinläringen är viktig och nyttig med tanke på framtiden.

Eh, koska se on koulujen juttu että... Se on parempi oppia, se ruotsin kieli.

'Nej, eftersom det är skolornas sak, att... Det är bättre att lära sig, det svenska språket.'

Bara några elever kritiserar högt svenskinläringen och dess nytthet. En elev som är född i Mellanöstern ifrågasätter svenskinläringens nytthet och betydelse för hon upplever att hon nödvändigtvis inte kommer att använda språket i framtiden. Eleven medger ändå att det är helt okej att kunna svenska. Också den elev som har bott 13 år i Finland förstår inte varför man måste studera svenska i skolan då man ändå talar den bara i Sverige.

No, ruotsin kieli on semmonen niinku käyttäaks sitä yleensä mutta on se niinku sillee ihan hyvä niinku osata, ei siitä nyt mitään pahaa seuraa, mutta niinku...

'Nå, jag undrar om man i allmänhet använder svenska, men det är ganska bra att kunna den. Det skadar inte att kunna svenska, men...'

No, on se ihan kivaa ja tälleen, mutta mää en vieläkään tajua, miks sitä pitää opiskella, jos vaan Ruotsissa puhutaan ruotsia ja jos Suomen äidinkieli on suomi, ni miks Suomessa ees tarvitaan ruotsia, jos kaikki Suomessa puhuu suomea? Niin, ja miks se on pakollinen. Kyllä mää englannin ymmärrän, niinku, eiks se oo niinku, kaikissa maissa piä opiskella sitä, tai ainakin melkein. Ni melkein kaikki osaa sitä, ni mihin ruotsia tarvitaan?

'Nå, det är ganska trevligt och så, men jag kan inte ännu begripa, varför man måste studera den, om man pratar svenska bara i Sverige. Och om finska är modersmålet i Finland, varför behöver man ens svenska i Finland, om alla pratar finska i Finland? Just, och varför är den obligatorisk? Jag förstår ju, varför man studerar engelska. Man måste studera engelska i alla länder eller åtminstone i alla länder, eller hur? Dvs. om nästan alla kan engelska, varför behöver man svenska?'

Enligt Gardner (1985, 43) kan attityderna till språkinlärning anknyta till ett geografiskt område. Enligt eleven som är född i Mellanöstern är Sverige och den svenska kulturen ganska främmande för henne och de påverkar inte elevens vardag. Hon anser svenska bara som ett skolämne bland andra och därför ser hon inte svenskinlärning som en praktisk nytta. Bristen på motivation kan bero på fattande kontakt med den främmande kultur eller brist på intresse för den (Cook 1991, 73). Eleven känner varken svenskspråkiga TV-program eller svenskspråkig musik. Till skillnad från de andra invandrareleverna har eleven inga släktingar i Sverige. Genom släktingar som bor i Sverige skulle det vara lättare att bli bekant med Sverige och den svenska kulturen. Vi anser att den ryska elevens negativa inställning till svenska kan förklaras med att hon har bott nästan hela sitt liv i Finland. Som vi redan tidigare har konstaterat har eleven en stark finsk identitet och på samma sätt som finska ungdomar förhåller hon sig ganska negativt till svenskan. Det är intressant att fast eleven har bott 13 år i Finland, vet hon inte att svenska är Finlands andraspråk. Eleven vet att svenskinlärning är obligatorisk men vet inte varför.

Den ryska eleven är ändå inte den enda som inte vet varför man studerar svenska i finska skolor. Sex elever av totalt elva dvs. en smula över hälften av eleverna kan inte säga varför man studerar svenska i Finland. De elever som inte visste svaret drog till med resandet i Sverige och Finlands och Sveriges gemensamma historia. Som en orsak hölls också det att Sverige är Finlands grannland. Fem elever däremot vet att svenska är Finlands andra språk och under dessa omständigheter är svenskan ett obligatoriskt läroämne.

No, se on Suomen naapurimaa, sitte.

'Det är Finlands grannland, därför.'

Kun, jos käyään Ruotsia.

'Då, om man besöker Sverige.'

Ko se Ruotsi on Suomen naapuri.

'Eftersom Sverige är Finlands grannland.'

Eiks Suomi ja Ruotsi ollu jossain joskus yhdessä tai tälleen... Sit sen takia varmaan.

'Finland och Sverige var ju ihop någon gång eller så... Antagligen på grund av det då.'

Invandrarelevernas kännedom om studier i svenska är i allmänhet ganska ringa. Omedvetenhet om studier i svenska t.ex. om de är obligatoriska eller inte, kom fram när vi frågade om elevernas fortsatta studier i svenska i framtiden. Det är väldigt oklart för invandrarelever om det är obligatoriskt att studera svenska också i åttonde respektive nionde klass och i gymnasiet eller inte. Tre elever vet t.ex. inte om de kommer att fortsätta sina studier i svenska. Trots sina känslor av osäkerhet vill alla de här tre eleverna gå i gymnasiet, där man är tvungen att studera svenska åtminstone under sex kurser. Utöver dessa tre elever kan en elev inte säga om han vill fortsätta studier i svenska efter grundskolan. Å andra sidan är den här eleven inte säker vad han vill göra efter grundskolan. Sju elever av totalt elva kommer däremot säkert att fortsätta med studier i svenska. Tre elever av de här sju eleverna vet att studier i svenska är obligatoriska och just på grund av det fortsätter de sina studier. Utöver tvånget vill några elever fortsätta studier i svenska också på grund av sin egen vilja.

Haluatko jatkaa ruotsin opiskelua kahdeksannella luokalla? Entä lukiossa?

'Vill du fortsätta med studier i svenska också i åttonde klass? Hur är det med gymnasiet?'

Aion, pakkohan se on, kasilla ja ysillä. Mutta aion kyllä mä itekki kyllä, kasilla ja ysillä...

'Ja, det gör jag. Man måste göra det i åttan och nian. Men jag vill också själv i åttan och nian...'

Den pojke som går i åttonde klass hade genom försök och misstag insett och lärt sig att det är obligatorisk att studera svenska. Pojken skulle vilja ha slutat med studier i svenska efter sjunde klass men rektorn tillät det inte. Pojken försäkrar ändå att trots att han är tvungen att studera svenska har han motivation att göra det.

Sillon mä halusin opiskella tosi paljon, mut nyt kasilla mä halusin lopettaa sitä, mut kun mä kysyin rehtorilta sit se sano, että ei pysty lopettaan ko sä oot jo opiskellu sitä jo vuosi. Jos ei pysty lopettaan sen, niin mä opiskelen sitä.

'Då ville jag studera mycket, men nu i åttan ville jag sluta med svenska. När jag frågade rektorn om saken, sade hon att jag inte kan sluta med den, eftersom jag redan har studerat svenska under ett år. Om jag inte kan sluta med svenska, så studerar jag den.'

Jos sinä olisit voinut lopettaa ruotsin opiskelun, niin olisitko tehnyt sen?

'Om du hade kunnat sluta med studier i svenska, skulle du ha gjort det?'

Joo.

'Ja.'

Koetko, että sinulta löytyy yhä motivaatiota opiskella ruotsin kieltä, vaikka et saanutkaan lopettaa sitä?

'Tycker du att du ännu har motivation att studera svenska, trots att du inte fick lov att sluta med den?'

Joo.

'Ja.'

Enligt rektorn i vår undersökningsskola (personlig kommunikation, 29.8.2006) börjar alla invandrarelever, som kommer via den vanliga vägen från lågstadiets sjätte klass, studera svenska i sjunde klass. Eleverna som däremot har kommit till Finland först i högstadieåldern och som därför har innan den grundläggande utbildningen börjat med förberedande undervisning, börjar studera svenska om deras kunskaper i finska är tillräckliga. I praktiken kan de elever som har en god skolunderbyggnad i bakgrunden börja med studier i svenska. Om en elev inte har någon tidigare skolhistoria är det nästan omöjligt att börja samtidigt med tre nya språk. De elever som har ingen tidigare skolhistoria kan alltså få befrielse från svenska. Vi frågade rektorn också hur vanligt det är hos invandrareleverna att de avbryter sina studier i svenska efter sjunde klass. Enligt rektorn är avbrottet av studierna i svenska möjligt bara på grund av svåra inlärningsvärigheter. Skolpsykologen ger också alltid ett utlåtande om de svåra inlärningsvärigheterna. I stället för avbrottet utarbetas en individuell plan för att anordna undervisningen. Bristen på motivation räcker alltså inte till avbrottet. Utöver studierna i svenska frågade vi om invandrarnas planer för fortsatta studier. Enligt rektorn har yrkesskolan dåligt rykte i invandrarnas hemland och därför har yrkesstudierna lägre värde hos invandrarna än gymnasiet. På grund av gymnasiet värdering är gymnasiet en populär läroanstalt för fortsatta studier bland invandrarna. På grund av invandrarelevernas språkkunskaper är gymnasiet för dem ändå en relativt utmanande och svår studieplats och därför är invandrarelevernas resultat i allmänhet medelmåttiga. Ofta segdrar invandrarelevernas studietid i gymnasiet från fyra till fem år.

Det är överraskande hur dåliga kännedom invandrareleverna har om det svenska språkets ställning i Finland. Har läraren i svenska inte berättat om det? Har läraren i svenska inte försökt att motivera eleverna genom att berätta att det svenska språket är Finlands andra officiella språk och att man verkligen kan använda det i det finska samhället, speciellt i tvåspråkiga kommuner

och städer? Å andra sidan, varför har eleverna inte frågat läraren i svenska varför man måste studera svenska i Finland? Som vi tidigare konstaterade ifrågasätter invandrareleverna sällan varför man måste studera olika ämnen i skolan. De ifrågasätter inte heller betydelsen av autoritära institutioner, t.ex. skolans betydelse, eller värdena och normerna i de här institutionerna. Eleverna upplever att det är viktigt och nyttigt att gå i skolan på grund av framtiden och därför studerar de alla de ämnen som hör till läroplanen utan att ifrågasätta dem.

Invandrarelevernas inställning till det svenska språket är ganska neutral men å andra sidan också ganska positiv. De adjektiv som eleverna använder när de beskriver svenska språket är ofta relativt neutrala som *ganska bra*, *okej* och *bra*.

No, on sitä kiva jos se on niinku Suomen toinen kieli niin sitä on kyllä niinku kiva opetella.

'Nå, det är trevligt att lära sig svenska, om den ju är Finlands andra språk.'

Helppo kieli ja hyvä.

'Ett lätt och bra språk.'

Se on kiva.

'Det är trevligt.'

Ihan hyvä. Kiva kieli. Vähän vaikee, hauskalta kuulostaa.

'Ganska bra. Ett kul språk. Det är litet svårt, men det låter trevligt.'

Kai se on ihan hyvä.

'Nog är det ju ett ganska bra språk.'

Invandrareleverna i vår undersökning har börjat med svenska på hösten i sjunde klass. Eftersom vi genomförde vår temaintervju på våren, hade vi en bra möjlighet att klarlägga och fråga hur elevernas inställning till svenska språket hade förändrats under läsåret. Enligt många elever hade svenska språket i början känts svårt, främmande och till och med skrämmande för de inte hade tidigare kännedom eller erfarenheter om det. En elev skulle inte ens vilja studera svenska därför att hon inte visste vad svenskan är.

Miltä ruotsin kielen opiskelu tuntui alussa, kun aloitit kielen opiskelun?

'Hur känns det att studera svenska i början, när du började med studier?'

No, en halunnu opiskella ruotsia sillo, ku en mä tienny mikä ruotsin kieli on...

'Nå, i början ville jag inte studera svenska, eftersom jag inte visste, vad det svenska språket är...'

No, oudolta silleen, mä en tienny mistään mitään. Mutta on siinä sitä Ä ja Ö ja niitä, mitä suomessakin on...

'Nå, ganska konstigt därför att jag visste ingenting om någonting. Men i svenska finns det Ä och Ö och sådana som också förekommer i finska...'

Mitä ajattelit ruotsin kielestä silloin kuin aloitit sen syksyllä? Miltä se sinusta tuntui?

'Vad tyckte du om det svenska språket, när du började med det i höstas? Hur kändes det?'

Vähän vaikealta.

'Litet svårt.'

Mikä siinä oli kaikkein vaikeinta?

'Vad var det allra svåraste i svenska?'

Kaikki oli, nytkin on vaikeaa mutta, vähäsen.

'Allt var svårt. Nu är det också svårt, men bara lite.'

Ai kun, en osaa hyvin sillo ensimmäinen kerta, kun mä alotan ruotsia, en koskaan lukenu, siks se on vaikeaa.

'Aj, när jag för första gången började med svenska, kunde jag inte så mycket därför att jag inte någonsin tidigare hade läst det. Därför är det svårt.'

Eiku se oli vaan, että voi ei... En mä osaa näin vaikeita. En mä osaa näitä ollenkaan. Ja sit ku opettaja selitti ja tämmöstä ja sitte opin... Joo, tää on ihan hyvä. Helppo kieli ja hyvä.

'Det var bara att nej... Jag kan inte så svåra saker. Jag kan inte alls. Men när lärare förklarade sakerna, lärde jag mig... Ja, det här är helt okej. Ett lätt och bra språk.'

När studierna i svenska har gått vidare och elevernas kunskaper i svenska småningom har utvecklats har språket blivit bekantare och det har börjat kännas lättare. Med språkinläringen har också elevernas intresse för det svenska språket ökat och misstänksamhet förgått. I början av studierna i svenska är den rådande misstänksamheten och omedvetenheten en ganska utmanande sammanställning och utgångspunkt för läraren. Hur kan man motivera eleverna att studera ett språk, som de inte känner till? Enligt Leino är individens motivation inlärd och följd av individens historia. Början av undervisningen i ett främmande språk spelar därför en väsentlig roll vad gäller motiveringen av eleven. Ända från början borde alla elever få positiva

inlärningsupplevelser. Från kognitiv och affektiv synpunkt sett är också undervisningens början och känslan av framgång viktiga för elevens utveckling. Ur kognitiv synvinkel sett är de gamla kunskaperna förutsättningar för nya och ur affektiv synvinkel påverkar framgång i de första uppgifterna positivt elevens inställning till de kommande, nya uppgifterna. (Leino 1979, 66.) Eftersom nästan alla attityder till svenska, som i början av studierna var osäkra och misstänksamma, har under läsåret förändrats positivare har läraren i svenska på någon nivå lyckats att motivera eleverna och ge dem positiva inlärningsupplevelser. De positiva inlärningsupplevelserna och känslan av att lyckas, dvs. känslan av att man kan och förstår någonting, har ökat elevernas motivation att studera svenska och förbättrat elevernas inställning till svenska.

No, ennen en tiennyt mikä on ruotsia ja siinä on sanoja, en mä tienny, kun mä oon tottunu nyt, nyt se on parempi.

'Nå, tidigare visste jag inte, vad svenska är. Inte heller visste jag svenska ord. Nu har jag blivit van vid det svenska språket, och därför är det bättre.'

Öö, jännitti, no mä aattelin, että pärjäänkö mä tässä hyvin vai en. Nyt ihan hyvin.

'Öö, jag var nervös. Jag undrade, om jag klarar mig bra eller inte. Nu är det ganska bra.'

On joo, mä alussa silleen olin että sen tosi vaikea mutta ei se nyt oo niin hirveen vaikea

'Ja, det är det. I början tänkte jag att det svenska språket är svårt, men nu känns det inte så svårt.'

Ihan hyvältä silleen, että osaa nyt niitä juttuja sanoja, mitä kuuntelee...

'Ganska bra, att man nu kan alla saker och ord som man lyssnar på...'

Nästan alla attityderna hos eleverna till svenska språket har alltså förändrats i positivare riktning under läsåret. Det finns egentligen bara en elev vars attitydförändring har varit omvänd. Det är intressant att den här eleven är just den ryska elev som utöver en annan elev ifrågasätter studier i svenska och nyttigheten av studier i svenska.

Miten suhtautumisesi on muuttunut ruotsin kieltä kohtaan vuoden aikana?

'Hur har ditt förhållande till det svenska språket förändrats under läsåret?'

Sillo mää olin ihan innoissani ja sain kasi puol ruotsissa, ruotsista ja olin hirvee ruotsi ruotsi ruotsi jee, jee jee ja nyt silleen, voi ei taas ruotsii, ei mä en jaksa.

'I början var jag helt ivrig och jag fick åtta komma fem i svenska. Jag var helt och hållet svenska, svenska, svenska, jihuu, jihuu, jihuu och nu är jag liksom oj nej, igen svenska, jag orkar inte.'

Osaatko sanoa, mikä siihen on vaikuttanut?

'Kan du säga vad har påverkat din attityd?'

No, se, että no sillo mä luin siihe ja tein ne läksyt niinku silleen, mutta nyt ku silleen, ku mulla on joku kone-epidemia, et mää oon ollu viime, tän vuoden aikana iha hirveesti koneella ni ei oikeen jääny aikaa ruotsin jutuille.

'Nå det, att i början läste jag svenska och gjorde alla läxor, men nu har jag någon datorepidemi. Under förra året eller detta år har jag tillbringat väldigt mycket tid vid datorn och därför har jag ont om tid till svenska.'

Oavsett den positiva attitydförändringen tycker många invandrarelever att både svenska språket och studierna i svenska är relativt svåra. Som svåra punkter anses bl.a. ord, genus och den redan tidigare behandlade transfern. Enligt några elever är det svårt att studera engelska därför att man inte talar engelska i Finland. Inlärnigen av främmande språk sker alltså formellt med hjälp av undervisning och under dessa omständigheter har eleverna ganska ringa möjligheter att komma i kontakt med målspråket i det finska samhället. Eftersom svenska på samma sätt som engelska är ett främmande språk kan man tänka sig att bristen på den svenskspråkiga miljön påverkar negativt också elevernas studier i svenska och svenskinläring.

Miltä ruotsin opiskelu sinusta tuntuu? Onko se helppoa vai vaikeaa?

'Vad tycker du om studier i svenska? Är de lätta eller svåra?'

Vaikeaa.

'Svåra.'

Minkä takia se on vaikeaa?

'Varför är de svåra?'

En tiä.

'Jag vet inte.'

Vaikuttaako muiden kielten opiskelu asiaan?

'Påverkar studier i andra språk studier i svenska?'

Joo.

'Ja, det gör det.'

Tai koetko, että sanasto on vaikeaa?

'Eller upplever du att orden i svenska är svåra?'

Kun meillä on englannin kieli ja sitäki, vähän vaikea molemmat.

'Vi har också engelska, så det är lite svårt att studera båda språken.'

Ruotsi on vaikee, mutta englanti menee sen päälle sitte.

'Svenska är svårt, men engelska kolliderar med det.'

Sekoitat kielet ja se tekee opiskelusta vaikeaa?

'Du förväxlar språken med varandra, vilket gör studier i språk svåra?'

Joo.

'Ja.'

No, ihan tavallinen se on, ettei poikkee mitenkään muista, yhtä vaikee.

'Nå, studier i svenska är alldeles vanliga, de avviker inte från studier i andra ämnen. De är lika svåra.'

Onko ruotsin opiskelu mielestäsi helppoa vai vaikeaa?

'Tycker du att det är lätt eller svårt att studera svenska?'

On se vähän vaikeeta, ei se mikään helppokaan oo.

'Det är lite svårt. Det är inte heller lätt.'

Osaatko sanoa, mikä kielessä on kaikkein vaikeinta?

'Kan du säga, vad är det allra svåraste i det svenska språket?'

Emmä tiä, ne sanat tai ett- ja en-sukuiset ne jutut, pitää osata ne suvut ja... Ne on vaikeita.

'Jag vet inte, ord eller saker som gäller ett- eller en-genus. Man måste kunna de... De är svåra.'

Onko kieltenopiskelu sinulle helppoa? Joudutko tekemään töitä opintojen eteen?

'Är det lätt att studera språk? Måste du arbeta för språkstudiernas skull?'

No, joittenkin kielien niinku esimerkiksi suomen kielen ei siinä niinku hirveesti tartte mitään niinku töitä tehdä, mut esim. englannin kielellä, ei täällä niinku koko ajan puhuta englannin kieltä, se on sen takia vähän vaikea.

'Nå, för några språks skull, t.ex. för finskans skull behöver man inte plugga. Men engelska är lite svår därför att man inte pratar den här hela tiden.'

Vid finskinlärningen har invandrarelevorna orienterat sig både i den informella och formella språkinlärningen. Studierna i främmande språk och inlärningsmöjligheter begränsar sig däremot bara till klassrummet. Följaktligen kan eleverna inte få stöd från den målspråkiga miljön, där de skulle kunna dra nytta av det närvarande språket och varje ögonblick lära sig någonting nytt. Eleverna har lagt märke till att man på grund av bristen på den målspråkiga miljön måste arbeta mera självständigt och koncentrera sig mera på inlärningen av främmande språk. Många elever medger att om man koncentrerade sig mera, aktivt deltog i lektioner, lyssnade på lektioner, försökte mera och om man gjorde läxorna skulle studierna i svenska samt det svenska språket vara lättare.

Svenska språket hålls ändå inte enbart för ett svårt språk. Många elever anser att svenska är relativt lätt bl.a. på grund av det att de svenska orden skrivs och uttalas nästan på samma sätt. Enligt en flicka liknar svenska på något sätt finska och därför är den också lätt. Det är ganska överraskande att den här flickan håller svenskan och finskan för liknande språk. Kan det här förklaras med det att elevernas eget modersmål avviker både från finska och svenska och eleverna inte kan skilja mellan språk som hör till olika språkfamiljer.

Ku mää meni mun isän ja veljiä kaa Ruotsiin, he puhuivat ja mä en ymmärtäny mitään. Mä sanoin, mää meen Ruotsiin, mä osaan kaiken, minkä mä haluan sen. Ne puhui vain jotain viron kieltä, mun mielestä.

'När jag reste till Sverige med min pappa och mina bröder, förstod jag ingenting när svenskarna talade. Jag sa, jag reser till Sverige, jag kan allt vad jag vill. De talade något som enligt min åsikt påminde om estniska.'

Överraskande är också det att många elever håller svenska för ett lättare språk än engelska som de ändå har studerat länge. Också i samband med språkets lätthet betonar eleverna betydelsen av den egna insatsen.

No, on se ihan helppoa ollu, se on ok.

'Nå, det har varit ganska lätt, det är okej.'

Joo, silleen. Ruotsin mä opin ihan sairaan helposti, että...

'Ja, på det sättet. Jag lärde mig svenska faktiskt snabbt, att...'

Mikä siinä on kaikkein helpointa?

'Vad var det allra lättaste i svenskan?'

Se on tavallaan samanlainen ku suomi, että silleen... Jos lausutaan jotekin niin kirjoitetaan myös samalla lailla.

'Det är på något sätt ett likadant språk som finska... Om man uttalar på ett sätt så skrivs det också på samma sätt.'

Onko kielessä mielestäsi helppoja sanoja?

'Tycker du att finns lätta ord i svenska?'

On niissä.

'Ja, det finns.'

Pidätkö kaikista kielistä?

'Tycker du om alla språk?'

On ne ihan kivoja.

'De är ganska kul.'

Mikä niistä on kaikkein mukavin?

'Vilka av språken är det trevligaste?'

Ehkä ruotsi.

'Kanske svenska.'

Minkä takia se on mukavin?

'Varför är det svenska språket det trevligaste?'

No, se kieli on silleen hieno tai sillee hienoo tai sillee mukavaa...

'Nå, det är ett fint språk eller trevligt...'

Mikä siitä tekee mukavan?

'Varför är det trevligt?'

No, se on helppo ja tälle.

'Nå, det är lätt och så.'

Miltä kieli sinusta kuulostaa? Onko sinun helppo puhua sitä?

'Hur låter det svenska språket? Är det lätt för dig att tala det?'

On, että se yleensä lausutaan niin ku kirjetetaanki. Se tekee sen helpommaks.

'Ja, det är det. Språket uttalas i allmänhet på samma sätt som det skrivs, vilket gör det lätt.'

No, ruotsi on vielä nyt niin helppoa, nyt kun me vasta alotettiin ja on englanti nyt kivempi ku venäjä...

'Nå, nu är svenska ännu lättare än ryska, eftersom vi först nu har börjat med det. Också engelska är trevligare än ryska...'

Koetko, että englanti on helpompaa kuin ruotsi, koska olet opiskellut sitä kauemmin?

'Tycker du att det är lättare att studera engelska än svenska, därför att du har studerat den längre än svenska?'

No, oon mää kyllä kauemmin opiskellu sitä ku ruotsia mutta ruotsin mä kyllä opin puolet helpommin...

'Nå, jag har ju studerat engelska längre än svenska men svenska lärde jag mig mycket lättare än engelska...'

Onko kielten opiskelu sinulle helppoa vai kauhean työlästä?

'Är det lätt eller väldigt jobbigt att studera språk?'

No, onhan se helppo jos tunnilla kuuntelee. Kaikki on helppoja jos kuuntelee tunnilla ja on tarkkana. Opiskelee ja tekee läksyt ja kaikki.

'Det är ju lätt om man lyssnar på lektioner. Alla språk är lätta om man lyssnar på lektioner och är noga, studerar och gör alla läxor.'

Det är intressant att många elever som håller studier i svenska för relativt svåra och arbetsamma har ändå valt tyska i åttonde klass, vilket ökar både antalet språk och antalet arbetsmängd. Oavsett potentiella problem vid språkstudierna har många elever en relativt positiv bild av sig själv som språkinlärare och sina språkkunskaper. Många elever anser t.ex att deras kunskaper i finska för ögonblicket är tillräckliga och de kan följa med den finskspråkiga undervisningen och delta i diskussionen. Trots det här har många elever ändå svårigheter att förstå våra frågor. När vi för första gången frågar om elevernas språkinläring, svarar många också att de lär sig nya språk lätt. Samma elever vederlägger ändå sitt svar med sitt nästa svar.

Osaatko mielestäsi suomen kieltä riittävän hyvin?

'Tycker du att dina kunskaper i finska är tillräckliga?'

No... joo.

'Nå...ja.'

Koetko pystyväsi osallistumaan keskusteluun?

'Tycker du att du kan delta i diskussion?'

Joo.

'Ja, det kan jag.'

Ymmärrät ihmisiä?

'Du förstår människor?'

Joo, pystyn.

'Ja, det gör jag.'

Pystytkö seuraamaan oppitunnilla opettajaa ja opettajan puhetta?

'Kan du följa med lärare och lärarens språk under lektioner?'

Joo.

'Ja, det kan jag.'

Mitä mieltä olet yleensä kieltenopiskelusta?

'Vad tycker du i allmänhet om språkstudier?'

Ai mitä?

'Vad?'

Onko sinulla mielestäsi kielipäätä? Opitko hyvin kieliä?

'Tycker du att du har ett bra språköra? Lär du dig bra olika språk?'

No, ei ihan helposti, mutta hyvin.

'Nå, inte så lätt, men bra.'

Osaatko sanoa, että opitko mielestäsi helposti kieliä?

'Kan du säga om du lär dig språk lätt?'

Joo vähän, kun me kurdilaiset tai ulkomaalaiset oppii hyvin. Jos sanotaan suomalaisille, että z tai g, suomalaiset ei osaa sano.

'Ja, lite, eftersom vi som är kurder eller utlänningar lär oss bra. Om man säger till finnar, att z eller g, kan de inte säga dem.'

Koetko, että opit helposti uusia kieliä?

'Tycker du att du lär dig nya språk lätt?'

Ei, se on vähän vaikea oppi.

'Nej, det tycker jag inte. De är ganska svåra att lära sig.'

10.2 Om kulturbakgrundens inverkan på skolgång och språkinlärning

10.2.1 Elevernas kulturbakgrund

Med undantag av de elever som kommer från Kosovo och Ryssland kommer alla invandrarelever i vår undersökning från Mellanöstern, där kollektivismen har en stor betydelse. I kollektiva kulturer har familjen en viktig betydelse och familjerna är vanligen stora. Alla invandrarelever i vår undersökning, som kommer från Mellanöstern, har en stor familj, som består av från fem till tio personer: av många barn och moder och fader. Endast en elev är barnet till en ensamstående mamma. Barnen i den kollektiva kulturen uppväxer i intensiva kollektiv, där man understryker kollektivismen und beaktandet av andra människor. I familjekollektiv finns det en stark känsla av samhörighet, som ger barnen känslan av att de hör till en grupp och någon bryr sig om dem. Familjekollektivet ger alltså barnen en bra och trygg atmosfär att uppväxa. Förhållandet mellan barn och föräldrar och föräldrarnas stöd påverkar invandrabarnets självkänsla, anpassning och skolframgång. Ett bra och tryggt förhållande mellan barn och föräldrar underlättar barnets verksamhet i skolvärlden och påverkar positivt bl.a. studiemotivationens uppkomst och upprätthållande.

Kulturen har ändå också en annan sida. Oavsett kollektivismens positiva påverkan, finns det ändå en risk för det att barnet i den kollektiva kulturen förlorar sin egen verkliga identitet och bygger sin identitet på andra människors förväntningar och åsikter. Barn lever i den kollektiva kulturen

under stark extern kontroll, i många fall under faderns kontroll. Man anser att barn inte skall vara självständiga eller göra egna beslut. Därför har vuxna vid behov också rätten att straffa barn fysiskt. Särskild i familjer som slår vakt om traditionen kan det förekomma fysisk bestraffning. När barnets självständighet begränsas och han blir fysiskt bestraffad blir han mer och mer beroende av den externa kontrollen. Barnet litar på andra människors åsikter och bygger sin identitet på dem. (Talib, Löfström & Meri 2004, 55.)

Finland representerar tillsammans med andra västländer individualistisk kultur där man försöker fostra barn till självständighet. Barn behandlas jämbördiga och de har rätten till att invända mot sina föräldrar. (Talib, Löfström & Meri 2004, 53.) I individualistiska kulturer uppmuntrar man barn till egna initiativ och åsikter. Det är också viktigt att man lär barnen att tro på sig själva och våga stå på egna ben. (Malmberg 1996, 92.) I kollektiva kulturer uppfostras barn med metoder som uttrycker accepterande men som ändå är beroendeframkallande. Det är viktigt att barn i kollektiva kulturer uppskattar äldre människor. Också barns beroende av sina föräldrar betonas. Detta leder till att när barnet ska göra beslut är han beroende t.ex. av sin lärare och andra vuxna. I kollektiva kulturer lär barn sig alltså respektera och lyda auktoriteter dvs. sina föräldrar och lärare utan ens att ifrågasätta dem. (Triandis 1995, 63.) T.ex. har man i den islamska kulturen lärt de unga att visa respekt för sin far och äldre personer. De unga gör inget uppror mot föräldrarnas auktoritet utan de accepterar deras deltagande i beslutsfattande som kan angå t.ex. äktenskap eller yrkesval. (Hallenberg 1996, 157.)

Fast vi som lever i den individualistiska kulturen kan anse att den kollektiva kulturen är en autoritär kultur som begränsar individens frihet, ser representanterna i den kollektiva kulturen saken från olika sidor. De ungdomar som kommer från Mellanöstern har vuxit upp i den kollektiva kulturen och de ser kollektivismen och kollektivets stöd som resurs. Ungdomarna ifrågasätter inte kollektivismen, föräldrarnas auktoritet eller beroendeframkallande uppfostringsmetoder. Barnen accepterar föräldrarnas deltagande i beslutsfattande som angår framtid, skolgång eller yrkesval därför att de har lärt sig att respektera sina föräldrar. Många föräldrar deltar tydligt i beslut som berör barnets skolgång och många föräldrar har en ganska stark uppfattning om barnets blivande yrke. Många elever vill bli läkare, som är ett väldigt ansett yrke. Bakom elevernas drömyrke finns det ändå ofta föräldrarnas förväntningar. Elevernas egna

framtidsplaner eller drömmar kan vara helt annorlunda men högaktningen för föräldrarna får dem att börja luta åt de ansedda yrkena.

Aluks yritin tota lääkäriks tai poliisiks... Mut poliisiks pituus ei riitä.

'I början ville jag bli läkare eller polis... Men jag är inte tillräckligt lång.'

Mikä näissä ammateissa kiehtoo?

'Vad fascinerar i de här yrkena?'

Emmä tiä, jotenki vaan tuntuu, että pitää mennä sinne lääkäriin tai tämmöstä tai sitte meen parturiin tai silleen...

'Jag vet inte. Jag har bara en känsla att jag borde bli läkare eller något sådant, eller sen vill jag bli frisör...'

Vaikuttavatko vanhempi toiveammattiisi?

'Har dina föräldrar inverkan på ditt drömyrke?'

Siis mejän äiti ei sano mitään, mejän äiti sanoo, et saa sit ite lukea mitä tahansa...

'Vår mamma säger ingenting. Hon säger att vi får läsa vad vi vill...'

Minkälaisia jatko-opiskelusuunnitelmia sinulla on? Mihin haluaisit lähteä peruskoulun jälkeen?

'Kan du berätta om dina planer för fortsatta studier? Vad har du tänkt göra efter grundskolan?'

En mää tiä, mun isä ja äiti päättävät, jos mää oon hyvä, sitte ammattikouluun.

'Jag vet inte. Min pappa och mamma bestämmer sig för mina fortsatta studier. Om jag är bra, går jag till yrkesskola.'

Onko sinulla mitään omaa toiveammattia?

'Har du ett eget drömyrke?'

Ei.

'Nej, det har jag inte.'

Onko sinun vanhemmillasi mitään toivomuksia sinun tulevasta ammatistasi?

'Har dina föräldrar önskemål om ditt blivande yrke?'

Lääkäri.

'Läkare.'

Onko koulunkäynti sinun mielestäsi tärkeää?

'Tycker du att det är viktigt att gå i skolan?'

On, kai. Kaikkien mielestä muka, on se tärkeää.

'Ja, det gör jag, visst. Alla tycker att det är viktigt, också jag.'

Osaatko perustella, miksi se on tärkeää?

'Kan du motivera varför det är viktigt?'

Kun, pitää mennä yhe ammatti ei voi lukea mitä ja täällä pitää istua iha rauhassa. Ei o mitään tekemistä jos ei lue mitään. Pitää mennä joho töihin. Lääkäri opettajaks.

'Om man måste få ett yrke, kan man läsa ingenting och här måste man sitta i lugn och ro. Man har ingenting att göra, om man inte läser någonting. Man måste arbeta som läkare eller lärare.'

Mitkä ovat sinun lempiaineitasi täällä koulussa?

'Vilka är dina favoritämnen här i skolan?'

Ai lempi?

'Alltså favorit?'

Aineita, oppiaineita. Mistä tunteista pidät?

'Ämnena, läroämnena. Om vilka lektioner tycker du?'

Mä tykkään matikasta ja kemiasta

'Jag tycker om matte och kemi.'

Olet nyt seitsemännellä luokalla ja peruskoulua on jäljellä vielä kaksi vuotta. Oletko jo miettinyt, mitä teet sen jälkeen?

'Nu går du i sjuan och du har två år kvar i grundskolan. Har du redan tänkt, vad du gör efter grundskolan?'

Ai sen jälke, en.

'Alltså efter den? Nej, det har jag inte.'

Onko sinulla jotain toiveammattia?

'Har du ett drömyrke?'

Jalkapalloilija.

'Fotbollspelare.'

Jalkapalloilija?

Fotbollspelare?

Mä haluan olla aina jalkapalloilija.

'Jag vill alltid vara fotbollspelare.'

Kerroit aikaisemmin, että koulunkäynti on siksi tärkeää, että voi hankkia itselleen ammatin.

'Du berättade tidigare att det är viktigt att gå i skolan för att få ett yrke.'

Ai ammatti?

'Alltså, yrket?'

Mitä haluaisit tulevaisuudessa tehdä?

'Vad skulle du vilja göra i framtiden?'

Ööö, lääkäri.

'Ööö, läkare.'

Lääkäri?

Läkare?

Opettaja...

Lärare...

Mitä mieltä sinun vanhempasi ovat ruotsin kielestä? Onko ruotsin kielen opiskelu heidän mielestään tärkeää?

'Vad tycker dina föräldrar om det svenska språket? Tycker de att det är viktigt att studera det?'

No, ei ne, ei niitten mielestä oo tärkeätä, mutta ku mä sanoin että mä haluan opiskella ruotsin kieltä niin ne vai antoi lupa.

'Nej, det gör de inte. Men de gav lov att studera svenska, när jag sade att jag vill studera det.'

I elevernas svar kommer också fram sträng disciplin. Mellan raderna kan man till och med se skräckblandad respekt för föräldrar. Eleverna har t.ex. inte skolkat av den anledningen att ogjorda läxor antecknas och föräldrarna kommer att se anteckningarna.

Mä tulin yheksältä takas ja mun pitää nukkua kymmeneltä, mä luin vain yks tunti.

'Jag kom tillbaka vid nio tiden och jag måste lägga mig klockan tio. Så jag läste bara en timme.'

Entä jos sinulle annetaan mahdollisuus jättää ruotsin tunti väliin niin, menetkö sinne vai jätätkö väliin?

'Om du får möjligheten att hoppa över lektionen, går du trots allt dit eller skolkar du?'

Mää meen joka kerta, en oo menny ollenkaan pois tunnilta, kun mun vanhemmat ei tykkää.

'Jag går alltid dit. Jag har aldrig skolkat, eftersom mina föräldrar inte tycker om det.'

Onko sinulla tapana tehdä ruotsin läksyt vai jäävätkö ne viime tintaan?

'Brukar du göra svenskläxor eller gör du dem precis före svensklektioner?'

Jos mä en tee siihe tulee merkintä mulle unohtuu ja mun vanhemmat kattoo, että et tee läksyjä, kyllä mä teen läksyjä.

'Om jag inte gör läxorna, får jag en anteckning om det och mina föräldrar ser att jag inte gör läxorna. Så jag gör läxorna.'

10.2.2 Eleverna och skolgång

Utöver språkstudierna förhåller sig invandrareleverna positivt till skolgången. Nästan alla elever anser att skolgången är viktig och nyttig. Största delen av eleverna tycker också om skolgången fast tidiga morgonuppvaknande, långa skoldagar och tillfällig slöhet anses vara svåra. Eleverna anser att skolgången är nyttig och viktigt för framtidens och för det bättre livets skull. Eleverna

tycker också att man lär sig ingenting eller man inte får ett bra yrke och en bra arbetsplats utan skolgången.

Minkä takia kannattaa käydä koulua?

'Varför lönar det sig att gå i skolan?'

Jos sulla ei, jos ei osaa lukee eikä laskee niin ei voi mennä mihinkään ammattiin.

'Om du inte, om man inte kan läsa eller räkna, kan man inte få ett yrke.'

On se, ei se käy, että on välillä käy, muuten ei opi mitään...

'Det är viktigt. Det går inte att man då och då går, annars lär man sig ingenting...'

Että oppii jotain.

'För att lära sig någonting.'

No, ku mää niinku ajattelen että ku mun unelma on että niinku musta tulis lääkäri, ja se on sitte niinku hyvä sen kannalta, että mää kävisin koulua.

'Nå, min dröm är att bli läkare och för min dröms skull är det viktigt att gå i skolan.'

No, jotenki ajanhukkaa, no ei se ajanhukkaa oo tavallaan, mut se on hyödyllistä.

'På något sätt är det tidsförlost, eller inte, men det är ju också viktigt.'

Osaatko perustella?

'Kan du motivera varför?'

No, siitä on elämässä aika paljon hyötyä, näistä kielistä ja muutenki.

'Nå, det är till nytta i livet, t.ex. just språken och också på något annat sätt.'

Pidätkö yleensä koulunkäyntiä hyödyllisenä ja tärkeänä?

'Tycker du att det är nyttigt och viktigt att gå i skolan?'

Joo, mä pidän kyllä tärkeänä ja hyödyllisenä koulua.

'Ja, det gör jag.'

Osaatko sanoa, minkä takia?

'Kan du säga varför?'

No, jos ei käy koulua niin ei aikuisena pärjää mihinkään töihin ei voi mennä, pitää olla opiskellu.

'Om man inte går i skolan, får man inget yrke som vuxen. Man måste vara utbildad.'

Joo on, ei ilman koulua mulla ei oo mitään elämää. Huono elämä. Sitte jos opiskele hyvin ja kaikki niin saa paremman työn.

'Ja, det gör jag. Utan skolan har jag inget liv. Ett dåligt liv. Om man studerar bra, får man ett bättre yrke.'

Onko koulunkäynti sinun mielestäsi tärkeää?

'Tycker du att det är viktigt att gå i skolan?'

On, kai. Kaikkien mielestä muka, on se tärkeää.

'Ja, det gör jag, visst. Alla tycker att det är viktigt, också jag.'

Osaatko perustella, miksi se on tärkeää?

'Kan du motivera varför det är viktigt?'

Kun, pitää mennä yhe ammatti ei voi lukea mitä ja täällä pitää istua iha rauhassa. Ei o mitään tekemistä jos ei lue mitään. Pitää mennä joho töihin. Lääkäri opettajaks.

'Om man måste få ett yrke, kan man läsa ingenting och här måste man sitta i lugn och ro. Man har ingenting att göra, om man inte läser någonting. Man måste arbeta som läkare eller lärare.'

Mitä mieltä olet yleensä koulunkäynnistä? Onko se mielestäsi tärkeää ja hyödyllistä?

'Vad tycker du i allmänhet om att gå i skolan? Tycker du att det är viktigt och nyttigt?'

No, on se tärkeätä ja hyödyllistäkin, vaikkei yleensä jaks herätä kuuelta aamulla.

'Nå, det är viktigt och också nyttigt, trots att man inte orkar vakna klockan sex på morgonen.'

Osaatko sanoa, että minkä takia se on tärkeää tai hyödyllistä?

'Kan du förklara varför det är viktigt eller nyttigt?'

No, oppii asioita tai silleen niinku, ku mulle on varsinkin käyny silleen, et mul o kavereita, jotka o mua nuorempia, mut ne on ollu aina ihan hirveesti koneella ja kun ne on niin paljon koneella, niin ne on paljon viisaampia ja sitte ne aina nauraa mulle, ku mä en tiä yhtään mitään. Ni seki o vähä noloa silleen.

'Nå, man lär sig saker. Jag har t.ex. kompisar, som är yngre än jag och som alltid har använt mycket datorn, och därför är de klokare än jag. De skrattar alltid åt mig för jag vet ingenting. Det är lite pinsamt.'

No, sit saa isona saa hyvän ammatin tai saa missä tahansa työpaikka jos on se todistus hyvä, hyvä todistus.

'Nå, som vuxen får man ett bra yrke och om man har ett bra betyg, får man vilken arbetsplats som helst.'

Onko sinusta kiva käydä koulua?

'Tycker du att det är trevligt att gå i skolan?'

No... Kun ollaan kavereiden kanssa ja tytöt ja pojat on yhdessä, kun ne on samat kuin veljiä... siskoja. Ei oo väliä, mut Iranissa oli väli. Mä en tiä miksi. Sitten on hyvä että täällä opiskellaan kaks tai

kolme, no jokainen kieli mitä haluutaan, täällä on semmonen valinnusaineita, että ite haluat vaan valita, mitä haluat.

'Nå... Man kan vara med kompisar och flickor och pojkar är tillsammans, eftersom de är nästan som bröder... systrar. Det spelar ingen roll här, men i Iran spelade det en roll. Jag vet inte varför. Det är också bra att här kan man studera två eller tre eller vilket språk som helst som man vill, dvs. här finns det tillvalsämnen. Du får själv vilja vad du vill.'

Mitä pidät koulunkäynnistä, miltä se tuntuu sinusta?

'Vad tycker du om skolgången? Hur känns den?'

No, ihan hyvältä.

'Nå, ganska bra.'

No, jotkut aamut, että ei kyllä millään jaksa.

'Nå, det finns morgnar som man inte skulle orka.'

On, joo, väsy paljon koulussa (naurua).

'Ja, det är det, men man blir trött i skolan (skratt).'

Sillo kun herää, se on aika vaikea, mutta muute on helppoa.

'När man vaknar, är det svårt, men annars är det lätt.'

Tykkään, koulu on kivaa, mutta joskus tylsää.

'Jag tycker om skolgången. Att gå i skolan är trevligt, men ibland också tråkigt.'

Mikä siinä on kaikkein tylsintä?

'Vad är det tråkigaste i skolan?'

No, jos tulee kaheksalta ja loppuu joskus viideltä koulu tai kolmelta.

'Nå, om man kommer klockan åtta och skolan slutar vid fem tiden eller vid tre tiden.'

On se ihan hauskaa.

'Det är ganska trevligt.'

Vad beror det då på att invandrareleverna som går på högstadiet förhåller sig relativt positivt till skolgången? Vi anser att invandrarelevernas positiva förhållande till skolgången kan förklaras på något sätt. En orsak kan vara elevernas egen uppfattning om skolan och skolgången samt deras förhållande till skolgången. Invandrarelever reagerar på olika sätt på olika institutioner som t.ex. skolan och kulturen som råder där. De kan acceptera, förhandla om eller vara emot dem. Om

invandrareleven själv vill att det går bra för honom i det nya landet anpassar han sig också snabbare till skolan och accepterar skolans värden. En förhandling är däremot alltid en kompromiss. Invandrareleven accepterar skolans regler och sköter sin skolgång trots att han känner motvilja mot skolan. Han eller hon godkänner reglerna och skolgången eftersom eleven är medveten om att det nästan är omöjligt att få arbete utan skolbetyg. Konflikter är för sin del konsekvenser av sammandrabbningar i skolan. Lärarna ska försöka förstå invandrarelevens problem och orsaker till konflikter eftersom annars är det svårt att begripa varför de är likgiltiga och eventuellt avbryter skolan. (Talib, Löfström & Meri 2004, 114–115.)

Eleverna i vår undersökning både accepterar och förhandlar om skolan samt kulturen som råder där. Nästan alla elever tycker att de har anpassat sig bra till Finland. Eleverna upplever att Finland erbjuder bättre levnadsomständigheter än deras eget hemland och därför vill eleverna anpassa sig till Finland och dra nytta av möjligheten att få ett bättre liv och en bättre framtid. Eftersom eleverna själva vill att det går bra för dem i det nya landet har de också anpassat sig snabbare till skolan. Invandrareleverna känner ingen motvilja till skolan. De förstår skolans betydelse för framtidens skull och därför sköter de sin skolgång och accepterar skolans regler och normer.

En större orsak än elevernas egna uppfattningar är föräldrarnas påverkan. Det finns många kulturer som betonar skolans betydelse för individens framgång. Många minoritetsgrupper t.ex. muslimer uppskattar ändå mer etnisk utbildning än utbildning som arrangeras av staten. (Talib, Löfström & Meri 2004, 111.) Under dessa omständigheter uppmuntrar föräldrarna inte nödvändigtvis barnets skolgång. Av Horst Lövgrens studie (1991, 36) framgår det dock att många invandrarföräldrar vill ge sina barn möjligheten till vidare studier och betonar att det är viktigt att fortsätta studera efter grundskolan. Trots att föräldrarna betonar skolans betydelse har olika kulturer olika inställningar till flickornas roll i samhället samt till deras skolgång. Många invandrarfamiljer kan ställa sig skeptiskt till flickornas skolgång eftersom de är rädda för att de ska lära det nya samhällets nya och fria levnadssätt. Familjerna anser dock att flickorna har rätten att gå i skolan och de uppmuntras även i studierna men inte längre efter puberteten. Då är nämligen många invandrarfamiljers flickor i giftasåldern. (Talib, Löfström & Meri 2004, 58–59.)

Föräldrarna till invandrareleverna i vår undersökning förhåller sig inte negativt eller skeptiskt till flickornas skolgång, tvärtom. Föräldrarna betonar för sina barn – oavsett könet – skolans och de bra vitsordens betydelse för framtiden och arbetet. Föräldrarna vill att deras barn har framgång i livet och därför uppmuntrar de sina barn att studera och skaffa ett bra och ansett yrke. I den kollektiva kulturen lär man barnet ända från början att agera på det sätt som gruppen, dvs. föräldrarna och släkten, väntar på. Barnen har lärt sig att hedra sin fader och moder och därför uppskattar de också föräldrarnas förväntningar genom att satsa på skolgången. Elevernas vilja att studera utgår för det mesta ifrån föräldrarna inte ifrån eleverna själva.

Kannustavatko sinun vanhempasi sinua muuten opiskelemaan?

'Uppmuntrar dina föräldrar dig annars att studera?'

Ai mitä opiskelemaan?

'Alltså att studera vad?'

Erilaisia kouluaineita.

'Olika skolämnen.'

Totta kai, joka päivä ne sano että sun pitää opiskella että nyt on koulut lopussa sit sun pitää opiskella, että saat hyvät tokarit.

'Förstås, varje dag säger de att du måste studera, att skolan slutar snart och du måste studera för att få bra betyg.'

Många invandrare invandrar i hopp om ett bättre liv och för att bjuda sina barn på ett bättre liv och en bättre uppväxtmiljö. Ofta erbjuder det nya landet också bättre möjligheter att studera och utbilda sig än hemlandet, där omständigheterna har kunnat vara väldigt ostadiga och utbildningssystemet svagt och ojämnställt.

Miten vanhempasi suhtautuvat koulunkäyntiin? Onko se heidän mielestään tärkeää?

'Hur förhåller sig dina föräldrar till skolgången? Tycker de att den är viktig?'

On, joo, mun äiti itki kun, yks kerta kun mun isä sano, koulu on tärke ja sit mun äiti itki se sano, Irakissa, jos joku tyttö meni kouluun kaikki pilkkas sitä, jos se on huora ja tolle, Irakissa on tolle.

'Ja, de gör det. Min mamma grät, när min pappa en gång sade att skolan är viktig. Min mamma sade att om en flicka gick i skolan i Irak, hånade alla henne för det, om hon t.ex är hora. I Irak är det sådant.'

Ehditkö olla Iranissa koulussa?

'Hann du går skolan i Iran?'

En, ei ku siellä piti ostaa jotkut kortit, ja sitte ku mejjän iskä meinasi ostaa, että mä menen kouluun ni sit ne sano, että afganilaiset ei saa laittaa kouluun.

'Nej, det gjorde jag inte, eftersom man var tvungen att köpa några kort där. Min pappa höll på att köpa ett kort för att jag skulle kunna gå i skolan, men sen sade de att afghanerna inte får gå i skolan.'

På basis av elevernas svar kan man anta att nästan alla invandrarfamiljer har kommit till Finland frivilligt. Endast en elev, som har bott i Finland 12 år, berättade tydligt att hon har kommit till Finland som flykting. Elevernas familjer har flyttat till Finland precis i hopp om ett bättre liv eller i hopp om en bättre levnadsstandard, för i deras hemland har det ofta rått ostadiga omständigheter, som försämrar livskvalitet, t.ex. krig eller förföljelser som beror på nationalitet. Ankomsten till Finland har varit väldigt viktig och betydande för många elever för några elever kan komma ihåg det exakta ankomstdatumet och till och med den exakta ankomsttiden. Största delen av invandrarna och deras familjer vill stanna bestående till Finland. Endast en elev berättade tydligt att han och hans familj återvänder till hemlandet såvida kriget, som råder där, tar slut.

Milloin muutit Suomeen, muistatko?

'När flyttade du till Finland?'

Öö, 13.3.2003.

'Öö, den trettonde mars 2003.'

Eli kolme vuotta sitten?

'Dvs. ungefär för tre år sedan?'

Me lähettiin sieltä Irakista, me lähettiin, sillo me tultiin yheltätoista kolmelta, mutta me tultiin tähän 13.3.

'Vi lämnade Irak och vi kom till Finland klockan elva tre, men vi kom hit den trettonde mars.'

Muistatko minä vuonna tulitte Suomeen?

'Kan du komma ihåg vilket år ni kom till Finland?'

Joo, tossa syyskuun 14. päivä 1994.

'Jag det kan jag. Den fjortonde september 1994.'

Oletteko tulleet Suomeen vapaaehtoisesti?

'Har ni frivilligt kommit till Finland?'

Eiku, oltiin pakomatalla.

'Nej, för vi var på flykt.'

Olitte pakolaisia?

'Ni var alltså flyktingar?'

Joo.

'Ja, det var vi.'

Haluatteko jäädä Suomeen pysyvästi asumaan?

'Vill ni stanna bestående i Finland?'

Joo, varmaan jäädään. En mä usko, että sinne sotaan mennään ainakaan.

'Det tror jag. Jag tror inte att vi återvänder till kriget.'

No, oli, kun ne meinasi laittaa kaikki afganista pois niide maasta ja sit, ne kiusasi hirveesti ulkomaalaisia.

'Nå, det var det. De höll på att utvisa alla afghaner från sitt land och de pinade mycket utlänningar.'

Eiku me tultiin Iranista... Eiku no me tultiin ihan vapaaehtosesti. Nykyään heitetään kaikki afganilaiset Iranista ulos.

'Vi kom från Iran... Vi kom helt frivilligt. Numera utvisar man alla afghaner från Iran.'

Aiotteko jäädä asumaan Suomeen pysyvästi?

'Ska ni stanna permanent i Finland?'

Joo, me ollaan täällä.

'Ja, vi ska stanna här.'

Siellä oli huono elämä siis... koulu ja nää... kaikki oli huonot.

'Där var det ett dåligt liv... skola och sådant... allt var dåligt.'

Öö, mää, viis vuotiaana sitte tuli niinku sota sitte me muutettiin tänne Suomeen.

'Öö, när jag var fem år gammal bröt kriget ut och vi flyttade hit till Finland.'

Minkä takia tulitte Suomeen?

'Varför kom ni till Finland?'

Koska siellä oli tappeluja.

'Eftersom det var slagsmål där.'

Sota?

'Kriget?'

Niin.

'Just.'

Tulitteko te Suomeen vapaaehtoisesti?

'Kom ni frivilligt till Finland?'

Vapaaehtoisesti

'Frivilligt.'

Onko teillä suunnitelmissa perheen kanssa jäädä tänne Suomeen vai muuttaa vielä pois?

'Planerar ni att stanna i Finland eller kommer ni att ännu flytta bort?'

Ei ku me, me ollaan tässä vaan, ei me muute olla

'Nej, vi ska bara vara här, i annat fall är vi inte.'

Haluatte siis jäädä tänne asumaan?

'Ni vill alltså stanna och bo här?'

Nii.

'Ja.'

Mun äiti oli Iranissa siivoja, mut iskä ei oo mitään. Nyt mun äiti on, mä en tiä missä mun iskä on. Mutta mun äiti on yksinhuoltaja tällä hetkellä, eikä se voi käydä töissä, kun pikkusisko on kehitysvammanen.

'I Iran var min mamma städerska, men pappa var ingenting. Jag vet inte var min pappa är nu. Men min mamma är just nu ensamförsörjare och hon kan inte jobba för min lillasyster är utvecklingsstörd.'

Hoitaako hän siskoasi kotona vai?

'Sköter hon din lillasyster hemma eller?'

Se on hoidossa, se menee kahdeksalta ja tulee puol viiden aikaan takasin.

'Min lillasyster är i vård. Hon går till vården klockan åtta och kommer tillbaka vid fem tiden.'

Minkä takia te olette tulleet Suomeen?

'Varför kom ni till Finland?'

No, tavallaan mun pikkusiskon takia, ku se on kehitysvammanen, sen takia me tultiin tänne.

'Nå, på sätt och vis på grund av min lillasyster, eftersom hon är utvecklingsstörd. Därför kom vi hit.'

Että hänellä olisi paremmat oltavat täällä?

'För att erbjuda henne bättre levnadsvillkor?'

Niin on.

'Så är det.'

Oletteko te miettineet, haluatteko te jäädä tänne loppuelämäksenne?

'Har ni tänkt, om ni vill stanna här resten av livet?'

No, mä ainaski jään tänne, että en mää...

'Nå, jag kommer i alla fall att stanna här, att jag inte...'

Eiku, mejän suku tai silleen mejän äidin puolelta jotkut sukulaiset on Suomesta, ni sitten kun ne oli joskus aikoinaan muuttanu Venäjälle, mutta nyt kun ne muutti takas, ni äitikin halus muuttaa niitte kanssa, ku se ei halunnu jäähä niinku sinne enää, me niinku muutettiin tänne.

'Vår släkt eller några släktingar från mammas sida kommer ursprungligen från Finland. De hade en gång i tiden flyttat till Ryssland, men när de flyttade tillbaka till Finland, ville också min mamma flytta med dem. Eftersom min mamma inte längre ville stanna i Ryssland, flyttade vi till Finland.'

Aiotteko te jäädä Suomeen?

'Ska ni stanna i Finland?'

Joo.

'Ja, det ska vi.'

Oletteko te viihtyneet hyvin Suomessa?

'Har ni trivts i Finland?'

Joo, ku halutaan opiskella ja meillä on hyvä ammatti, että ollaan Suomessa ja ollaan töissä täällä.

'Ja, det har vi. Eftersom vi vill studera och vi har ett bra yrke. Att vi är i Finland och jobbar här.'

Minkälaiset tulevaisuudensuunnitelmat teillä on, aiotteko jäädä Suomeen vai haluatteko mennä jonnekin muualle?

'Vilka framtidsplaner har ni? Ska ni stanna i Finland eller vill ni flytta någon annanstans?'

Jos meidän maa vapautuu, sit me mennään takas sinne.

'Om vårt land blir befriat, återvänder vi dit.'

Invandrarfamiljens välfärd och anpassning till det nya landet och till den nya kulturen står i förbindelse med inflyttningens skäl. Familjer som frivilligt har flyttat till det nya landet försöker ofta integrera sig i den nya kulturen. De har också vanligen både goda ekonomiska och psykiska möjligheter att anpassa sig till det nya samhället. Flyktingsfamiljer har det däremot svårare att anpassa sig eftersom de ofta lider av traumatiska erfarenheter. En frivillig flyttning uppmuntrar invandrarfamiljer också att inte ge efter. De jämför hemlandets och det nya landets levnadsvillkor med varandra och försöker vanligen dra nytta av alla nya möjligheter. Allt detta kan också öka invandrarelevernas motivation i skolan. (Talib, Löfström & Meri 2004, 111.)

Familjer som frivilligt har flyttat till Finland är medvetna om att Finland erbjuder ungdomarna bättre levnadsvillkor och bättre möjligheter att studera och utbilda sig än deras hemland, vilket för sin del ökar elevernas studiemotivation. Huvuddelen av invandrarna i vår undersökning upplever att de har anpassat sig bra till Finland, vilket också för sin del ökar ungdomarnas vilja och motivation att utbilda sig till ett yrke och att arbeta i Finland. Utöver föräldrarnas uppmuntran och förväntningar kan elevernas positiva förhållning till skolgången också förklaras med att Finland erbjuder invandrareleverna bättre framtidsperspektiv.

Oletteko viihtyneet hyvin Suomessa?

'Har ni trivts bra i Finland?'

Joo, ku halutaan opiskella ja meillä on hyvä ammatti, että ollaan Suomessa ja ollaan töissä täällä.

'Ja, då vi vill studera och vi har ett bra yrke, att vi är i Finland och jobbar här.'

Elever med invandrarbakgrund har i många fall gått i skola i sitt hemland innan de flyttade till ett nytt land och började skolgången där. Minnena från skolan i hemlandet är inte alltid positiva utan skolan upplevs som en tid av förödmjukelser, som fysiskt och psykiskt smärtsam. Skolsystemet anses vara auktoritärare än t.ex. det nordiska skolsystemet. Allt detta påverkar invandrarelevernas uppfattning om undervisning och deras uppfattningar om elev- och lärarroller. (Tingbjörn 1981, 17.)

Enligt uppgifter om invandrarundervisning i Sverige anser eleverna med invandrarbakgrund att den svenska undervisningen inte är lika effektiv som undervisningen i hemlandet eftersom den inte är inriktad på så många utantilläxor som de är vana vid. Trots att de är positivt överraskade över lärarnas vänlighet i svenska skolor ställer de sig skeptiskt till lärarnas sätt att undervisa och behandla eleverna. Tingbjörn konstaterar dock att invandrarnas negativa åsikter om den svenska skolan inte kan anses vara entydiga eftersom de bara präglar deras mångfaldiga kulturbakgrund och hur svårt det är att frigöra sig från denna bakgrund och dess värderingar oavsett hur negativa de än är. (Tingbjörn 1981, 18.)

Sex elever i vår undersökning har egna erfarenheter om skolan t.ex. i Iran och Irak. En elev har också utöver sitt hemland gått skola i Ryssland. Inga av dessa sex elever som har egna erfarenheter om utbildningssystemen i andra länder anser att den finska undervisningen är ineffektivare än undervisningen i deras hemland. De här eleverna förhåller sig inte heller skeptiskt till lärarnas sätt att undervisa, utan tvärtom. Alla dessa sex elever anser att det finska undervisningssystemet och de finska undervisningsmetoderna är bättre och trevligare. Eleverna tycker att den goda undervisningen i de finska skolorna och duktiga lärare erbjuder bättre möjligheter att lära sig. Också den fria och avspända atmosfären i de finska skolorna anses vara bra. I den finska skolan behöver eleverna inte ha på sig en skoldräkt och flickor och pojkar kan studera tillsammans. Möjligheten till många tillvalsämnen anses som en bra sak.

Ehditkö käydä Venäjällä tai kotimaassasi koulua?

'Hann du gå i skolan i Ryssland eller i ditt hemland?'

Kummassaki vuoden.

'Ett år i båda länderna.'

Miten koulunkäynti eroaa näissä maissa?

'Hur skiljer sig skolgången i de här länderna?'

No, kyllä niinku Suomessa on parempi ku Venäjällä niinku koulutuksessa.

'Nå, i Finland är utbildningen bättre än i Ryssland.'

Onko ero selvä?

'Är skillnaden tydlig?'

Mm... joo.

'Mm... ja.'

Mikä on parempaa?

'Vad är bättre?'

No, se niinku opetus, niinku ne opettaa niinku paremmalla tavalla niinku Venäjällä niinku, tai no en mä tiä, mulla oli aika paljon rasistiopettajia, niinku, en mä tiä sitte.

'I Finland undervisar på ett bättre sätt än i Ryssland, eller jag vet inte. I Ryssland hade jag ganska många rasistiska lärare.'

Ehditkö sinä käydä koulua Iranissa?

'Hann du gå i skolan i Iran?'

Iranissa, joo olin. Isoveliki oli.

'Ja, i Iran gick jag i skolan. Också min storebror gick i skolan.'

Millä tavalla iranilainen koulu eroaa suomalaisesta?

'På vilket sätt avviker den iranska skolan från den finska?'

No, Iran... samat, samat oli, samat ää, mikä...

'Nå, i Iran... samma, var samma, de samma ää, vilket...'

Oppiaineet?

'Läroämnen?'

Samat oppiaineet, mutta täällä parempi, parempi mahdollisuus oppia. Kun täällä on paremmat opettajat, kun Iranissa ne opettajat ei saanu kunnan palkkaa, niin sitte ne ei opeta hyvin. Täällä, emmä tiä, jos ne saa hyvä palkka niin ne opettaa hyvin.

'Samma läroämnen, men här har vi en bättre möjlighet att lära oss, därför att det finns bättre lärare här. I Iran fick lärare inte tillräckligt lön och därför undervisade de inte bra. Jag vet inte, om lärare får här bättre lön och de undervisar därför så bra.'

Kuinka olet sopeutunut suomalaiseen kouluun?

'Hur har du anpassat dig till den finska skolan?'

Siis, mitä?

'Alltså, vad?'

Miltä sinusta tuntuu olla täällä?

'Hur känns det att vara här?'

Aika hyvältä.

'Ganska bra.'

Onko siinä iso ero irakilaiseen kouluun?

'Finns det en stor skillnad mellan den finska och iranska skolan?'

100 prosenttia.

'100 procent.'

Voitko jotenkin kuvailla sitä eroa?

'Kan du på något sätt beskriva den här skillnaden?'

Siis, siel täältä ne antaa oppilaille ruokaa, me vietin opettajalle ruo... Sitte ne löi joku jos myöhästy tai jos joku sai huonon numeron.

'Alltså, här ges mat till eleverna men i Irak var vi tvungna att föra mat till lärare. Lärarna slog också om någon kom för sent eller om någon fick ett dåligt vitsord.'

Invandrareleverna trivs i den finska skolan för deras erfarenheter om och minnena från skolgången i hemlandet vanligen är ganska negativa, till och med karga. Lärarna i Mellanöstern håller i allmänhet en sträng disciplin i klassen. Eleverna straffas fysiskt t.ex. på grund av försening, dåliga vitsord eller ett felaktig utseende, såsom på grund av långa naglar eller mjäll. Eleverna är också tvungna att ha på sig en skoldräkt och föra mat för lärarna. I Mellanöstern studerar flickor och pojkar i regel i olika skolor, om flickorna överhuvudtaget har en möjlighet att gå i skolan. Elevernas positiva förhållande till skolgången kan alltså också förklaras med deras tidigare negativa minnen och upplevelser. På grund av de negativa minnena från och erfarenheterna om skolgången i hemlandet trivs eleverna bättre i den finska skolan. Eftersom eleverna trivs i den finska skolan och de anser att den finska undervisningen är bättre och mer avspänd än undervisningen i hemlandet, har de antagligen också relativt bra motivation för studier. Huruvida elevernas motivation för studier är inre eller yttre, är dock en annan sak.

No, Iranissa on, tota tytöt ja pojat on erilaisessa koulussa, ku että saa yhdessä, ja siellä vähän, vähän vaikea opiskella, kun, kun meillä on koe, ää, kun meillä luetaan kirja, me luetaan sinne asti kun meillä on opiskeltu. Oppinut mä oon, niin ja sit ja, sinne päin, ja sit kun meillä on toinen koe, viime vuonna on koe... niin se viimeinen koe mitä ne antoi, sit pitäs osata se ensimmäisestä kirjasta viimeinen, ensimmäisestä sivusta viimeiseen.

'Nå, i Iran går flickor och pojkar i olika skolor, eftersom de inte får vara i samma skola. I Iran är det lite svårt att studera, eftersom när vi har ett prov, ää, när vi läser en bok, läser vi ända till, vart vi har

studerat. Jag har lärt mig, så och sen när vi har ett annat prov, i fjol hade vi ett prov... nå, det sista provet, som de gav, man borde kunna den första boken från den första sidan till den sista sidan.'

No, täällä on poikia ja tyttöjä samassa, siellä oli vaan tyttöjä, sitte täällä saa laittaa mitkä vaatteet haluaa, siellä oli kouluvaatteet.

'Nå, här är flickor och pojkar i samma skola, där var bara flickor. Här kan man klä på sig vilka kläder som helst, men där hade man skolkläder.'

Kummassa maassa kuri on tiukempaa?

'I vilket land är disciplinen strängare?'

Iranissa.

'I Iran.'

Näkykö kuri siellä eri tavalla kuin täällä?

'Kommer disciplinen till synes på olika sätt i Iran än här?'

No, silleen tavallaan, jos on pitkät kynnet niin opettaja suuttuu, jos oli hilsettä hiuksissa niin ajettiin kaljuksi ja niin edespäin.

'Nå, på sätt och vis. Om man har långa naglar, blir lärare arg. Om man har mjäll, rakar man skallig, och så vidare.'

Koetko, että suomalainen koulu on mukavampi?

'Uppllever du att den finska skolan är trevligare?'

Joo.

'Ja, det gör jag.'

Onko kurissa mitään eroa? Ovatko opettajat ankarampia Iranissa?

'Skiljer sig disciplinen på något sätt? Är lärarna strängare i Iran?'

No, on joo, että Suomessa ei saa esim. löydä oppilaita, Iranissa lyödään oppilailta... vaikka millä, potkitaan ja lätkitään, vaikka mikrofonilla tai johdolla.

'Ja, de är det. I Finland får man t.ex. inte slå elever, men i Iran slår man eleverna... med vad som helst, man sparkar och klatschar, t.ex. med mikrofon eller med ledning.'

Rankaisevatko opettajat ilman syytä?

'Straffar lärarna utan orsak?'

Ei ne, jos tekee syy, ei ne ilman...

'Inte utan orsak, man måste göra någonting...'

Miltä sinusta tuntuu käydä koulua Suomessa?

'Hur känns det att gå i skolan i Finland?'

Se on ihan hyvä.

'Det är ganska bra.'

Ehditkö käydä koulua Irakissa monta vuotta?

'Hann du gå i skolan i Irak många år?'

Mä olin Irakissa seitsemän vuotiaana.

'I Irak var jag som sjuårig.'

Osaatko sanoa, miten koulunkäynti Suomessa ja koulunkäynti Irakissa eroavat?

'Kan du säga hur skålgången i Finland och skolgången i Irak skiljer sig från varandra?'

Irakissa lyötiin ja hakattiin lapsia ja meidän pitäisi viedä opettajalle ruokaa.

'I Irak slår och klubbar man elever och vi är tvungna att föra mat till lärarna.'

Osaatko sanoa miksi?

'Kan du säga varför?'

No, en mää tiiä, mutta Suomessa on parempi.

'Nej, det kan jag inte. Men i Finland är det bättre.'

10.2.3 Föräldrarnas språkkunskaper och inställning till språkinläring

Föräldrarnas språkkunskaper, språkattityder och språkinläring har en viktig roll, nästan en avgörande betydelse för invandrarelevens språkinläring och språkutveckling. I första hand syftar man med detta till invandrarnas andraspråkinläring dvs. t.ex. svenskundervisning i Sverige och finskundervisning i Finland. (Tingbjörn 1981, 14.) För att få en synvinkel på invandrarnas språkinläring och språkinläring i andra multietniska situationer konstaterar Cook (1991, 74) att en grupp som känner sig hotad och rädd för att tappa sin identitet på grund av språkstudier, lär sig det andra språket sämre i förhållande till andra språkinlärare.

Vuxna inlärare kan ha större svårigheter att acceptera ett nytt språk än inlärare som är barn. En vuxen inlärare och hans identitet kan vara väldigt strikt förknippad med hans modersmål och det kan därför kännas att man förlorar något av sig själv om man lär sig ett nytt språk. Vuxna har också ofta relativt negativa attityder till målspråket och dess talare. Detta kan också hindra inlärningsprocessen. Därför är det ofta barn i invandrarfamiljer som står i närmare kontakt med nya språk, har högre motivation att lära sig och slutligen också lär barn sig språken snabbare. (Linnarud 1993, 81.)

På grundval av elevernas svar kan man säga att föräldrarnas språkkunskaper i finska är bristfälliga eller svaga. En del av föräldrarna har bott i Finland redan under flera år men trots det går största delen av dem fortfarande på kurser i finska. Vi frågade eleverna om föräldrarnas yrke, dvs. vad deras föräldrar sysslar med i Finland och vad de gjorde i sitt hemland. I sitt hemland har fäderna arbetat bland annat som bilreparatör, ingenjör, flygare, manuskriptsförfattare, polis, fabriksarbetare och köpman, och mödrarna som sömmerska, lärare, städerska och säljare. En moder har varit hemmamamma och en har arbetat inom Röda korset. Några elever kunde inte komma ihåg vad deras föräldrar gjorde i sitt hemland och enligt några elevers svar är deras föräldrar relativt utbildade.

I Finland är föräldrarnas sysselsättningsläge ofta dåligt. På grund av sina bristfälliga språkkunskaper i finska går många föräldrar fortfarande på kurs i finska. Några föräldrar är däremot med i arbetslivet: man är anställd på tolkcenter, på en pizzeria, man tjänstgör som fotbollstränare och -domare och arbetar som säljare. Alla föräldrar som är med i det finska arbetslivet måste behärska det finska språket åtminstone någonlunda bra. Enligt Viberg (1987, 88) påverkar invandrarnas utbildning invandrarnas språkinläring. En hög utbildningsnivå garanterar vanligen bättre kunskaper i målspråket än en låg utbildningsnivå. Yrken som ingenjör, flygare, manuskriptsförfattare, polis och lärare tyder på en högre utbildning. Oavsett sin höga utbildning avviker föräldrarna inte från andra föräldrar beträffande språkkunskaperna i finska eller sysselsättningsläget. På samma sätt som de föräldrar som har lägre utbildning går de högutbildade föräldrarna fortfarande på kurser i finska. Det finns ändå ett tydligt undantag. En man som i sitt hemland arbetade i ett yrke som kräver hög utbildning är anställd på tolkcenter, vilket berättar om goda språkkunskaper. Även barnet bekräftar att fadern har relativa goda kunskaper i finska.

Invandrareleverna har lärt sig det finska språket snabbare än sina föräldrar för de står i närmare kontakt med finskan bland annat genom skolans, kompisarnas eller televisionens förmedling. På grund av föräldrarnas bristande kunskaper i finska talas hemma hos eleverna sällan finska. Ungdomarna använder finskan inte ens sinsemellan. Elevernas språkbruk begränsas endast till skolan eller till fritiden, då de har finska kompisar omkring sig.

'Talar ni barn någonsin finska med varandra?'

Ei, vähä.

'Nej, det gör vi inte. Bara lite.'

Entä jos olette kaupungilla, mitä kieltä käytätte silloin?

'Hur är det då, om ni är ute på stan, vilket språk använder ni då?'

Jos suomalaisia kaveri on lähellä, me puhutaan suomen kieltä.

'Om det finns finskspråkiga människor nära oss, pratar vi finska.'

Mikä on mielestäsi tärkein kieli?

'Vilket språk är det viktigaste?'

Mun oma äidinkieli.

'Mitt eget modersmål.'

Osaatko perustella?

'Kan du motivera varför?'

No se on vähän niinku tärkeempi koska ku jos mä puhuisin niinku tuttujen tai jonku kanssa niin ei ne varmaan ymmärrä suomea, venäjää, enkkua tai ruotsia.

'Nå, det är liksom lite viktigare eftersom om jag talade med bekanta eller med någon så skulle de knappast inte förstå finska, ryska, engelska eller svenska.'

På grund av sina bristfälliga språkkunskaper i finska kan föräldrarna inte stödja barnets utveckling i språkkunskaper. Eftersom föräldrarna till eleverna inte tillräckligt bra behärskar finska språket är det mycket sannolikt att de inte heller behärskar svenska språket. Elevernas svar bekräftar det här faktumet för vi frågade eleverna om någon annan i deras familj utöver eleven själv kan svenska. Föräldrarnas stöd och intresse för sina barns skolgång påverkar betydligt både uppkomsten och upprätthållandet av barnets studiemotivation. Eftersom föräldrarna inte behärskar svenska kan de inte hjälpa till med barnets studier i svenska eller med hemuppgifterna i svenska. Eftersom svenska är för föräldrarna ett främmande språk kan de antagligen inte stödja eller uppmuntra barnet helt uppriktigt att studera svenska. Å andra sidan är föräldrarnas intresse för sitt barns skolgång ofta numeriskt, dvs. det är väldigt viktigt för föräldrarna att barnet kommer att få ett bra vitsord och betyg.

Hur förhåller sig föräldrarna till elever då till språkstudierna och till svenska språket? Många föräldrar till elever i vår undersökning uppmuntrar sina barn till språkstudier för de anser att språkstudierna är viktiga bland annat för framtidens skull. Vi anser att föräldrarnas positiva

förhållande till studier och språkstudier förklarar också varför föräldrarna anser att det också är viktigt att studera och kunna svenska. Föräldrarna uppmuntrar sina barn till studier i svenska därför att de anser goda språkkunskaper vara en rikhet. På samma sätt som elevernas attityder är föräldrarnas attityder till engelska väldigt gynnsamma och positiva och de anser att det är viktigt att kunna engelska. I stället för svenska uppmuntrar föräldrarna sina barn att studera engelska och modersmålet.

Mistä kielestä pidät eniten?

'Vilket språk tycker du mest om?'

Englannista. Joka maassa tarvitaan sitä.

'Om engelska. I varje land behöver man den.'

Se on mielestäsi tärkeä?

'Du tycker att den är viktig?'

Nii, mu vanhemman mielestäki tärkeä.

'Ja, det gör jag. Också mina föräldrar tycker att engelska är viktig.'

Mitä mieltä sinun vanhempasi ovat ruotsin kielestä? Onko ruotsin kielen opiskelu heidän mielestään tärkeää?

'Vad tycker dina föräldrar om det svenska språket? Tycker de att det är viktigt att studera det?'

No, ei ne, ei niitten mielestä oo tärkeätä, mutta ku mä sanoin että mä haluan opiskella ruotsin kieltä niin ne vai antoi lupa.

'Nej, det gör de inte. Men de gav lov att studera svenska, när jag sade att jag vill studera det.'

Kannustavatko sinun vanhempasi sinua muuten opiskelemaan?

'Uppmuntrar dina föräldrar dig annars att studera?'

Ai mitä opiskelemaan?

'Alltså att studera vad?'

Erilaisia kouluaineita.

'Olika skolämnen.'

Totta kai, joka päivä ne sano että sun pitää opiskella että nyt on koulut lopussa sit sun pitää opiskella, että saat hyvät tokarit.

'Förstås, varje dag säger de att du måste studera, att skolan slutar snart och du måste studera för att få bra betyg.'

Toivovatko he sinun lukevan jotakin ainetta erityisesti?

'Vill dina föräldrar att du läser speciellt ett ämne?'

Englantia ne haluaa, mä itekki haluan.

'De vill att jag studerar engelska, det vill jag också själv.'

Osaatko sanoa, mitä mieltä vanhempasi ovat ruotsin kielestä? Pitävätkö he sitä tärkeänä?

'Kan du säga vad dina föräldrar tycker om det svenska språket? Tycker de att det är viktigt?'

Kyllä ne, ne sanoo mulle, että pitää lukea kielet paljo.

'Ja, det tycker de. De säger till mig, att jag måste studera många olika språk.'

Miten vanhempasi suhtautuvat ruotsin kieleen? Pitävätkö he sitä tärkeänä?

'Hur förhåller sig dina föräldrar till det svenska språket? Tycker de att det är viktigt?'

No, ei niillä oikeesti oo väliä, että mitä kieltä mä opiskelen.

'Det spelar egentligen ingen roll för dem, vilka språk jag studerar.'

Kannustavatko vanhempasi opiskelemaan ruotsin kieltä?

'Uppmuntrar dina föräldrar dig att studera det svenska språket?'

Ei, ne ei oo kyllä koskaan kannustanu missään kielessä paitsi oma äidinkielessä.

'Nej, det gör de inte. De har aldrig uppmuntrat mig att studera inga språk med undantag av mitt eget modersmål.'

Pitääkö teidän äiti ruotsin kieltä tärkeänä?

'Tycker din mamma att det svenska språket är viktigt?' (mammans är ensamförsörjare)

Sille on ihan sama, mitä... no, jaa... Se pitää enemmän englannin kieltä tärkeänä kuin ruotsia.

'Det spelar ingen roll för min mamma, vad... nå, ja... Hon tycker att engelska är viktigare än svenska.'

Mitä mieltä vanhempasi ovat ruotsin kielestä? Onko sitä heidän mielestään tärkeää opiskella?

'Vad tycker dina föräldrar om det svenska språket? Tycker de att det är viktigt att studera det?'

Ei.

'Nej, det tycker de inte.'

Mitä luulet, pitävätkö vanhempasi ruotsin kielen opiskelua tärkeänä?

'Vad tror du, tycker du att dina föräldrar tycker att det är viktigt att studera svenska?'

No, niille on ihan sama, ne vaan kannustaa, että saa paremman työpaikan, jos osaa enemmän kieliä, mutta mihin sitä tarvii?

'Nå, det spelar ingen roll för dem. De bara uppmuntrar och säger att om man kan många språk, får man en bättre arbetsplats. Men till vart behöver man det svenska språket?'

Haluavatko he sinun opiskelevan erityisesti jotain tiettyä ainetta?

'Vill dina föräldrar att du läser speciellt ett ämne?'

No, mun oma äidinkieli ja sit enkku.

'Nå, mitt eget modersmål och engelska.'

Kannustavatko he muuten sinua paljon opiskelemaan?

'Uppmuntrar de dig annars att studera mycket?'

Joo.

'Ja, det gör de.'

Människan tillägnar sig olika attityder i sin uppväxtmiljö och därför har föräldrarna och hemmet en stor inverkan på barnets attityder och barnets motivations uppkomst och upprätthållande. Barnen i den kollektiva kulturen har tillägnat sig kollektiva värden och de har lärt sig vad som är godtagbart och vad som inte. Föräldrarnas värden och attityder har påverkat också barnens värden, attityder och uppförande. Genom föräldrarnas positiva attityder till skolgången har barnen t.ex. tillägnat sig den positiva inställningen till skolgången och också till svenskan. Enligt Mustila (1990, 15) styr attityderna människans handling och påverkar motivationens uppkomst och upprätthållande. Invandrarelevernas positiva inställning till skolgången och till språkstudier motiverar dem att studera också svenskan. Den positiva attityden, motivationen och det stöd som föräldrarna ger uppmuntrar och hjälper barnet att anstränga sig för att lära sig svenska.

10.3 Elevernas inställning till svenskundervisning

10.3.1 Elevernas inställning till lektioner och lärare

Tidigare konstaterade vi att *motivation* är en företeelse som brukar vara kortvarig och den syftar till en sak åt gången (se s. 26). I klassrummet är läraren, olika aktiviteter och den allmänna inlärningsatmosfären som råder i lektionerna de faktorer som kan anses påverka elevernas inlärningsmotivation i svenska. De här faktorerna kan inte anses vara permanenta eftersom elever vanligen i grundskolan har flera än bara en språklärare och var och en lärare har sitt eget sätt att uppbygga och genomföra lektionerna. Beroende på förhållandet mellan klasskompisarna och mellan läraren och undervisningsgruppen är också inlärningsatmosfären unik i varje klassrum.

Invandrarelevernas erfarenheter om svenska är begränsade, de är i kontakt med språket nästan enbart under vanlig undervisning. De flesta av invandrareleverna ställer sig relativt positivt till skolans svenskundervisning och språkets lektioner och bortsett från fyra elever som alltid inte vill

delta på svensklektioner, går de på gott humör på lektionerna. Trots detta anser eleverna att själva lektionerna inte är särskild intressanta eller trevliga, utan de förhåller sig till dem väldigt neutralt. De säger att lektionerna är *helt okej*.

Menetkö yleensä mielelläsi ruotsin tunnille?

'Går du vanligen på gott humör på svensklektioner?'

Joo, on siellä kivaa.

'Ja, det är kul där.'

Kun menet ruotsin tunnille, miltä se sinusta tuntuu? Ovatko tunnit mielenkiintoisia?

'När du går på lektionen, hur känns det? Är lektionerna intressanta?'

Ihan normaalia.

'Det känns helt normalt.'

I samband med inställningen till lektionerna frågade vi också både om elevernas inställning till att hoppa över lektioner och åsikter om undervisningsmaterialet som används på lektionerna. Alla andra elever förutom de som ställer sig negativare än andra på svenskundervisning i skolan anser att det inte är acceptabelt att skolka och de inte heller själva gör det. En elev berättar också att han inte kan och inte vill skolka eftersom hans föräldrar inte godkänner det vilket föräldrarna i allmänhet knappast någongång gör. Elevens svar visar dock hur han respekterar sina föräldrar vilket för sin del är vanligt hos invandrarbarn.

Menetkö ruotsin tunnille mielelläsi?

'Går du gärna på svensklektioner?'

Joo.

'Ja.'

Vai tuntuuko se vaikealta?

'Eller känns det svårt?'

Ei, aina mä meen sinne.

'Nej, jag går alltid dit.'

Menetkö mielelläsi ruotsin tunnille?

'Går du gärna på svensklektioner?'

Mielellään?

'Gärna?'

Onko sinne mukava mennä?

'Är det trevligt att gå dit?'

On.

'Ja, det är det.'

Entä jos sinulle annetaan mahdollisuus jättää ruotsin tunti väliin, menetkö sinne vai jätätkö väliin?

'Om du får möjligheten att hoppa över lektionen, går du trots allt dit eller skolkar du?'

Mää meen joka kerta, en oo menny ollenkaan pois tunnilta, kun mun vanhemmat ei tykkää.

'Jag går alltid dit. Jag har aldrig skolkat, eftersom mina föräldrar inte tycker om det.'

En del av eleverna berättar att de alltid inte gärna deltar i svenskundervisning. Den elev som har bott i Finland nästan hela sitt liv är starkt integrerad i det finska samhället och ifrågasätter svenska språkets ställning i Finland. Eleven undervisas i svenska i specialundervisning. Hon tycker att en undervisningsgrupp med färre elever är trevligare än en vanlig undervisningsgrupp och hon anser att man lär sig bättre i den mindre gruppen. Trots detta deltar hon alltid inte gärna i lektionerna. Detta kan antas bero på elevens allmänna negativa inställning till svenska.

Miltä ruotsin oppitunnit tuntuivat sinusta?

'Vad tycker du om svensklektionerna?'

No, kun mä olen tossa erityisryhmässä, jossa niinku silleen monia muitakin meidän luokkalaisia, niin siinä se tuntuu paljon kivemmalta ja mukavemmalta ku tuolla isossa. Ku niinku, se erityisopettaja hitaasti ja selvästi ne selittää ne kaikki asiat, ni ne tarttuu päähä ja me niinku esim. ku me opeteltiin niitä "jacka, jackor, jackorna" -juttuja niin me niitä tehtiin varmaan viis tuntia peräkkäin. Silleen niinku, viis kertaa peräkkäin ja kaikkea monisteita ja kaikkea.

'I specialundervisning där det förutom mig finns många andra elever från min klass känns det mycket trevligare att delta på lektionen än i den stora gruppen. Specialläraren förklarar alla saker med lugnt och tydligt. På det viset kommer man ihåg de också bättre. T.ex. då när vi övade in de här "jacka, jackor, jackorna" -sakerna, höll vi på med det säkert i fem lektioner och gjorde övningar och allt.'

Menetkö mielelläsi näille ruotsin tunneille?

'Går du gärna på de här svensklektionerna?'

No, en aina.

'Inte alltid.'

Elevernas inställning till och åsikter om materialet som används på svensklektioner är mångtydiga. Nästan alla elever anser att själva läroboken är trevlig, men de tycker att den är svår och krävande. Detsamma tycker de flesta också om själva språket. Svenskan verkar vara en rejäl utmaning för invandrareleverna. Detta kommer tydligt fram i elevernas åsikter om läroboken och

när vi granskar de vitsord eleverna har fått i prov i svenska och de vitsord de har i sina betyg. Det lägsta vitsordet är 4½ och den högsta är 8. Det vanligaste betyget är dock 7. Trots att språket och läroboken verkar vara svåra för invandrarelever är deras åsikter om boken liksom också om språket relativt positiva. De tycker att boken behandlar trevliga teman som har något att göra med ungdomarnas värld, den innehåller trevliga bilder och en elev berättar också hur det är trevligt att läsa bokens texter efter att man har förstått vad texterna handlar om.

Mitä mieltä olet teidän ruotsin oppikirjasta?

'Vad tycker du om er lärobok i svenska?'

On se kiva, on siellä kaikkea.

'Den är kul, den innehåller massor av saker.'

Mitä kaikkea siellä on?

'Vad innehåller den då?'

Sanoja ja sit se on käännetty suomeen, sitte joku tarina.

'Ord, och sen har man översatt den till finska, och sen finns det någon berättelse.'

Onko niitä tarinoita mukava lukea?

'Är det trevligt att läsa de här berättelserna?'

On mukava, jos ymmärrä.

'Jo visst, om man förstår dem.'

Onko kirja hankala?

'Tycker du att boken är svår?'

On se vaikea.

'Ja, den är svår.'

Mitä mieltä olet ruotsin oppikirjoistanne?

'Vad tycker du om läroboken i svenska?'

No, on ne ihan mielenkiintoiset, nuorista puhutaan nuorisolle.

Visst är den ganska intressant, den berättar om de ungas liv för ungdomar.'

Selaatko kirjoja eteenpäin itseksesi?

'Bläddrar du ofta i boken på egen hand?'

Joo.

'Ja.'

Osaatko sanoa, mikä siellä on mukavinta?

'Kan du berätta vad är det trevligaste i boken?'

No, en mä tiiä.

'Det vet jag inte.'

Det är viktigt att boken behandlar teman som är bekanta för ungdomar eftersom språklektioner inte innehåller aspekter från elevens egen kultur. Eleverna blir intresserade av bokens innehåll och kanske bläddrar i boken på egen hand framåt och bekantar sig på materialet självständigt. Ett par av de intervjuade eleverna berättar också hur de också själva gör det och tittar framförallt på bokens bilder. De här eleverna är också de elever som starkast vill förbättra sitt vitsord, vill studera språket även om det inte var obligatoriskt och framförallt vill lära sig språket bättre.

Tykkäätkö koskaan etukäteen lukea kirjaa eteenpäin?

'Tycker du om att bläddra framåt i boken på egen hand?'

Joo, mutta en mä osaa lukea, kun en mä osaa se sanat.

'Ja, men jag kan inte läsa eftersom jag inte kan orden.'

Mikä kirjassa on kaikkein mukavinta?

'Vad är det allra trevligaste i boken?'

Kuvat on ja sit se teksti suomennetaan.

'Bilderna och berättelsen som vi översätter på finska.'

Jos ruotsi olisi vapaaehtoinen aine, opiskelisitko sitä silti?

'Om svenskan inte var obligatorisk skulle du studera det ändå?'

Joo, ku se on kiva, jos sä osaat enemmän, se on parempi.

'Ja, för det är kul och om du kan mer så det är också bättre.'

Vid språkinläring har inläraren ofta en förebild. Inläraren väljer medvetet eller omedvetet vissa talare av språket, som han eller hon kan observera mer än andra. I den formella språkinläringen finns det ofta endast läraren som man kan observera. Eftersom förstaspråket lärs in hemma informellt, är föräldrarna eller andra som har hand om barnet under de allra första åren däremot de viktigaste förebilderna. (Viberg 1987, 90.) Svenska språket är ett främmande språk för invandrarelever och inlärandet sker enbart formellt dvs. i undervisning. Därför är skolans svensklärare invandrarelevernas enda förebilder i svenska språket. Det framgår av svaren att personen som leder undervisning också för eleverna är en faktor som har inverkan på deras inlärningsmotivation och inställning till svenskundervisning.

Koetko, että opettaja vaikuttaa siihen, millaista kieltenopiskelu on?

'Känner du att läraren påverkar hur du själv upplever språkinläring?'

Joo, se vaikuttaa paljonkin.

'Ja, läraren har en stor inflytelse.'

Invandrareleverna undervisas i svenska av två olika lärare och en elev deltar i svenskundervisningen i en specialgrupp. Lärarna upplevs av invandrareleverna olika och deras undervisningssätt spelar en betydande roll för elevernas inställning till svensklektioner. Enligt elevernas svar avviker lärarnas undervisningsätt från varandra och de anser att klassatmosfären på lärarnas lektioner är olik.

Sju elevers associationer om den ena läraren är förutom två elever negativa och läraren väcker starka negativa känslor hos dem. Den ena läraren har enligt de elever som också ställer sig mest negativt till svensklektioner svårigheter att skapa en trygg och uppmuntrande atmosfär i klassen. En del av eleverna upplever också att läraren inte alltid behandlar invandrarelever rättvist jämfört med finskspråkiga elever. När vi frågade elevernas åsikter om den ena läraren upplever en del av invandrareleverna att läraren skyller dem för lektionens dåliga arbetsro och inte ger uppmuntrande feedback under lektionerna, vilket skulle enligt eleverna vara trevligt. Generellt motiverar eleverna sina svar om den ena läraren med upplevelser som hänvisar till att de känner sig diskriminerade i klassen och att läraren favoriserar finskspråkiga elever. Man bör dock förhålla sig förbehållsamt till elevernas beskrivningar eftersom de är subjektiva och vi inte i denna undersökning har intervjuat lärarna. Detta skulle ha gett en mer balanserad syn på saken.

Eleverna i allmänhet associerar svensklektionerna starkt med sin lärare. Detta kommer särskilt tydligt fram när vi bad en elev beskriva en allmän svensklektion och eleven börjar genast berätta om sin lärare i stället för själva lektionen. Det är intressant att notera hur negativa känslor en lärare kan väcka hos en elev och att känslorna påverkar elevens inställning till undervisning. På grund av en del elevers negativa associationer om sin lärare är inlärningsatmosfären enligt de här eleverna alltid inte gynnsam under lärarens lektioner. De flesta av invandrareleverna anser att inlärningsatmosfären i klassen är negativ.

Svensklärarna representerar svenska språket för eleverna och är deras förebilder i det ifrågavarande språket. Därför är det sannolikt att de negativa attityderna mot en lärare kan återspeglas i attityderna mot själva språket. Trots allt är det bara ytterst få elever som faktiskt inte gärna deltar i den ena lärarens svensklektioner men betydligt mera elever som berättar om sina negativa associationer om läraren. Vi antar att detta delvis beror på elevernas goda relationer

sinsemellan. Det framgår inte av elevernas svar att förhållandena mellan klasskompisarna skulle vara t.ex. inflammerade. Eleverna kan i allmänhet associera sin lärare också med kursmaterialet, i detta fall alltså med läroboken. Man skulle kunna anta att de elevers associationer och åsikter om läroboken är negativa vars inställning till läraren inte är positiv. Av elevernas svar framgår det dock att trots att läraren väcker negativa känslor hos en del av eleverna anser många att läroboken är trevlig.

Av elevernas åsikter om sin lärare framgår det ytterligare att det finns några elever som inte har negativa associationer om den ena läraren som ett antal andra elever har. De berättar dock liksom de andra eleverna att under den ena lärarens lektioner är det brist på arbetsro. Buller och oro förekommer säkert i alla klasser och under många lektioner men det intressanta är att invandrareleverna i fråga upplever bullret och oron som faktorer som förhindrar deras inlärande. Också enligt elevernas svar har läraren det största ansvaret för arbetsron och dess uppehåll i klassen. En elevs åsikter om den ena läraren avviker från de andra elevernas åsikter särskilt tydligt. Eleven berättar att trots att läraren väcker negativa känslor hos många andra tycker hon själv att läraren är trevlig även om läraren t.ex. har bett henne lämna klassen under lektionen på grund av hennes bullriga beteende. Associationernas fördelning i negativa och positiva om den ena läraren kan tolkas att barn i allmänhet upplever alla slags uppförande väldigt olik. När det är fråga om invandrarelever kan en del av eleverna också vara mera känsliga än andra och uppleva handlingar som inte faktiskt är diskriminerande som det.

Kuvaile omain sanoin ruotsin oppituntia. Miltä oppitunnit sinusta tuntuvat?

'Beskriv med egna ord en svensklektion. Hur upplever du lektionerna?'

No, ihan kivalta, mutta ois kivempia jos ois vähän enemmän hiljasuutta ku kaikki huutaa että ne ei oikein, ei oikeen voi opiskella siellä.

'De är rätt så kul. Men det skulle vara mera kul om det var tystare. Alla skriker, så det är svårt att studera.'

Seuraavaksi voisit kuvailla ruotsin oppituntia täällä koulussa.

'Sedan kan du beskriva skolans svensklektioner.'

Ihan kivoja. Me tehään tehtäviä ja samalla jutellaan jotain. Mutta ope ei piä, ope on heittäny jo neljä kertaa pihalle mut pihalle sieltä... Mä juttelen hirveesti.

'Rätt så trevliga. Vi gör uppgifter och samtidigt pratar något. Läraren tycker dock inte om det och har kastat mig ut fyra gånger. Jag pratar hemskt mycket.'

Puhutteko suomeksi vai omalla kielellä?

'Pratar ni på finska eller på ert modersmål?'

Suomeks.

'På finska.'

Invandrarelevernas andra lärare upplevs av eleverna annorlunda än den ena och i stället för negativa väcker den andra läraren positiva känslor hos sina elever. Eleverna som undervisas av den andra läraren anser att läraren uppmuntrar och ger positiv feedback och försöker förklara om de har oklarheter. De positiva känslorna mot den andra läraren påverkar också elevernas vilja att delta i undervisning och de går gärna på lektionerna. Eleverna beskriver också att inlärningsatmosfären där är bra trots att enligt en elev blir läraren snabbt arg.

Mitä mieltä olet opettajastasi?

'Vad tycker du om din lärare?'

Se on hyvä opettaja.

'Läraren är bra.'

Kannustaako hän teitä? Antaako hän positiivista palautetta? Neuvooko hän tarvittaessa?

'Uppmuntrar läraren er? Ger läraren positiv feedback? Visar läraren vid behov hur något borde göras?'

Joo, kyllä se neuvoo ja kaikkee.

'Ja, läraren förklarar och allt sånt.'

Mitä mieltä olet ruotsin oppitunneista? Minkälaisia ne ovat sinun mielestäsi? Onko tunnelma mukava vai ikävä?

'Vad tycker du om lektionerna i svenska? Hurdana är de? Är atmosfären trevlig eller tråkig?'

Ei, siellä on mukava, meillä on niin mukava opettaja.

'Nej, vi har en trevlig, vi har en jätte trevlig lärare.'

Kannustaako opettaja teitä? Auttaako hän ja antaa esim. positiivista palautetta?

'Uppmuntrar läraren er? Hjälper och ger läraren t.ex. positiv feedback?'

Joo.

'Ja.'

En del av invandrarelevorna förhåller sig negativt till sin lärare i svenska eftersom de inte upplever lärarens agerande i klassrummet som objektiv. De negativa känslorna hos några elever påverkar negativt deras inlärningsmotivation och de har ingen lust att studera svenska. Hos några elever påverkar de negativa känslorna däremot inte deras inställning till svenskundervisning. Enligt elevernas svar kan alltså konstateras att läraren på något sätt påverkar elevernas inställning

till svenskundervisning och lärarens roll skall inte underskattas vid invandrarelevernas inställning till språkundervisning. Inställningen till läraren påverkar också den rådande inlärningsatmosfären i klassen. Generellt påverkar en uppmuntrande inlärningsmiljö positivt elevernas inre motivation medan t.ex. lärarens speciella behandling av vissa elever och offentlig kritik har en negativ inflytelse. Då läraren har lyckats med att skapa en trygg arbetsmiljö och läraren ser undervisningens möjligheter, tenderar han eller hon också att ge mer positiv feedback och vara mera uppmuntrande. (se ovan s. 31.)

Oberoende av läraren avviker språklektioner från andra lektioner på många andra sätt. I inlärningsituationen råkar språkinläraren i konflikt mellan sitt eget modersmål och sin nerärvda kultur och det främmande språket och dess kultur. Därför är det alltid inte så lätt för en inlärare att agera som en utlänning. I klassrummet kan det också finnas hämmande faktorer i relationer mellan de övriga deltagarna i språkgruppen och den agerade språkeleven. Därför kan det också vara svårt för inläraren att försöka tala det främmande språket eller agera som en utlänning i åhörarnas närvaro. Därför kan relationen mellan eleven och språkläraren vara en källa till ett hämmande beteende. De emotionellt harmoniska relationerna mellan eleven och läraren samt kamrater leder till ökad motivation, positiva associationer och till en känsla av framgång. Om läraren eller hela inlärningsituationen däremot uppfattas som främmande eller hotande, leder det till frustation, rädsla och slutligen till negativa inlärningsresultat. (Ericsson 1989, 115–116.)

En elev är rädd för att göra fel inför klassen. Hans beteende under intervjuen är också väldigt förbehållsamt och han är inte lika entusiastisk och livlig som många andra elever. Hans reserverade beteende beror alltså inte nödvändigtvis på klassrummets möjliga otrygga och obehagliga atmosfär utan förbehållsamheten kan vara ett kännetecknande karaktärsdrag för eleven och han är därför rädd för att göra fel inför klassen. Annars ställer sig eleven relativt neutralt till både sin lärare och till svenskundervisning.

Osallistutko tunnin kulkuun? Viittaatko esimerkiksi?

'Deltar du i undervisning under lektionerna? T.ex. räcker du ofta upp handen?'

Kyllä mä joskus viittaaan.

Ja, jag räcker upp handen ibland.'

Voit kertoa omin sanoin siitä, mitä ruotsin tunnilla on ja miltä siellä tuntuu olla.

'Du kan med egna ord berätta vad ni gör på lektionerna i svenska och hur det känns att vara där.'

No, se anta jotku kappaletta, mitä meidän pitää tehdä sitte sen jälkeen, kun me tehdään se... Kirjoittaa ja meidän pitää mennä taululle, jotku viittaa pitää mennä siihe kirjoittaa, sen jälkeen jos joku on kirjoittanut väärin se oikea vastaus on taululla.

'Läraren ger något kapitel vilket vi sen bör göra efter att när vi gör det... Skriva och sen gå på tavlan, några räcker upp handen och går dit och skriver. Om någon har gjort ett fel så står det rätta svaret på tavlan.'

Menetkö usein taululle?

'Går du ofta på tavlan?'

En nii paljon, kun mä en uskalla, ehkä se on kaikki vaikea, eiku väärin, en uskalla mennä sinne.

'Inte så ofta, jag vågar inte, kanske är det för att allt är svårt, nej utan fel. Jag vågar inte gå dit.'

Kun menet ruotsin tunnille, miltä siellä tunnilla tuntuu? Ovatko tunnintuntuihin kiinnostuneita?

'När du går på svensklektionen, hur känns det? Är lektionerna intressanta?'

Ihan normaalia.

'Det känns helt normalt.'

Man skulle kunna anta att negativa känslor mot läraren skulle också starkare påverka elevernas deltagande i lektioner i svenska. Detta är dock fallet bara hos några elever och bara en elev berättar om den möjliga språkchockföreteelsen som Viberg (1987, 101) presenterar, dvs. att eleven är rädd för att skämma ut sig om han eller hon svarar fel på lärarens frågor (se intervjutexten ovan). Det finns överraskande många elever som berättar att de åtminstone ibland räcker upp handen för att svara på lärarens frågor.

Man måste i detta läge alltså fråga vad ligger bakom invandrarelevernas relativt aktivt deltagande i svensklektioner? Möjligen har invandrabarns sociala karaktär, som härrör från den kollektiva kulturen, något att göra med saken. Som Viberg (1987, 98–99) konstaterar kan människorna antingen ha en fältberoende eller fältoberoende kognitiv stil. Personer som är skickliga i att behandla problem och göra kognitiva analyser antas vara fältberoende. Fältberoende personer är däremot skickliga i sociala sammanhang och de är speciellt intresserade av mänskliga relationer. Enligt Viberg (1987, 98–99) mäts människors språkfärdighet ofta med hjälp av tester som framförallt framhäver personens analytiska begåvning och mäter personens förmåga att bestå själva testen i fråga. Testerna mäter inte alltid människornas gåva för språkstudier. De invandrarelever som deltog i vår undersökning är huvudsakligen väldigt sociala och samarbetsvilliga. Det var lätt och trevligt att intervju och samarbeta med dem. När vi beaktar

även elevernas kollektiva kulturbakgrund där mänskliga relationer och kollektivets stöd är viktiga kan vi anta att eleverna i stort sett hör till fältberoende personer. Vi tror att elevernas relativt aktivt deltagande i svensklektioner delvis kan förklaras med deras sociala och extroverta natur. Många invandrarelevs sociala karaktär kan också anses ha påverkat deras anpassning till den finska skolan. Nästan alla elever berättar att de har anpassat sig relativt bra till den finska skolan. Enligt en undersökning av Liebkind, Jasinskaja-Lahti och Haaramo (2000, 142) känner flickorna att de får mindre stöd från sina föräldrar i skolarbetet än pojkarna. I vår undersökning kommer det fram att elevernas föräldrar stödjer sina barn i skolgången oberoende om barnet är flicka eller pojke. En elev som är mycket utåtriktad och social berättar att hon har anpassat sig mycket bra till den finska skolan. Det kan vara en riktig fördel för en invandrarelev att vara snabb och duktig i att stifta nya bekantskaper i skolan. Då får man säkert också nya vänner. En annan elev berättar dock att hon har märkt mobbning i skolan och detta möjligen har gjort anpassningsprocessen i skolan svårare för henne.

Miten koet sopeutuneesi suomalaiseseen kouluun?

'Hur anser du att du har anpassat dig i den finska skolan?'

No, ihan hyvältä.

'Ganska bra.'

Onko mitään, mikä häiritsisi?

'Finns det något som stör dig?'

No, joskus jotkut kiusaa, mut ei sille voi mitään varmaan.

'Ibland mobbas det men åt det kan man väl inte göra något.'

Esiintyykö kiusaamista paljon?

Märker du ofta mobbning i skolan?'

Vähän kiusaamista, ku suomalaiset o aika silleen, jotkut hyviä ku tulee nopeesti kaveriks ja meidän luokka on aika hyvä ku me ollaan kaikki kavereita.

'Inte så mycket, finnarna är rätt så, några är bra för de får snabbt nya vänner. Vår klass är ganska trevlig eftersom vi alla är kompisar.'

Aunola (2002, 107) skriver att elevens egna uppfattningar om sig själv som språkinlärare kan påverka hans eller hennes beteende i undervisningen. De invandrarelever som deltog i vår undersökning har en positiv uppfattning om sig själva som språkinlärare. Som vi tidigare konstaterade anser även en del av eleverna att det är relativt lätt för dem att lära sig språk. Elevernas starka självkänsla och socialitet kommer fram också i deras deltagande på lektionerna.

Trots att den ena läraren väcker negativa känslor hos eleverna går de gärna på lektionerna och en del av eleverna berättar också att de deltar i uppgifter under lektionen. Man kan då fråga vad kan det bero på att en invandrarelev som upplever svenska språket främmande och inlärningsatmosfären inte alltid är trevlig, försöker och vill göra sitt bästa på lektionerna?

10.3.2 Elevernas inställning till läxor, prov och vitsord

Invandrarelevernas inställning till lektionerna i svenska och deltagandet under dem är överraskande positiv i förhållande till att de studerar ett språk som är främmande för dem och alla elever inte ens vet varför de studerar svenska i Finland. Man kan då fråga vad är det som motiverar invandrareleverna? Vi försöker förklara detta genom att granska elevernas inställning till prov och vitsord.

Invandrareleverna ställer sig väldigt flitigt och plikttroget till läxor, vilket visar att de aktivt vill delta i svenskundervisning. Nästan alla elever berättar att de alltid gör sina läxor eller åtminstone försöker göra dem om de bara kan. Det är dock svårt för eleverna att beräkna den genomsnittliga tiden som de använder för läxorna. Några säger att det tar bara 10 minuter att göra dem, medan andra anser att det beror på uppgiften hur länge de orkar hålla på med läxorna. Men de vill göra sina läxor för att de sedan på lektionen skall bättre delta i undervisning och svara på lärarens frågor. Elevernas vilja att förbättra sitt vitsord i svenska är en viktig motivationsfaktor i elevernas svenskinlärningsmotivation.

Som det tidigare också kommer fram är invandrarelevernas vitsord i prov i svenska relativt svaga, mellan 4½ och 8 (se s. 98). Bara två av eleverna är nöjda med sitt vitsord, medan alla andra elever vill förbättra det och få ett bättre betyg och tror att det går att förbättra vitsordet. En elev är inte nöjd med sitt vitsord men inte heller tror att det skulle kunna bli bättre eftersom hon anser sig själv som för livlig under lektionerna. Elevernas betyg baserar sig på de vitsord som de får i proven samt också enligt eleverna på deltagandet under lektionerna. Ju aktivare man är och ju mer man räcker upp handen desto bättre är möjligheterna att få ett bra vitsord. Från lärarens synpunkt är provens syfte att underlätta utvärdering och betygsättning och också stödja

undervisning och inläring. Prov anses också vara ett medel för läraren att påverka elevens motivation. (Tornberg 1999, 155.) I vår undersökning är prov och lärarens betygsättning en av de starkaste faktorerna som påverkar elevernas motivation att lära sig svenska och delta i svenskundervisning.

Koetko, että osallistut aktiivisesti ruotsin tuntiin?

'Tror du att du aktivt deltar i undervisning?'

Kyllä mä osallistun.

'Ja, det gör jag.'

Viittaatko?

'Räcker du upp handen ofta?'

Joo, mä yritän tehdä kaiken parhaani että mä saisin niinku numeron paremman, mut...

'Ja, jag försöker göra mitt bästa för att få ett bättre nummer, men...'

Många olika saker påverkar invandrarelevernas anpassning till den nya skolan men också på deras skolframgång. Elevernas individuella egenskaper som styrs av temperamentet anses påverka men det är också viktigt att notera om t.ex. eleven själv fäster stort avseende vid sin skolmotivation. Lusten att studera och besväret inverkar nämligen också på varandra. Elevernas egen kultur och den sociala klassen har däremot inverkan på det hur han ställer sig till sin egen framtid. I individualistiska kulturer skapar framgång i skolan motivation medan i kollektiva kulturer är status och släkt viktiga motivationsfaktorer och faktorer som uppskattas. (Talib, Löfström & Meri 2004, 109.) Vi konstaterade tidigare att föräldrarnas stöd i skolgång är viktigt för eleverna, men det kommer också fram att bättre vitsord och skolframgång motiverar eleverna och de vill förbättra sina vitsord, också vad gäller svenska språket. Kanske söker eleverna uppskattning bland finskspråkiga elever genom att visa att de också kan vara duktiga i skolan trots språkliga svårigheter och eftersom invandrarelevorna uppskattar högt sina föräldrar vill de också visa för dem att de klarar sig i den finska skolan. Eleverna tänker också säkert på sin framtid.

Nästan alla av invandrarelevorna vill alltså förbättra sitt vitsord och de anser detta också vara möjligt med hjälp av att de gör sina läxor bättre och satsar på prov. De anser att det också är möjligt att förbättra betygsnumret genom att vara ännu aktivare under lektionerna och genom att låta bli att skolka. Viljan att försöka göra sitt bästa står i stark förbindelse med hoppet om ett

bättre vitsord. I realiteten börjar många elever tala om vitsordet när vi ber de berätta om prov i allmänhet. Både för de fyra elever som inte skulle studera svenska om språket inte var obligatoriskt, och för de sju elever som faktiskt vill fortsätta sina svenskstudier också senare är vitsordets betydelse stor. Eleverna vill ha framgång vid svenskstudierna för att få ett bättre betyg.

Miten sinä valmistaudut kokeisiin? Kauanko käytät suunnilleen aikaa lukemiseen?

'Hur bereder du dig på prov? Hur mycket tid använder du ungefär på att läsa till provet?'

Mä saan aina seiska.

'Jag får alltid en sju.'

Onko sinulle tärkeää menestyä ruotsin opinnoissa?

'Är det viktigt för dig att ha framgång vid studierna i svenska?'

Joo.

'Ja.'

Millä keinoin voisit parantaa arvosanaa?

'Hur anser du att du kan förbättra ditt vitsord?'

Harjottelisin enemmän ja... Esim. viikkoo ennemmin ku koe on.

'Jag skulle kunna träna mer och... T.ex. börja en vecka inför provet.'

Miten tavallisesti luet kokeisiin?

'Hur läser du vanligen på prov?'

Päivän.

'En dag.'

Miten tunnollisesti teet ruotsin läksyt?

'Hur flitigt gör du läxorna i svenska?'

Joo, ei oo yhtään unohusta ruotsista.

'Jag har inte en enda gång glömt att göra dem.'

Osallistutko tunnin kulkuun paljon?

'Deltar du i undervisning på lektionerna?'

Joo, osallistun.

'Ja, det gör jag.'

Viittaatko?

'Räcker du upp handen?'

Joo, vaikka saisin seiskan. Mä sain joulukuussa seiskan tämmösen... Kokeista ja tämmösistä, mutta todistukseen mä sain kasiin.

'Ja, trots att jag skulle få en sju. Jag fick en sju i december. Från prov och så, men i betyget fick jag en åtta.'

Lintsaatko usein?

'Skolkar du ofta?'

En, en oo koskaan lintsannu mistään.

'Nej, jag har aldrig skolkat.'

Mitä mieltä olet ruotsin kielestä?

'Vad tycker du om svenska språket?'

Ihan hyvä. Kiva kieli. Vähän vaikee, hauskalta kuulostaa.'

'Helt okej. Ett trevligt språk. Lite svårt, låter roligt.'

Arveletko, että voisit halutessasi parantaa ruotsin arvosanaa?

'Tror du att du skulle kunna förbättra ditt vitsord i svenska om du bara ville?'

'Joo, mä haluanki nytki, mut en mää paranna sitä kyllä. Mulle tuli seiska puol ja sit ope katto käyttäytymisestä ja mut on heitetty luokasta ulos niin kyllä se varmaan siinä seiskassa pysyy.'

'Ja, det vill jag nu också, men det gör jag knappast. Jag fick 7½ och sen läraren kollade uppförande i klassen och har kastat mig ut så nog är vitsordet i framtiden också en sju.'

Aiotko jatkaa ruotsinopintoja peruskoulun jälkeen?

'Tänker du fortsätta svenskstudier efter grundskolan?'

En tiiä, ehkä. Ehkä en.

'Jag vet inte, kanske. Kanske inte.'

Oletko tyytyväinen saamaasi ruotsin numeroon? Onko se mielestäsi oikea?

'Är du nöjd med ditt nummer i svenska? Är det rättvis?'

No, en mä nyt tiiä, seiska olis niinku vähän parempi.

'Inte vet jag, en sju skulle vara lite bättre.'

Mitä mieltä olet yleensä ruotsin kielestä?

'Vad tycker du annars om svenska?'

No, ruotsin kieli on semmonen niinku käyttäaks sitä yleensä, mutta on se niinku sillee ihan hyvä niinku osata, ei siitä nyt mitään pahaa seuraa, mutta niinku...

'Svenska språket är ju sådant att använder någon det, men visst är det liksom bra att kunna det, inte gör det illa, men...'

Aiotko jatkaa ruotsin opintoja?

'Tänker du fortsätta studera svenska?'

No, jos mulla nytkö tähän yläasteen asti aika hyvä numero tai sit hyvin oppii, niin kyllä mä sitten jatkan, koska en mä viitsi jättää kesken asiat.

'Om jag nu i löpet av högstadiet har ett ganska bra nummer eller jag lär mig bra, så då ska jag fortsätta, eftersom jag inte vill avbryta saker.'

Bakom de här metoderna kan antas vara olika faktorer som påverkar elevernas uppfattning om det hur de själva skulle kunna få ett bättre nummer. Kanske de som vill få ett bättre nummer genom att göra sina läxor och satsa på prov vill också faktiskt lära sig något. De som vill ha framgång med hjälp av att vara aktivt på lektionerna och inte skolka anser att det är viktigt att respektera auktoriteter, i detta fall alltså både läraren och föräldrarna. En elev kan visst använda alla de möjliga metoderna, som man också kan se från svaren ovanför.

Det är lätt att begripa varför eleverna vill förbättra sina vitsord i svenska, deras betygsnummer är nämligen svaga. Elevernas föräldrar stödjer sina barn i skolgång från vilket man inte heller kan bortse när man försöker förklara elevernas betygsorientering. Mellan elevernas vitsord i svenska och föräldrarnas utbildning och ställning i yrkeslivet både i hemlandet och i Finland finns ingen märkvärdig korrelation. Elevernas framgång i svenska påverkar inte heller antalet år som de har bott i Finland. Det skulle dock vara intressant att studera föräldrarnas senare inverkan på elevernas framgång vid studierna i svenska.

När vi jämför flickornas och pojkarnas vitsord i svenska kan man bara visa ett faktum och det är att en flicka har det högsta vitsordet, 8, och en pojke det lägsta, 4 ½. Man kan inte göra några slutsatser som baserar sig på detta faktum. I allmänhet framgår de av elevernas svar att också flickornas skolgång får stöd hemifrån, dvs. de har likadana möjligheter som invandrapojkarna att satsa på skolgång och få goda resultat. Detta är intressant eftersom när invandrarfamiljer som följer kollektiva traditioner flyttar till länder som upprätthåller västerländska värden förändras också familjens dynamik, dvs. familjens könsroller. I kollektiva kulturer bör familjens dotter vanligen vara hemma och hjälpa med hemanbeten. I västerländerna är flickornas roll friare. På grund av detta händer det ofta att invandrarfamiljer vill skydda sina döttrar mer än sina söner. Det kan sedan uppstå problem och konflikter om invandrarfamiljernas döttrar beundrar de västerländska vanorna och sederna. (Talib, Löfström & Meri 2004, 58.) De intervjuade flickorna har trots allt lyckats med att hitta balans mellan den egna och den finska kulturen. De vill utbilda sig, men respekterar trots allt sin egen kultur. Talib, Löfström och Meri (2004, 107) hävdar dock t.o.m. att det faktiskt går bättre i skolan för invandrarflickor än för pojkar. De skriver att en orsak till den bättre framgången kan vara flickornas skicklighet i sociala kontakter vilka skolan hela tiden erbjuder. Flickorna som är uppvuxna i familjer där traditionella värden är viktiga kan anse

att skolan är deras enda möjlighet till ett socialt liv i det nya landet och som vi tidigare nämnde kan flickorna känna sig väldigt skyddade hemma. Allt detta kan trots allt påverka positivt invandrarflickornas framgång i skolan eftersom på grund av trygghetskänslan upplever de kulturkrocken inte i det nya landet lika starkt som invandrarpojarna och på det viset kan de rikta all sin energi till skolan. Generellt är invandrarflickornas betygsnummer också i vår undersökning en smula bättre än invandrarpojarnas.

Den äldsta eleven som vi intervjuade går i åttan och till skillnad från de andra eleverna har han studerat svenska i två år. I slutet av sjuan ville han först avbryta svenskstudierna men bestämde sig senare att fortsätta studierna eftersom han inte fick avbryta dem. Man skulle kunna anta att pojken har någon sorts inre motivation som får honom att kämpa för svenska. Vi antar dock att det ännu inte är fråga om det eftersom motivationen baserar sig också på bättre vitsord. Han har förstått att genom att läsa bättre på prov kan han uppnå det.

Kuinka kauan luet kokeisiin?

'Hur länge läser du på prov?'

No, tämäkin, seiskalla en lukenu yhtään tai oli vasta sillon, ku oli yks päivä jäljellä, mutta nytte, ku ope anto meille sen koealueen niin mä heti alotan se päivä lukemaan. Jää hyvin mieleen, ku harjottelee kauan, oppii hyvin.

'På sjuan läste jag aldrig på prov eller jag började läsa när jag hade en dag kvar. Men nu när läraren säger vad kommer med på provet börjar jag läsa på samma dag. Man kommer ihåg bra när man övar länge, man lär sig bra.'

Attityder till att lära sig ett specifikt språk och attityder till kurser i språket i fråga är väsentligare i formal språkundervisning än attityder till målspråkets talare och till att överhuvudtaget lära sig främmande språk. Också attityderna till att lära sig ett specifikt språk korrelerar med individens framgång i språkstudier. Om man har positiva attityder till att lära sig svenska, som de flesta av eleverna har, har man också antagligen högre motivation och vilja att vara mer aktivt i inläringssituation och satsa på allvar på t.ex. läxor och prov och så småningom också få bättre resultat. (Gardner 1985, 41.)

I vår undersökning har nästan alla elever en relativt positiv inställning både till svenska språket och till svenskinläring. Vi undersökte inte deras attityder till svenskar. Som Gardner (1985, 41)

konstaterar leder den positiva attityden inte nödvändigtvis till framgång i språkstudier. Trots de relativt positiva attityderna till språket har många, nästan alla, elever också svårigheter i svenskstudierna och vitsorden är svaga. De svaga inlärningsresultaten kan antas bero på det att en del av eleverna upplever språket väldigt svårt, men de dåliga prestationerna kan också förklaras med elevernas egen insats. En del av eleverna orkar inte satsa på svenskstudierna trots att de kanske skulle ha goda färdigheter till det. Elevernas personliga inställning och viljan att satsa på språkstudier kommer också fram när det är fråga om tyska språket. Många elever tycker om språket men trots det vill de inte börja studera språket i åttonde klass. Man kan alltså till slut konstatera att oberoende av det att nästan alla av eleverna vill förbättra sitt betyg är den egna insatsen alltid inte tillräckligt bra. Den yttre motivation som baserar sig på betyg räcker inte till att skapa framgång i skolan.

Från elevernas inställning till läxor och prov kan man också göra den slutsatsen att invandrareleverna i skolan är mera prestationsorienterade än uppgiftsorienterade (se ovan s. 32). De vill klara av de uppgifter som de har fått och få ett bra betyg. En elev berättar att han gör bara de uppgifter och läxor han säkert kan. Detta är ett tecken på det att han kanske inte vill uppmana sig själv.

Onko sinulla tapana tehdä ruotsin läksyt vai jäävätkö ne viime tinkaan?

'Brukar du göra läxorna i svenska eller gör du de i senaste laget?'

Jos mää en tee siihe tulee merkintä mulle unohtuu ja mun vanhemmat kattoo, että et tee läksyjä, kyllä mä teen läksyjä.

'Om jag inte gör läxorna antecknar läraren det upp som en glömska och sen vet också mina föräldrar om det, så jag gör läxorna.'

Kotona?

'Hemma?'

Joo.

'Ja.'

Entä teetkö myös muiden aineiden läksyt?

'Gör du också andra läxorna?'

Jos en osaa jotain en tee, jos osaan teen heti.

'Om jag inte kan något så gör jag inte heller det, om jag kan så gör jag det.'

Osaatko arvioida, kuinka paljon aikaa sinulla menee läksyjien tekemiseen?

'Kan du säga hur länge du använder tid för att göra läxor?'

Käytän ehkä viis minuuttia tai puol tuntia.

'Det tar ungefär fem minuter eller en halv timme.'

En del av eleverna kan också anses vara mer prestationsorienterade därför att de är rädda för kritik och misslyckande och på grund av detta vill de undvika svåra uppgifter och deltagande på lektionerna. Å andra sidan finns det också uppgiftsorienterade personer bland eleverna eftersom många elever berättar att de vill försöka göra sitt bästa i skolan och i sina svenskstudier, om också i förhoppning om ett bättre betyg.

10.4 Om elever och svenska språket utanför skolan

Invandrarelevernas egna möjligheter att använda svenska begränsar sig ofta till skolan och lektionerna, dvs. till den formella undervisningen. Förutom möjligheterna att höra och använda språket begränsar sig också elevernas egen aktivitet till skolmiljön. Som sagt är svenska språket ett främmande språk för invandrarelever i ordets verkliga betydelse, de varken hör eller har möjligheten att använda språket utanför skolan till skillnad från finska.

Många elever anser att t.ex. finskspråkiga tv-program hjälpte och också säkert fortvarande hjälper dem att lära sig finska. De flesta av eleverna har TV hemma och de berättar att de också tittar relativt mycket på den. Men det är inte enbart finskspråkiga program som eleverna tittar på utan många säger att de framförallt vill titta på kanaler som visar program från deras egen kultur och spelar musik t.ex. från Mellanöstern. Detta faktum syftar också på den egna kulturens stora betydelse för invandrareleverna. Nästan hälften av eleverna vet att TV:n sänder svenskspråkiga program men de tittar inte regelbundet på dem. Ingen av eleverna kan nämna någon specifik svenskspråkig serie eller ett program vilket tyder till det att eleverna inte har fått information om programmen t.ex. i skolan. Några elever kommer ihåg bara FST:s barnprogram och berättar att de ibland tillfälligtvis tittar på dem.

Kyl mä joskus oon kattonu, mut en muista mitä ohjelmia se oli.

'Nog har jag ibland tittat på dem, men jag kommer inte ihåg vad det var för program.'

No, kyllä niitä joskus kavereitten kanssa katotaan, jotain piirrettyjä ja sitte, mä en muista niitä nimejä, mutta tulee niinku ruotsinkielisiä.

'Nå, tittar på dem ibland med kompisarna, några tecknade serier och sen, jag minns inte deras namn, men det kommer typ svenskspråkiga.'

Om de svenskspråkiga sändningarna är obekanta för eleverna är svenskspråkig musik inte heller mer familjär. Bara två av alla elever vet en svensk artist eller ett band. Detta är ganska överraskande eftersom Sverige är ju känt för att producera årligen nya popband och -artister.

Tiedätkö yhtään ruotsalaista laulajaa?

'Vet du någon svensk artist?'

No, Kent.

Nå, Kent.

Tunnetko yhtään ruotsinkielistä yhtyettä?

'Vet du något svenskspråkigt band?'

Kyllä tai siis laulajan tunnen, Darinin, kyllä sitä kuuntelee, seki kyllä laulaa enkuks.

'Ja eller jag vet en artist, Darin, man kan lyssna på honom, han sjunger dock också på engelska.'

Mutta kuitenkin on lähtöisin Ruotsista?

'Men kommer i alla fall från Sverige?'

Joo.

'Ja.'

Invandrareleverna är inte intresserade av det svenska språket utanför skolan och de tittar inte på svenskspråkiga program eller vet svenskspråkig musik. Kort sagt har eleverna ingen inre motivation för att de själva skulle vilja ta reda på olika möjligheter att höra språket utanför skolan. Många elever tittar i stället gärna på program på deras eget modersmål och många också lyssnar väldigt gärna på musik som kommer från deras hemland eller påminner om dess musik. På det här viset antar vi att invandrarbarnen vill hålla kontakten till den egna kulturen.

No, yleensä mä katon oma kotimaalaisia ohjelmia, mut kuten sanoin, joskus tulee semmonen hyvä elokuva sit mä katon sen.

'Nå, vanligen tittar jag på program från vårt eget land, men som jag sa, ibland kommer det en sådan bra film, sen ser jag den.'

Entä tiedätkö yhtään ruotsinkielistä laulajaa?

'Hur är det? Vet du någon svenskspråkig artist?'

En, en mä tiä Ruotsista yhtään mitään. Niin, ku ei ne oo mulle tärkeitä, mä kuuntelen vaan englantilaista ja sitte oma äidinkieli.

'Nej, jag vet inte ett dugg av Sverige. Alltså, eftersom det inte är viktigt för mig, jag lyssnar bara på engelsk musik och musik på mitt modersmål.'

Tiedätkö yhtään ruotsinkielistä musiikkia?

'Vet du något svenskspråkigt musik?'

En.

'Nej.'

Minkälaista musiikkia kuuntelet?

'Vilken slags musik tycker du att lyssna på?'

Mä kuuntelen iranilaista musiikkia ja intialaista ja mejän maalaista, ne on ihania. Mut enemmän iranilaista ja intialaista. Mä kuuntelen hirveän paljon.

'Jag lyssnar på iransk musik och indisk och musik från vårt land, de är härliga. Men mest på iransk och indisk. Jag lyssnar hemskt mycket på musik.'

Invandrareleverna är ofta de enda medlemmar i familjen som studerar och kan en smula svenska. Man kan inte anta att föräldrar som inte ens kan finska skulle vara intresserade av att lära sig svenska. Nästan hälften av eleverna har dock äldre syskon som också studerar svenska och ibland hjälper de med läxorna. Vanligare är dock situationen där invandrareleven ensam får göra läxorna i svenska och får ingen hjälp hemifrån.

Entä vanhempasi? Osaavatko he ruotsin kieltä?

'Hur är det med dina föräldrar? Kan de svenska?'

Ei, ei ne osaa hyvin suomea, ei mitään.

'Nej, de kan inte heller bra finska, de kan inget.'

Osaako kukaan muu perheestäsi ruotsia?

'Kan någon annan i familjen svenska?'

Osa siis meidän isoveljet ja nämä kaikki on opiskellu, paitsi vanhemmat.

'Ja, mina storebröder kan, de har alla studerat, förutom mina föräldrar.'

Auttavatko veljesi tarvittaessa?

'Hjälper sina bröder om du behöver hjälp?'

En mä oo koskaan pyytäny niiltä mitään apua ruotsista.

'Jag har aldrig frågat dem efter hjälp i svenska.'

Mitä siskosi on mieltä ruotsin kielestä?

'Vad tycker din syster om svenska?'

Eeh (epäröintiä).

'Eh (tveksamt).

Autatteko koskaan toisianne läksyissä?

'Ger ni hjälp till varandra i läxor?'

Joskus se auttaa mua, hän on aloittanu enemmän.

'Ibland hjälper hon mig, hon har börjat tidigare, läst mera.'

För invandrare som kommer från kollektiva kulturer är släkten en viktig och nära sak. Släkten är stor, men den är ofta tvungen att skilja sig när enskilda familjer vill eller måste flytta till ett nytt land för att få bättre levnadsstandard och ett bättre liv. Antalet invandrare och utlänningar som tas emot varierar dock från land till land. Det finns också skillnader bland de nordiska länderna (se ovan s. 9). På grund av faktumet att Sverige årligen tar emot betydligt flera invandrare än Finland har över hälften av de intervjuade invandrareleverna också släktingar i Sverige, såsom några har släktingar också i Danmark och Norge.

Asuuko sinulla ystäviä tai sukulaisia Ruotsissa?

'Har du vänner eller släktingar som bor i Sverige?'

Kyllä, me niin paljo sukulaisia asuu siellä, paljo, tosi paljon.

'Ja, vi har jätte många släktingar som bor där, jätte, jätte många.

On serkkuja.

'Ja, jag har kusiner där.

On, meillä on suurin osa tai silleen. Kaikki mejän iskän esimerkiks paras kaveri, joka ihan ku sille veli ja asuu siellä. Kaiken maailman sukulaisia ja tuttuja asuu tälleen Ruotsissa, serkkuja ja tämmösiä asuu Norjassa.

'Ja, den största delen bor eller så. Alla, t.ex. min pappas bästa kompis som är liksom en broder för honom bör där. Många släktingar och bekanta bor i Sverige, kusiner och sådana bor i Norge.'

Joo, sit mää oon ollu Tanskassakin on mejän sukulaiset.

'Ja, sen har jag också varit i Danmark där det också finns våra släktingar.'

Först skulle man kunna anta att släktingarna som bor i Sverige positivt påverkar elevernas motivation för att lära sig mera svenska. Det skulle vara logiskt att eleverna skulle vilja tala det språk som också deras släktingar talar i det nya landet. Men den egna kulturens inverkan är stor

också i det här fallet. Vi antar att eleverna gärna använder det egna modersmålet med släktingarna för eleverna uppskattar också annars det högt och t.ex. lyssnar gärna på musik på modersmålet. Man kan anta att föräldrarna inte heller vill att barnen glömmar sitt modersmål och vill kanske därför att släktingarna använder det gemensamma språket när de ser varandra. Det verkar alltså som om att den enda nyttan som invandrareleverna har fått av att ha släktingar i Sverige är att de också själva har besökt landet och fått möjligheten att bekanta sig med den svenska kulturen. Eleverna har trots allt inte mycket att säga om landet vilket antingen beror på det att de inte kommer ihåg mycket av resan eller att de inte gjorde något särskilt under den korta resan. I allmänhet beskriver de elever som har besökt Sverige landet som fint och kommer ihåg Stockholm.

Kyl mä oon käyny siellä Ruotsissa oon, mutta en ollu siellä ku siellä, ku me mentiin Tanskaan sit me mentiin sielt Ruotsin paikalta sinne. Se on aika ihana kaupunki (maa). Mut en käyny silleen, että olisin siinä sukulaisten luona, sit mun sen tätin yks poikakin on siellä, se on naimisissa ja sillä on neljä lasta. 'Ja, jag har varit där i Sverige, men jag var inte där, för vi reste till Danmark och reste dit genom Sverige. Staden (landet) är rätt så skön (skönt). Men jag var inte där så att jag skulle ha bott hos släktingar, sen min mosters son bor också där, han är gift och har fyra barn.'

Oletko koskaan käynyt Ruotsissa?

'Har du någon varit Sverige?'

Joo, yks kerta.

'Ja, en gång.'

Missä päin Ruotsia sinä olit?

'Var var du i Sverige?'

Tukholmassa ja siinä o yks pieni kaupunki.

'I Stockholm och sen var den liten stad.'

Onko sinulla siellä sukulaisia?

'Har du släktingar där?'

On.

Ja, det har jag.'

Varför vill sju av de 11 eleverna fortsätta studera svenska i åttonde klass och efter grundskolan, trots att de hemma varken har kontakt eller motivation att ha kontakt med svenska språket? Ingen av eleverna säger direkt att han eller hon inte kommer att fortsätta studera svenska. Fyra av eleverna tvivlar på saken men till sist förklarar att det antagligen är något man måste göra om

man i framtiden vill studera i gymnasiet eller avlägga yrkesutbildningen. Å ena sidan kan föräldrarnas stöd vid språk- och svenskstudier påverka saken eftersom elevernas vilja och tendens att fortsätta studierna står ofta i samband med föräldrarnas vilja och tendens att stödja sina barn i språkstudier och i skolgången i allmänhet. Det är trevligt att notera att många elever får stöd till studierna i svenska hemifrån trots att många av elevernas föräldrar anser att det är viktigare att studera andra språk, såsom engelska eller sitt eget modersmål. På andra hand ligger orsaken till att de flesta elever vill fortsätta lära sig svenska på det att de i framtiden vill ha ett bra arbete och utbilda sig själva. Vi antar att även föräldrarnas stöd baserar sig på denna uppfattning. Föräldrarna vill kanske erbjuda sina barn något som de inte själva har kunnat nå eller har varit tvungna att avstå från, t.ex studier eller ett arbete på grund av bristfälliga språkkunskaper i det nya landet.

Pitävätkö vanhempasi ruotsin kieltä tärkeänä kouluaineena? Onko ruotsin kielen taito heidän mielestään hyödyllinen?

'Anser dina föräldrar att svenska språket är ett viktigt läroämne? Anser de att det är nyttigt att kunna svenska?'

Joo, on se niiden mielestä hyvä.

Ja, de anser att bet är bra.'

Aiotko jatkaa ruotsin opintoja vielä kahdeksannella luokalla?

'Tänker du fortsätta studera svenska i åttan?'

Joo.

'Ja.'

Osaatko sanoa, mitä mieltä vanhempasi ovat ruotsin kielestä? Pitävätkö he sitä tärkeänä?

'Kan du säga vad dina föräldrar anser om svenska? Anser de att det viktigt att kunna svenska?'

Kyllä ne, ne sanoo mulle, että pitää lukea kielet paljo.

'Ja, de säger åt mig att man måste läsa språk mycket.'

No, niille on ihan sama, ne vaan kannustaa, että saa paremman työpaikan jos osaa enemmän kieliä, mutta mihin sitä tarvii?

'Nå, för de spelar det ingen roll, de bara uppmuntrar mig, för man får ett bättre arbete om man kan flera olika språk, men till vad behövs dem?'

Oletko ajatellut jatkaa ruotsin opintoja peruskoulun jälkeen?

'Har du tänkt dig om du ska fortsätta studera svenska efter grundskolan?'

En mä tiiä, mutta voiko ne muka lopettaa?

'Jag vet inte, kan man tänka att man slutar?'

Pitääkö vanhempasi ruotsin kieltä tärkeänä?

'Anser er föräldrer att svenskan är viktig?'

Sille on ihan sama, mitä... No jaa... Se pitää enemmän englannin kieltä tärkeänä kuin ruotsia.

'För henne spelar det ingen roll, vad... Nåja... Hon anser att det är viktigare att lära sig engelska än svenska.'

Aiotko jatkaa ruotsinopintoja peruskoulun jälkeen?

'Tänker du fortsätta studera svenska efter grundskolan?'

En tiiä, ehkä. Ehkä en.

'Jag vet inte, kanske. Kanske inte.'

11 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Invandrarundervisning är ett allt mer krävande utmaning till det finska skolsystemet. Undervisningssituationerna kan vara oerhört svåra eftersom varje elev är en individ. Lärarnas okunnighet om elevernas kultur och bakgrund kan vara ett hinder för ett lyckat samarbete i klassrummet. I Finland har samhället och framförallt kommunerna antagit utmaningen. I vårt land arrangeras speciell invandrarundervisning och invandrabarn har även tagits hänsyn till i den grundläggande utbildningens läroplan. Invandrarundervisningens målsättning i Finland är att framförallt främja invandrarnas anpassning till det finska samhället. Dessutom stödjer undervisningen utvecklingen av invandrarnas identitet. Naturligtvis är det också viktigt att invandrareleverna får under grundskolan sådana kunskaper i finska att de har möjlighet att studera vidare i Finland.

Invandrabarnens kunskaper i finska räcker dock sällan i början till att de direkt kan delta i den grundläggande utbildningen. För att garantera elevernas senare övergång till de vanliga undervisningsgrupperna får de först förberedande undervisning. Undervisning i finska arrangeras av samma anledning. Eftersom man också har konstaterat att undervisning i elevens modersmål underlättar deras anpassning till samhället och förstärker språk- och kulturidentitet, är läroämnet modersmålundervisning också med i invandrarundervisningen. All undervisning som är avsedd

för invandrarbarn syftar till att stödja anpassningsprocess, personlig utveckling och både modersmålets och finska språkets utveckling.

Svenska språket hör också till de ämnen som invandrareleverna i finskspråkiga kommunerna i Finland oftast börjar studera när de börjar skolgången på högstadiet. Om hela invandrarundervisningen är en utmaning för det finska skolsystemet är undervisningen i svenska en utmaning för lärarna som undervisar språket och själva svenskinläringen är en rejäl utmaning för invandrareleverna. Utgångspunkterna för studierna i finska och svenska är helt annorlunda. Eleverna lär sig finska både formellt men också informellt, medan svenskinläringen endast baserar sig på undervisningen i skolan. Språket är bokstavligt ett främmande språk för eleverna. De hör språket endast i klassrummet och läraren är den enda förebilden de har i språket. De enda kontakterna med svenska språket och Sverige utanför skolan är elevernas släktingar som istället för Finland har flyttat till Sverige och till de andra nordiska länderna. Släktingarna påverkar dock inte elevernas åsikter om och inställning till svenska språket och svenskundervisning.

Föräldrarna har en stor inverkan på invandrarelevernas inställning till skolgång i allmänhet men också till språkundervisning. Invandrarelevernas vilja att studera språk och ha framgång i studierna stammar från föräldrarna. Elevernas föräldrar anser att det är viktigt att deras barn har en bra framtid vilket innebär att de utbildar sig själva och skaffar ett bra yrke. Eleverna har vuxit upp i en miljö där den kollektiva kulturen är rådande och därför uppskattar de högt sina föräldrar och deras åsikter. Invandrarbarnen accepterar föräldrarnas deltagande i beslutsfattande om framtid, skolgång eller yrkesval därför att de har lärt sig att respektera sina föräldrar. De kulturella förbindelserna är starka.

Invandrareleverna ställer sig relativt positivt till språkinläring. Utöver det egna modersmålet anser eleverna att det också är viktigt att behärska engelska eftersom de anser språket vara ett viktigt globalt språk. Invandrareleverna värderar inte svenska språket i samma grad som engelska. Deras inställning till språket och svenskinläring är relativt neutral, men ändå relativt positiv. De flesta ifrågasätter inte svenska språkets ställning som ett obligatoriskt läroämne. Svenska språket är bara ett ämne bland de andra läroämnena för invandrareleverna.

Till själva lektionerna i svenska ställer sig invandrareleverna väldigt neutralt. Deltagandet i svenskundervisning väcker inte heller starka negativa känslor hos de flesta elever. Eleverna i vår undersökning undervisas i svenska av två lärare av vilka den ena väcker relativt mycket negativa känslor och den andra mer positiva. Men trots de negativa attityderna till en lärare och faktumet att inlärningsatmosfären alltid inte är gynnsam på lektionerna vill de flesta elever göra sitt bästa i svenska för att få ett bra betyg och förbättra de egna möjligheterna i framtiden att skaffa ett bra arbete eller en bra utbildning i Finland. Det relativt aktiva deltagandet på svensklektionerna kan också förklaras med invandrarelevernas sociala och extroverta natur samt med föräldrarnas förväntningar om goda vitsord och betyg.

Till slut kan man alltså fråga hurdan motivation de invandrarelever som vi har intervjuat har. Största delen av eleverna studerar svenska bara av nyttoskäl inte av sociala skäl. De är medvetna om den nytta de får i framtiden om de studerar svenska men det kommer knappast fram integrativ motivation för svenskinläring i elevernas svar. Eleverna betonar vitsordets stora betydelse och de vill förbättra sitt vitsord i svenska. Detta är å andra sidan inget under för elevernas vitsord i svenska är relativt svaga, de ligger mellan 4 och 8. Elevernas motivation för skolgång och språkinläring är alltså tydligt instrumentell. Eleverna har däremot integrativ motivation för inläringen av finska. De vill integrera i den finska kulturen och lära sig finska för att kunna umgås med finskspråkiga människor och kamrater och vara i kontakt med dem.

Liksom den integrativa motivationen anses också den inre motivationen vara en ideal utgångspunkt för framgång i språkstudier. Som synd är, är invandrarelevernas motivation i stället för den inre motivationen oftast extern. Trots att invandrarelevorna är motiverade att studera svenska, gör de det inte för sin egen skull. Viljan att studera svenska har sitt ursprung i föräldrarnas förväntningar och i betyg.

Vi anser att vi har lyckats med att ta reda på en del faktorer som inverkar på invandrarelevernas svenskinläring. Det skulle vara intressant att göra en djupare och mer omfattande undersökning om ämnet, dvs. ta en större undersökningsgrupp och kvantitativt undersöka noggrannare de enskilda faktorerna som t.ex. föräldrarna, kulturen och läraren. Det skulle också vara intressant

att studera hur åldern påverkar invandrarelevernas inställning till svenskinlärning och -undervisning och till skolgång i allmänhet och studera t.ex. invandrarelever på olika läroanstalter.

Lärare som arbetar med invandrarelever måste ta hänsyn till elevernas annorlunda kulturbakgrund. För att kunna göra det borde läraren ha kunskaper både om sin egen kultur och om den främmande kulturen. Det framgår av i grunderna i grundskolans och gymnasiets läroplan att de värderingar som angår kultur och tolerans är väldigt viktiga. Eleverna ska lära sig uppskatta kultureernas mångfald och ställa sig på ett tolerant och öppen hjärtigt sätt till människornas olikhet. Vi anser att även läraren bör sträva efter samma principer.

LITTERATUR

- Alitolppa-Niitamo, A. (1994). *Kun kulttuurit kohtaavat – matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen*. 2:a upplagan. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.
- Atjonen, P. (1990). Kunnan opetussuunnitelma opetuksen eheyttämisessä. I Laukkanen R., Piippo E. & Salonen A. (red.), *Ehyesti elävä koulu – kohti kokonaisvaltaista oppimista*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 27–44.
- Aunola, K. (2002). Motivaation kehitys ja merkitys kouluiässä. I Salmela-Aro K. & Nurmi J-E. (red.), *Mikä meitä liikuttaa – modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 105–126.
- Balke-Aurell, G. & Lindblad, T. (1982). *Invandrareleverna och språken*. Meddelanden från institutionen för praktisk pedagogik. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. 3.e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Brown, H.D. (1980). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Byman, R. (2000). Voiko motivaatiota opettaa? I Kansanen P. & Uusikylä K. (red.), *Luovuutta, motivaatiota, tunteita – opetuksen tutkimuksen uusia suuntia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–41.
- Cook, V. (1991). *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold.
- Ericsson, E. (1989). *Undervisa i språk – språkdiraktik och språkmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Gardner, R.C. & Lambert, W. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA.: Newbury House.
- Gardner, R.C. (1985). *Social Psychology and Second Language Learning – The Role of Attitudes and Motivation*. London: Arnold.
- Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 (2004). Utbildningsstyrelsen. [Online]. Tillgänglig <http://www.oph.fi/svenska/Subpage.asp?path=446,17641,8190>, 7.11.2006 kl. 12:56.
- Hallenberg, H. (1996). Islamilainen tapakulttuuri. I Salo-Lee L., Malmberg R. & Halinoja R. (red.), *Me ja muut – kulttuurien välinen viestintä*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 155–159.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. 10:e upplagan. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ikonen, K. (2005). Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen järjestäminen. I Ikonen K. (red.), *Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön*. Helsinki: Opetushallitus, 7–23.
- Inet 1. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset, 9.5.2006 kl. 22:28.
- Inet 2. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#turvapaikanhakijat, 9.5.2006 kl. 22:28.
- Inet 3. <http://www.norden.org/pub/ovrigt/statistik/sk/ANP2005756.pdf>, 14.8.2006 kl. 20:31.
- Inet 4. <http://www.edu.fi/svenska/SubPage.asp?path=499,522,5880,6424>, 4.11.2006 kl. 16:43.
- Jaakkola, M. (2000). Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987–1999. I Liebkind K. (red.), *Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 28–55.
- Jasinskaja-Lahti, I. (2000). *Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland*. [Online]. Tillgänglig <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosps/vk/jasinskaja-lahti/>. Helsinki: Helsingin yliopiston verkkojulkaisut, 7.11.2006 kl. 13:30.
- Julkunen, K. (1998). *Vieraan kielen oppiminen – A2-kielen opiskelijoiden oppimisstrategiat ja opiskelun kokeminen*. Meddelanden från fakulteten för pedagogik vid Joensuu universitet. [Joensuu]: Joensuun yliopisto.
- Kauhanen, M., Luokkanen, R. & Manner, K. (1998). Maahanmuuttajaoppilaiden opetus normaaliluokassa. I Pitkänen P. (red.), *Monikulttuurinen koulu – kulttuurien kohtaaminen opetustyössä*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 17–25.
- Kosonen, L. (1994). Vietnamilainen oppilas kahden kulttuurin välissä. I Liebkind K. (red.), *Maahanmuuttajat – kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 192–223.
- Kupiainen, J. (1994). Kulttuurien kohtaaminen. I Hilasvuori T. & Mikkola A. (red.), *Monikulttuurinen koulu ja opetus*, Helsinki: Painatuskeskus Oy, 26–59.
- Leino, A-L. (1979). *Kielididaktiikka*. 2.:a upplagan. Helsinki: Otava.

- Liebkind, K. (1994). Johdanto. I Liebkind K. (red.), *Maahanmuuttajat – kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 9–20.
- Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I. & Haaramo, J. (2000). Maahanmuuttajien sopeutuminen kouluun. (Liebkind K. (red.), *Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 138–148.
- Linnarud, M. (1993). *Språkforskning för språklärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfgren, H. (1991). *Immigrant Students in Sweden – a Comparative Study Between Different Immigrant Groups and a Sample of Swedish Students*. Malmö: School of Education.
- Madsen, K.B. & Egidius, H. (1976). *Oppiminen ja motivaatio*. 2:a upplagan. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Malmberg, R. (1996). Minä, me ja muut. I Salo-Lee L., Malmberg R. & Halinoja R. (red.), *Me ja muut – kulttuurien välinen viestintä*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 88–98.
- Malmberg, L-E. & Little, T.D. (2002). Nuorten koulumotivaatio. I Salmela-Aro K. & Nurmi J-E. (red.), *Mikä meitä liikuttaa – modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 127–144.
- Matinheikki-Kokko, K. (1994). Suomen pakolaisvastaanotto – periaatteet ja käytäntö. I Liebkind K. (red.), *Maahanmuuttajat – kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 82–127.
- McDonough, S.H. (1986). *Psykologi och språkundervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Mikkola, P. & Heino, L. (1997). *Maahanmuuttajalasten sopeutuminen peruskouluun*. Meddelanden från institutionen för lärarutbildning vid Åbo universitet. Turku: Turun opettajakoulutuslaitos.
- Mustila, E.T. (1990). *Finska gymnasieelevers motivation för, attityder till och intresse för svenska*. Meddelanden från fakulteten för pedagogik vid Helsingfors universitet. Helsinki: [Helsingfors universitet].
- National Research Council (2004). *Miten opimme – aivot mieli, kokemus ja koulu*. Helsinki: WSOY.
- Peltonen, A. (1998). Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen erityispiirteitä. I Pitkänen P. (red.), *Monikulttuurinen koulu – kulttuurien kohtaaminen opetustyössä*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 7–15.

- Raappana, S. (1994). Oppimaan oppimisesta. I Huttunen I. (red.), *Miten oppilas kehittyisi paremmaksi kielten oppijaksi? Raportteja Euroopan neuvoston Learning to Learn Foreign Languages -projektista*. Meddelanden från fakulteten för pedagogik vid Uleåborgs universitet. Oulu: Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, 75–88.
- Rekola, N. (1998). Undervisningsarrangemang för invandrarbarn. I Talvitie U. & Rekola N. (red.), *Det handlar om invandrarelevernas undervisning*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 6–10.
- Ruohotie, P. (1982). *Aikuisen opiskelumotivaatio*. Hämeenlinna: [Tampereen yliopisto].
- Smith, A.N. (1971). The Importance of Attitude in Foreign Language Learning. *Modern Language Journal* 55 (2), 82–88.
- Soutamo, H-E., Säily, J. & Vilhunen, M. (1998). Oman kielen ja kulttuurin merkitys. I Pitkänen P. (red.), *Monikulttuurinen koulu – kulttuurien kohtaaminen opetustyössä*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 33–38.
- Sue, D.W. & Sue, D. (1990). *Counseling the Culturally Different – Theory and Practise*. 2:a upplagan. New York: Wiley.
- Talib, M-T. (1999). *Toiseuden kohtaaminen koulussa – opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista*. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Talib, M-T. (2002). *Monikulttuurinen koulu – Haaste ja mahdollisuus*. Helsinki: Kirjapaja.
- Talib M., Löfström, J. & Meri, M. (2004). *Kulttuurit ja koulu – avaimia opettajille*. Helsinki: WSOY.
- Tingbjörn, G. & Andersson, A-B. (1981). *Invandrarbarnen och tvåspråkigheten: Rapport från ett forskningsprojekt om hur invandrarbarn med olika förstaspråk lär sig svenska*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget.
- Triandis, H.C. (1971). *Attitude and Attitude Change*. New York: John Willey & Sons.
- Triandis, H.C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: Westview.
- Tornberg, U. (1999). *Språkdidaktik*. Stockholm: Gleerup.
- Tynjälä, P. (1999). *Oppiminen tiedon rakentamisena – konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Ulvinen, V-M. (1994). Kulttuuriopetuksesta oppilaskulttuuriin. *Antropologia, monikulttuurisuus ja koulumaailma. Kasvatus* 25 (5), 510–517.

- Utbildningsministerium (2002). [Online]. Tillgänglig
<http://www.minedu.fi/julkaisut/pdf/maahanmuuttopol.pdf>, 07.05.2006 kl.18:20
- Utlänningslag (2004). [Online]. Tillgänglig <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2004/20040301>,
4.11.2006 kl. 16:11.
- Viberg, Å. (1987). *Vägen till ett nytt språk 1*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Wahlström, R. (1996). *Suvaitsevuuteen kasvattaminen*. Porvoo: WSOY.

BILAGOR

Bilaga 1: Brevet till elever och deras föräldrar

Jyväskylässä, 4. huhtikuuta 2006

Hyvä oppilas! Hyvät vanhemmat!

Olemme kaksi ruotsin kielen opiskelijaa Jyväskylän yliopistosta. Nuorten maahanmuuttajien opetukseen liittyvät kysymykset kiinnostavat meitä paljon. Tulevina ruotsin kielen opettajina haluamme parantaa ruotsin kielen opetusta ja samalla kohdata rohkeasti koulumaailman monikulttuurisuuden. Haluamme oppia maahanmuuttajaoppilaista enemmän, jotta voisimme työssämme huomioida ulkomaalaistaustaiset oppijat paremmin ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan oppia ruotsin kieltä.

Tarkoituksenamme on tehdä pro gradu -tutkielma maahanmuuttajaoppilaista ruotsin kielen oppijoina. Haluamme selvittää tutkielmassamme, miten maahanmuuttajaoppilaat kokevat ruotsin kielen ja sen opiskelun, minkälainen oppilaiden asenne on ruotsin kieltä kohtaan sekä, mitkä tekijät vaikuttavat oppilaiden ruotsin kielen opiskelumotivaatioon.

Keräämme tutkimusmateriaalimme haastattelun ja kyselylomakkeen avulla. Tarvitsemme tutkielmaamme 5–10 vapaaehtoista maahanmuuttajaoppilasta ja sen vuoksi haastattelisimme mielellämme juuri Sinua. Kertomalla kokemuksistasi ruotsin kielen opiskelusta autat tulevia kielten opettajia olemaan pätevämpiä työssään. Tällä kirjeellä pyydämme ystävällisesti lupaa haastatteluun myös vanhemmilltasi.

Nimesi ei tule käymään tutkimuksesta ilmi. Olemme kiitollisia, jos saamme sekä Sinun että vanhempiesi suostumuksen haastatteluun. Haastattelut tullaan järjestämään toukokuun 2006 aikana. Tarkemmasta ajasta ja paikasta voimme sopia myöhemmin. Kiitos etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Anu Liiti & Jenni Saarinen

Bilaga 2: Temaintervjun med frågorna

HAASTATTELUKYSYMYKSET

I TAUSTA

1. Sukupuoli
2. Ikä
3. Äidinkieli
4. Missä olet syntynyt?
5. Missä olet asunut suuriman osan elämästäsi (maa, paikkakunta)?
6. Jos et ole syntynyt Suomessa, missä asuit ennen tuloasi Suomeen (vuosi)?
7. Jos et ole syntynyt Suomessa, milloin muutit Suomeen?
8. Oletko asunut muualla Suomessa kuin Jyväskylässä (milloin, missä)?
9. Kerro perheestäsi.
 - a. isän ammatti (ennen ja nyt)
 - b. äidin ammatti (ennen ja nyt)
10. Suomeen muuton syy (vapaaehtoinen/pakko)
11. Perheen tulevaisuuden suunnitelmat (Suomeen jääminen)

II KOULUNKÄYNTI

1. Luokka
2. Miten olet sopeutunut suomalaiseen kouluun?
3. Osaatko mielestäsi suomen kieltä riittävän hyvin?
4. Pysytkö hyvin mukana suomenkielisessä opetuksessa?
5. Pidätkö koulunkäyntiä tärkeänä ja hyödyllisenä (tulevaisuus)?
6. Mitä itse pidät koulunkäynnistä?
7. Nimeä lempikouluaineesi.
8. Jatko-opiskelusuunnitelmat (lukio, ammattikoulu)
9. Toiveammatti

III KIELTENOPISKELU KOULUSSA

1. Oliko suomen kielen oppiminen helppoa/vaikeaa?
2. Onko sinulla mielestäsi ”kielipäätä”?
3. Mitä kieliä opiskelet?
4. Mitä mieltä olet kielten opiskelusta?
5. Mistä kielestä pidät eniten? Miksi?
6. Mikä kielistä on mielestäsi tärkein?
7. Miksi kieliä on hyvä/ei tarvitse mielestäsi opiskella?
8. Onko kielten opiskelu sinulle helppoa/työlästä? Miksi?
9. Viimeisimmät kielten arvosanat kokeista

IV RUOTSIN KIELI KOULUSSA

1. Viimeisin ruotsista saamasi arvosana
2. Onko saamasi arvosana mielestäni oikea?
3. Mitä mieltä olet ruotsin kielestä?
4. Onko suhtautuminen kieleen muuttunut syksystä?
5. Osaatko sanoa miksi Suomen kouluissa opiskellaan ruotsia?
6. Miltä ruotsin opiskelu tuntuu (helppoa, vaikeaa)?
7. Miltä ruotsin oppitunnit tuntuvat (mielenkiintoisia, tylsiä, hauskoja)?
8. Osallistutko omasta mielestäsi ruotsin oppitunnin kulkuun (viittaus)?
9. Menetkö mielelläsi ruotsin tunnille?
10. Jätätkö ruotsin tunnin mahdollisuuden tullessa väliin?
11. Kuvaile ruotsin oppitunnin tunnelmaa.
12. Mitä mieltä olet opettajasta? Perustelee.
13. Koetko opettajan ottavan sinut huomioon ruotsin tunnilla?
14. Kannustaako hän sinua ruotsin kielen opinnoissa?
15. Onko sinulla tapana tehdä ruotsin läksyt (miten muiden aineiden kohdalla)?
16. Kuinka paljon aikaa ja vaivaa käytät ruotsin läksyjen tekoon?
17. Mitä mieltä olet ruotsin oppikirjastanne?

18. Onko sinulla tapana selailla oppikirjaa itsekseesi eteenpäin?
19. Miten valmistaudut ruotsin kokeisiin?
20. Jos ruotsi olisi vapaaehtoinen aine, opiskelisitko sitä?
21. Onko sinulle tärkeää menestyä ruotsin opinnoissa (miksi/miksi ei)?
22. Koetko, että olet mielestäsi yrittänyt parhaasi ruotsin tunneilla?
23. Arveletko voivasi parantaa ruotsin arvosanaasi, jos haluat?

V RUOTSIN KIELI KOULUN ULKOPUOLELLA

1. Tiedätkö ruotsinkielisiä tv-ohjelmia? Jos tiedät, katsotko niitä?
2. Tiedätkö ruotsalaisia yhtyeitä? Kuunteletko ruotsinkielistä musiikkia?
3. Asuuko sinulla sukulaisia tai ystäviä Ruotsissa?
4. Oletko käynyt Ruotsissa?
5. Osaavatko muut perheessäsi ruotsia?
6. Pitävätkö he ruotsin kieltä tärkeänä kouluaineena?
7. Aiotko jatkaa ruotsin opintoja peruskoulun jälkeen (peruskoulussa)?